

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• Anul 52 (serie nouă) • iulie – august 2016 • 3,00 lei •

Sergiu Adam – 80

Cântec de despărțire

*(Citită la 24.04.1958,
la festivitatea de absolvire,
în Aula „Mihai Eminescu”
a Universității „Al. I.Cuza” Iași)*

Vă las cu bine, ani de studenție,
Ca un drumet pornesc din nou la drum.
În suflet port lumina primăverii
Și nostalgia clipelor de-acum.

Pornesc să vântur iar necunoscutul,
Să-i smulg din noapte
taina lui străveche,
Dar peste tot pe unde-oi rătăci,
Vă voi păstra întotdeauna-n suflet
Ca pe-o comoară fără de pereche.

Voi, fetelor cu ochii de azur
Și zâmbetele dragi nevinovate,
Vă las cu bine-acum, plec regretând
Că nu v-am sărutat încă pe toate.

Vă voi uita curând, căci vremea trece
Și n-o să fiți ca azi în calea mea.
Nu fiți mahnite, fetelor frumoase!
Curând, curând și voi mă veți uita.

Dar anii-aceștia tineri, fără seamăn,
Urziți din frumusețe ne-ntinată,
Nu-i vom uita, îi vom purta cu noi
Mărgăritar al vremii de-altădată!

Remember Sergiu Adam

*„Sînt doar unul
dintre cei mulți”*

paginile 24 – 25

Ștefan RADU

*Acolo unde
te-ntâlnești
cu zeii...*

pagina 32

• Catalin Aprofirei (Iasi) – *Maternitate*
Premiul Ministerului Culturii Republica Moldova

Adrian JICU

*În căutarea
normalității
(pierdute).
Eseuri despre
sexualitate*

pagina 3

**Proză de
Dumitru UNGUREANU**

*Ce este o
Citanie?*

paginile 10 – 11

I. D. FEST 17

Un festival viu

paginile 16 – 17

Mircea M. IONESCU

*Pagini din
„Jurnalul
unui trăznit”*

paginile 20 – 21

„Saloanele Moldovei“ la cea de-a XXVI-a ediție

Joi, 14 iulie 2016, la Galerieile „Alfa“ a avut loc vernisajul celei de-a XXVI-a ediții a Expoziției-concurs de artă contemporană „Saloanele Moldovei“. Manifestare amplă, unică la nivel național, expoziția a reunit pe simezele a trei săli de expoziție - Galerieile „Alfa“, Galerieile „Frunzetti“ și Muzeul de Artă Contemporană „George Apostu“ - lucrările a 274 de artiști din România și Republica Moldova. La Galerieile „Alfa“, unde, prin tradiție, sunt expuse lucrările premiate și cele nominalizate, într-o atmosferă emoționantă și în prezența unui auditoriu numeros alcătuit din invitați basarabeni, artiști și artiști expozanți, iubitori de artă, oficialități, muzeografi, elevi ai Colegiului de Artă „George Apostu“, au fost anunțate și înmânate cele nouă premii oferite de organizatorii și partenerii manifestării. Astfel, premiul **Ministerului Culturii din Republica Moldova** a fost acordat artistului ieșean **Cătălin Aprofirei**, pentru lucrarea *Maternitate*; premiul **Complexului Muzeal „Iulian Antonescu“ Bacău** i-a revenit tot unui artist ieșean, **Mihai Pamfil**, pentru lucrarea *Deschideri*; premiul **Consiliului Județean Bacău** a fost câștigat de ceramistul **Octavian Romanescu** din Chișinău, cu lucrarea-diptic

Duet; premiile oferite de primăriile celor două orașe, **Primăria Municipiului Bacău** și **Primăria Municipiului Chișinău** au revenit unui plastician din Republica Moldova, **Dumitru Iazan**, pentru lucrarea *Fără titlu*, respectiv unui plastician din România, artistului-fotograf băcăuan **Ioan Viorel Cojan** pentru lucrarea *Romeo și Julieta*; premiul **Centrului de Cultură „George Apostu“ Bacău** a fost acordat pictorului basarabean **Vladimir Palamarciuc** pentru lucrarea *Compoziție*; premiul **Muzeului Național de Artă al Moldovei** a revenit maestrului **Ilie Boca** pentru lucrarea *Poliptic*; premiul „**Mihail Grecu**“, acordat de **Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova**, a fost adjudecat de plasticianul **Sorin Oținjac** din Iași pentru lucrarea *Portrete*; premiul **Uniunii Artiștilor Plastici din România** a fost oferit sculptorului bucureștean **Bogdan Hojbotă** pentru lucrarea *Pledoarie pentru albastru*. Printre cele 36 de lucrări nominalizate s-au numărat și 11 aparținând unor plasticieni băcăuani, nume cunoscute precum Vasile Crăiță Mândră, Ovidiu George Marciuc, Mihai Chiuaru, Carmen Poenaru, Aurel Stanciu, Gheorghe Zărnescu.

Juriul Salonului din acest an a fost alcătuit din: Mihai Sârbulescu, pictor, membru UAP din România - președinte, Dumitru Bolboceanu, pictor, președinte UAP din Republica Moldova, Valeriu Șuşnea, artist plastic, președinte UAP - filiala Buzău, Veaceslav Damir, artist plastic, membru UAP din Republica Moldova, și Sorin Purcaru, sculptor, membru UAP - filiala Iași.

Expoziția este deschisă publicului băcăuan până la data de 12 august, iar pe 31 august - zi în care în Republica Moldova se sărbătorește **Limba Noastră**, iar în România este **Ziua Limbii Române** - va fi vernisată la Chișinău, în sala Centrului Expozițional „Constantin Brâncuși“.

Marcela GAVRILA
muzeograf
Muzeul de Artă Bacău

• Dumitru Iazan (Chișinău)
Premiul Primăriei Municipiului Bacău

Vasile GHICA

Despre artă

În artă sunt locuri pentru toți. Dar nu numai în rândul întâi.
Nu ne interesează universalizarea literaturii noastre. Nu au decît occidentalii să învețe românește.
Arta contemporană tinde să devină o schizofrenie a simbolurilor.
Avangarda este întotdeauna elitistă și dificilă. Prin intermediul capodoperilor oamenii dialoghează la depărtări de veacuri.
În România, plata muncii intelectuale constă într-un soi de ajutor social.
Cultura este uriașă încercare de umanizare a naturii.
Nu va muri arta, ci profeții care îi prevestesc sfârșitul.
Cititorii de literatură s-au împuținat, dar nu vor dispărea nici cu amenințarea Inchiziției.
În generoasa rețetă a postmodernismului începe atât plagiatul cât și impostura.
Veleitarii – acești talibani ai artei.
În artă nu este mereu soare. Oricând poți intra în ceață.
Cititorii sunt mai puțini, dar mult mai mofturoși.
Tinerii poeți par întotdeauna ca niște exploratori fără hartă.
Hamlet citește în craniul lui Yorik ca într-un străvechi manuscris.
Și superlucizii au nevoie uneori de poezie.

Poeții actuali, acești colindători pe care nimeni nu-i mai răsplătește măcar cu nuci și covrigi.
Arta autentică are un acut instinct al viitorului.
Absența artei simplifică grosier spiritele.
Literatura moloz hrănește piscurile.
Arta se naște din concubinajul speranței cu disperarea.
Arta polemizează misterul vieții.
Universul încapă într-o carte, iar cartea într-un buzunar.
Promovată în literatură, minciuna devine ficțiune.
Scrișul ar putea să dea un sens neantului.
Uneori, singurul martor al istoriei este arta.
Artistul – acest purtător de cuvânt îndeosebi al destinului fracturatei.
Unii artiști par niște bieți îngeri avortați.
La Dostoievski, drumul de la povestire spre adevăr trece prin predică.
O parte a artei moderne se prelinge din oboseală.
Filosofia înobilează albia lecturii.
Și arta a început să ajungă la noi cu accentuate modificări genetice.

Revista de cultură ATENEU
Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

**Redactori: Adrian JICU, Marius MANTA,
Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU**

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 •
• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •
• Tipărită la Tipografia „ELENA“ Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău,
cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317

În căutarea normalității (pierdute). Eseuri despre sexualitate

Semnatar al câtorva volume de referință în domeniul imagologiei și al istoriei mentalităților (*Grădina de dincolo. Zoosofia, Imaginea evreului în cultura română, Ordine și haos. Mit și magie în cultura tradițională românească, Religie, politică și mit* etc.), Andrei Oișteanu a publicat recent *Sexualitate și societate. Istorie, religie, literatură* (Iași, POLIROM, 2016), atacând un subiect tabuizat în pudibonda noastră cultură, unde abordările de acest gen sunt mai degrabă tangențiale. În lipsa unor asemenea lucrări, istoricul religiilor își propune o analiză comparativă, pe orizontala spațială și pe verticala temporală, a modului cum a evoluat ideea de sexualitate în diferitele culturi ale lumii, de la civilizațiile arhaice la lumea contemporană. O încercare ambițioasă, care deschide, simultan, compasul interpretativ către domenii diverse, de la antropologie și etnologie la literatură sau religie.

(Ipo)teze

Volumul este construit în jurul (ipo)tezei că raportarea omului la sexualitate stă sub semnul lui *ius primae noctis*, indiferent de formele pe care le-a îmbrăcat în contexte socio-culturale, religioase și politice diferite. Acestea sunt analizate începând cu cele mai vechi texte ale umanității (epopeile sumeriene și indiene sau Vechiul Testament și Cântarea Cântărilor), trecând la cele specifice lumii orientale, apoi la Evul Mediu european și la epoca modernității. *Ius primae noctis* cunoaște manifestări variate, nuanțate, care merg de la dreptul regelui (și, desigur, al beizadelei), al suveranului, al seniorului sau al învingătorului, la cel al nașului, al jupânului, al socrului, al starețului și, uneori, al oaspetelui. Mai rar, există și un „drept” al stăpânei/jupânei sau al nașei, care se exercită ca formă de evadare sau de răzbumare a femeii constrânsă, adesea, să îndure privațiunile unui matrimoniu nereușit. Ceea ce se constată este recurența acestui drept, pe care Oișteanu îl situează la întâlnirea între privilegiu și obligație, între acceptare și condamnare, între desfătare și corvoadă.

Premisa de la care pornește volumul este aceea că, din punct de vedere erotic, „sunt modele mentale și comportamentale care au supraviețuit tenace, în mod miraculos, rămânând ascunse undeva în pliurile mentalității colective, chiar dacă doar în forme simbolice și metaforice.” Fără un plan pre(a)stabil, lucrarea urmărește avatarurile unor asemenea modele în evoluția umanității, insistând asupra culturii române, fie în dimensiunea ei arhaică (așa cum o reflectă folclorul autohton), fie în cea cultă (așa cum apare ea în literatură). Și într-un caz și în celălalt nu lipsesc trimiterile la tradiție, credințele și ideile diferitelor popoare, semn că intenția ultimă este aceea de a delimita specificul ideii de sexualitate.

În contra prejudecăților (de astăzi și dintotdeauna)

Citând mărturiile unor călători străini sau consuli ca Langéron sau ale unor istorici ca G. Sion sau Radu Rosetti, Andrei Oișteanu insinuează existența unei predispoziții a românilor spre

promiscuitate, pe care o ilustrează prin cazuri care au făcut valvă la vremea lor. Generalul rus Kutuzov se aprinde după Luxandra Bărcănescu Guliano (o copilă de 14 ani) și îi cere soțului să i-o aducă. Acesta (Nicolae Guliano) se execută imediat (oportunist, teamă, nepăsare?) și Kutuzov se afixează cu ea în public. Dincolo de picanterie, gestul trebuie înțeles ca o manifestare a puterii militare și politice, prin intermediul femeii. Umilirea soțului (neapărat publică) echivalează cu „umilirea” țării, cu o dominație simbolică, similară celei pe care o urmăreau domnitorii în momentul care violau soțiile sau fiicele onora dintre boieri. La fel a procedat sultanul Mahmud al II-lea, care i-a cerut domnitorului Costache Sturdza să i-o aducă pe frumoasa Marghiolita, soția sa. Andrei Oișteanu identifică aici un „patern”, o convenție nescrișă, prin care cel puternic își impune autoritatea și la nivel sexual, dominându-și rivalul.

O altă zonă fecundă a investigațiilor lui Andrei Oișteanu vizează sexualitatea corpului omenesc, amintind, întrucâtva, de *Simbolismul corpului uman*, de Annick de Souza. Este vorba despre organele sexuale, despre păr și despre picior, în care autorul vede adevărate „fetișuri erotice”. Părul, spre exemplu, are o clară încărcătură erogenă, cultura tradițională românească (dar și cea musulmană) impunând femeilor măritate să-și ascundă podoaba capilară. De aceea, procesul emancipării femeilor a presupus mutații inclusiv la acest nivel, femeile fiind preocupate de aranjarea/coafarea părului, gest în care bărbații au văzut un pericol. Depoziția unui brașovean de pe la 1800 („Nici în gând n-am avut ca să vie Maria la mine acasă cu frizuri. Așadar, i-am zis: «Cu frizurul acesta și cu părul străin în cap la ce-ai venit?» Și atunci i-am zis: «Dezbracă-te și îți strică frizurul acesta!» Și dumneaei au răspuns cu gura mare că «dumneata n-ai ce-mi porunci la frizurul meu!» M-am mâniat și eu la vorbele acestea și am apucat-o de păr și am pus-o jos și am scos federmeserul și i-am tăiat părul și am ajuns-o cu federmeserul la degete, așisderea și la cap și i-am dat și vreo câțiva pumni și, după ce i-am tăiat părul, am lăsat-o în voie și s-au dus.”), este simptomatică pentru mentalitatea misogină a epocii și pentru erotismul asociat părului. Aceste capitole referitoare la conotațiile sexuale ale corpului uman sunt și o pledoarie pentru abordarea firească a unor probleme tabuizate dintr-o podoare nefirească, transferată inclusiv la nivelul limbajului, unde istoricul mentalităților sesizează o „castrare”, o retență nefirească în a desemna realitățile sexuale.

Și mai interesante sunt capitolele care urmăresc prejudecățile și stereotipurile asociate ideii de sexualitate. Mai ales în societățile arhaice, se constată existența unor clișee mentale legate de teama de „vaginul otrăvit/vaginul cu dinți”, de dezvirginarea ritualică și de proba cersafului, de oprobiul public la care sunt supuși bărbații și, mai ales, femeile. În acest punct, cercetătorul sesizează, pe bună dreptate, existența unei duble măsuri, exemplificând-o cu dovezi din diverse culturi, unde femeia surprinsă comițând adulter este condamnată la moarte sau, în cel mai bun caz, umilită public, în vreme ce bărbații sunt priviți cu maximă toleranță. Interpretarea nu e neapărat nouă (o găsim, ca să luăm doar două exemple, la Gisela Bock, în *Femeia în istoria Europei*, sau în cartea Constanței Vintilă-Ghițulescu, *În șalvari și cu ișlic. Biserica, sexualitate, căsătorie și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea*), dar e argumentată în chip convingător.

Generalizări grăbite și nuanțări cuvenite

Dincolo de ipostazele fascinante ale sexualității și de interpretările propuse de Andrei Oișteanu, rămân câteva aspecte care s-ar cuveni nuanțate. În primul rând, raportul între viața reală

(publică sau privată), mărturiile de epocă, documentul juridic și ficțiune. Fiecare dintre ele vorbește, dar altfel, despre atitudinea omului față de erotism. Mărturiile condensate în tradiția folclorică sunt totuși sensibile diferite de reprezentările ficționale ale sexualității. De aceea, generalizările propuse sunt riscante, unele incidente sporadice nefiind suficiente pentru a putea vorbi despre existența unor practici sau cutume. Când afirmă că „între Cantacuzino Dumitrașcu Vodă din secolul al XVII-lea, care își etala țitoarea «cu ișlic de sobol», și fantele de Obor din secolul XX, care își etala «amureaza» cu «rochie de tafta», nu este în fond nici o diferență esențială”, autorul se lasă sedus de propria teză, omițând cel puțin două aspecte esențiale. Textul lui Neculce e o măturie (firește, subiectivă) a unui contemporan care trăiește evenimentele pe care le relatează în vreme ce la Miron Radu Paraschivescu suntem pe terenul poeziei (al ficțiunii). Pe de altă parte, ca boier pământean, Neculce nu e deranjat de amantlăcul propriu-zis (cazurile erau frecvente la curtea domnească), ci de exhibarea lui fără de rușine și de umilinta pe care trebuie să o îndure boieroaicele de neam, însoțind-o pe această Anița, al cărei statut social nu e compatibil cu lumea boierescă. În schimb, în poemul lui Paraschivescu, etalarea ținutelor amurezei se înscrie într-un scenariu de ostentatie publică, aproape obligatoriu pentru un fante care se respectă. Situația este mai degrabă inversă, disprețul cronicarului fiind înlocuit de admirație.

Cu simplitate despre sexualitate

De fapt, *Sexualitate și societate* reunește o serie de eseuri (în sensul etimologic al termenului) în care Andrei Oișteanu drămluiește delicata problemă a sexualității în lumina documentelor și a literaturii, încercând să explice formele sale de manifestare de-a lungul epocilor. O face cu probitatea cercetătorului deprins a judeca echilibrat textele analizate, asumându-și o necesară distanță față de obiectul analizei. Din acest unghi, volumul poate fi considerat nu doar o radiografie a uneia dintre problemele fundamentale ale existenței umane, ci și o pledoarie pentru înțelegerea unor momente și comportamente de-a lungul istoriei. Lipsită de coerența unei demonstrații în sensul matematic al termenului, cartea compensează prin comprehensiune și prin naturalețea abordării, prin amestecul de erudiție și simplitate, care face digerabil un subiect deloc facil. Amendabile în unele privințe, interpretările propuse de Andrei Oișteanu au meritul de a detabuiza problema sexualității și de a ne vindeca de unele dintre prejudecățile aferente.

Valeria Manta Tăicuțu

Vânătoare de îngeri și crini

Dacă nu aș fi cunoscut abilitățile scrisului Valeriei Manta Tăicuțu, probabil m-aș fi arătat surprins odată cu apariția volumului de versuri *Vânătoare de îngeri și crini*. Domnia Sa activează cu succes în mai multe compartimente ale literaturii, păstrând un echilibru între demersurile critice, paginile narative ori volumele de poeme. Pe de altă parte, nu e de lăsat în urmă activitatea-i publicistică, în hotarele căreia conștiința omului dedicat artelor ia cu adevărat contur. Și totuși... noul volum, apărut la Editgraph, Buzău, vine cu un ceva aparte, cu o dimensiune în plus, echivalează cu o pregustare a unui orizont încă îndepărtat.

Această vânătoare anunțată încă din titlu e mărturia directă a unui suflet aflat (dilematic argehizan) în căutarea propriei condiții ontologice. Alăturarea unor decupaje ale realității vizează conștientizarea țintei finale. Eu liric se zbate în fața mercantilului unei lumi postmoderne ce se prostornează rupturii, a tot ceea ce este fragmentar. Autoarea retrasează cu pricepere, tușă cu tușă, delicatețea și inefabilul ființei ce se află sub restaurarea lui Dumnezeu. Călea regală a culturii, cartea în sine poate să se erijeze în mijloc suprem de cunoaștere. De altfel, din chiar prima poezie, sub un ton imperativ, conștientizăm că poezia trebuie trăită, astfel lumea personală trecând în fața unei existențe de tipul „must have”: „hai să citim poezii, lumea adoarme cu norul sub tâmplă./ oasele mele vor să rămână înalte, dar/ cad peste iarba cu greierii ascunși”. Autoarea constată dureror că „avem lacrimi doar pentru sfinții martiri, pentru turele prăbușite, pentru copiii aruncați în pungi cu auro-lac”, cu alte cuvinte am devenit nimic altceva decât spectatorii cruzi ai propriei decăderi.

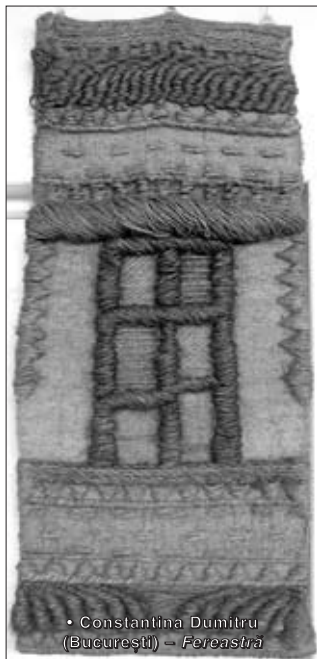
Poemele Valeriei Manta Tăicuțu stau sub semnul întrebărilor în parte retorice. Există o dualitate a rostirii, un clivaj mimat perfect, tocmai pentru a pune în antiteză frumosul/ normalul și grotescul/ deviatul: „poate că zăpada nu e atât de adâncă, riscăm un înec/ în albul perfid, cu cercuri de fântână înfipte în el/ dacă rămânem acolo, ne vor trece cândva/ izvoare gemene printr-rădăcini./ vom ghiți în izvoare soarta coroanei de sus./ umbra ei peste pietre când soarele/ va crește în aur bolnav/ noi riscăm un înec, zăpada ne șterge urmele./ toate valurile ei au în matrice zborul sinucigaș” („nu suntem îngeri”). În lipsa unicului reper, aripile îngerului presupun cădere, iar un Thanatos ascuns decompune mecanica zborului. Asistăm la invazia rece a metalului: „...gura e plină/ de rugină, de atâta metal respirat./ tu te faci că mă cauți, că mă strigi, că mă vezi./ eu mă fac că sunt vie./ dar e toamna bătrână, a văzut, ca și mine./ multe mii de ceturi și îngeri trădători” („îngeri trădători”). În această lume de tip Mad Max - post-modernă și post-punk, jerfa pare fără sens. Am subzistat de-a lungul cimei roșii, pentru ca acum să contabilizăm geamurile sparte ale bibliotecilor și bisericilor. Imaginea generoasă a cerului care curge sub formă de cruce e contrapunctată de imaginea unui „oraș cu inimi în sicrie de plastic” („jertfă”). Lumea pare un hibrid, o măturie neclară, probabil deformată a Voinței de a fi. Acestui univers diluat autoarea îi contrapune interioarele unui suflet

zbuicumat, ce nu se poate mulțumi cu falsitatea („i-am spus îngerului: apăr-mă, nu mă lătra./ când ies pe poartă cu mănuși de piele și cheia în buzunar./ nu-mi miroși cizmele, nu fi căine./ fii înger păzitor... învață-mă să cred în veșnicie./ în post și-n rugăciuni, să nu mă mai doară genunchii/ de-atâta timp irosit, poartă-mă cu tine/ într-o margine de unde să pot privi înapoi, înlăuntru, fără patimă și frică, fii înger./ fii înger”), dar nici cu alienarea („...măturie sonoră a singurătății noastre/ pe pământul ca o colivă uriașă”).

Chiar dacă ne-am născut pe partea greșită a Cortinei de Fier, poezia Valeriei Manta Tăicuțu nu îmbracă nici pe departe forma revoltei ori a dezgustului, ci e doar mirare nesfârșită. Volumul în totalitatea lui e precum un acatist adus în fața Creatorului și a Chipului Adamic. Cruzimea celor reținute dinspre realitate se vrea preschimbată în însăși blândetea naturală a firii. Autoironia prezentă are rolul de a împrăștia tocmai acea falsitate a prezentului cosmetizat. Socot că versul autoarei e unul pulsant, străbătându-și interioarele, până spre devalări oarecum de sorginte bacoviană: „la magazinul de chilipiruri e îmbulzeală mare./ s-au adus scaune electrice pentru copiii schilozii/ și sticle mov, cu agheasmă/ .../ babele se închină și fură cruciulițe din lemn de/ la Sfântul mormânt, în timp ce dincolo./ pe stradă, sub cerul atât de gol și atât de albastru./ statuile pleacă încet spre apus” („botezuri mov”).

Drept invitație la lectură, transcriu integral „vânătoare de îngeri”: „vânătoarea de îngeri începe la marginea zilei:/ de acolo se ridică acea pădure numai a noastră./ cu ierburi mici și uscate printre rădăcini aeriene de mesteceni și plopi./ creșuți direct din ceată și spaimă./ tăiem rădăcini, înălțăm catedrale de fum./ poate vin vizitatorii cu aripi, să ne împresoare./ doar legați cu rășină putem răsturna/ coroanele verzi și înalte care intră în cer vrând să-l spargă./ curg pene și ochi rotunzi de cucuvea/ peste ziua în care pornim la vânătoare de îngeri./ cu icoane în buzunar și la gât.”

Marius MANTA

• Constantina Dumitru (București) – *Pereastră*

Mihai Dim. Sturdza

Aristocrați români în lumea lui Proust

(Editura Humanitas, 2016)

Cunoscut drept un istoric erudit, domnul Mihai Dim. Sturdza le propune cititorilor o incursiune în *Belle Époque*. Călătoria este una fascinantă, pentru că personajele cărții sunt personalități pe care românii le-au uitat, pe nedrept, repede. E vorba de Anton Bibescu, de Martha Bibescu, de Anna de Noailles și de Elena Bibescu. Toți sunt membrii unei familii vestite, bogate și cultivate care amintește de o societate pe care încercăm, cu greu, s-o reconstituim sau s-o recuperăm. Drumurile lor s-au aflat mereu prin marile capitale culturale și politice ale lumii de la începutul secolului al XX-lea și până în primii ani de după al Doilea Război Mondial, când noul regim nu-i mai vrea și le expropriază averile. Nu lipsite de interes sunt și situațiile în care au fost plasați de istorie și discursul domnului Mihai Dim. Sturdza evidențiază modul în care schimbările din plan politic le-au marcat destinele.

Incursiunea pe care ne-o propune domnul Mihai Dim. Sturdza este una riguroasă planificată în lumea pe care cei patru și-o creează alături de un prieten comun Marcel Proust, dar și în intimitatea altor nume cu rezonanță istorică a căror existență capătă astfel o imagine concretă și nuanțată. Numele scriitorului francez este liantul între cei patru, iar recompunerea imaginii din *Belle Époque* sau din perioada interbelică presupune o încercare de a recupera mentalități, fapte, gesturi, portrete.

Deosebit de documentată, cartea domnului Mihai Dim. Sturdza pune accentul pe faptul autentic dovedit de documente sau de lucrări de referință pentru a evoca o identitate, un model existențial sau pentru a oferi concretețe unui mod de a trăi. Pe măsură ce evocă fiecare personalitate, existența prezentată capătă o altă semnificație, deoarece contextul are culoare, vibrație, dezvăluie un stil de viață, mentalități, gesturi, atitudini, mondenități, relații și chiar snobismul cultivat parcă intenționat *Belle Époque* pentru a sugera un anumit glamour, o strălucire – apanajul aristocraților.

Evocarea lui Anton Bibescu este pusă sub semnul unui titlu interesant, *O viață fără frontiere*, prin intermediul căruia se sugerează modul în care o inteligentă scriitoare s-a putut mișca ușor și cu abilitate în diferite medii: politic, diplomatic, social, monden, cultural. Ultimul din această enumerare l-a ajutat să stabilească anumite conexiuni cu celelalte medii. În jurnalul său, Mihail Sebastian menționează faptul că prințul este cunoscut în lumea literară din străinătate și că dorește să i se joace o piesă în regia lui Sică Alexandrescu. Intenția lui nu este înțeleasă de Mihail Sebastian care, citindu-i opera, își dă seama că aceasta nu are valoare estetică, dar aceasta vine din dorința prințului de a fi în centrul atenției sau al vieții publice nu numai prin rang. Cu toate acestea, Anton Bibescu va reuși să-și împlinească visul după moartea lui Mihail Sebastian, piesele sale jucându-se pe scena Teatrului Municipal și a Teatrului Național din București.

Portretul Marthei Bibescu apare conturat din mai multe perspective: Mircea Eliade, regina Maria a României, D. I. Suchianu, Mina Curtiss, Alfred Leslie Rowse, Alfred Fabre-Luce. Personalitatea ei este dificil de conturat în câteva cuvinte. Cu toate acestea, din capitolul care îi este consacrat se pot desprinde ușor câteva trăsături esențiale: o inteligentă scriitoare manifestată atât în plan literar, cât și în plan diplomatic, bunul gust în restaurarea sau în decorarea Palatului de la Mogoșoaia, abilitatea de a se orienta în diferite spații culturale *înțelegând rolul religiei pentru individ și însemnătatea creștinismului pentru cultura popoarelor europene* – după cum afirmă Mircea Eliade în discursul rostit la intrarea în Academia Regală din Belgia ca succesor al Marthei Bibescu.

Peste numele Annei Brâncoveanu, contesă de Noailles, considerată o *fică a Orientului*, s-a așternut o nedreaptă sau poate o dreaptă uitare în spațiul românesc. Mereu m-am întrebat de ce, iar răspunsul l-am găsit în această carte, deși nu l-am înțeles. Recunoscută pentru talentul ei literar, *Anna Brâncoveanu nu a dorit niciodată să acorde României măcar o fărâmă din aura acumulată în străinătate. [...] Tenacitatea cu care se împotriva oricărei mențiuni a originii ei românești se îmbina cu plăcerea de a jigni o lume care, spre deosebire de cea franceză, nu o interesa.*

Despre activitatea artistică a Elenei Bibescu, cred că publicul larg își amintește puține lucruri azi. În evocarea ei, domnul Mihai Dim. Sturdza menționează cercul artistic în care aceasta s-a manifestat la Paris: Ambroise Thomas, Charles Gounod, Stephen Heller. A fost eleva lui Rubinstein și, grație ei, a început la București o *viață muzicală de nivel european*. Alături de George Enescu la vioară, Elena Bibescu – la pian – a dat un concert în 1899 la Ateneul Român. Ea a avut un rol important și ca *agent cultural, de europenizare, într-o Românie unde aproape nimeni, în afară de anturajul lui Carmen Sylva, nu cunoștea și nu știa să aprecieze muzica clasică.*

Cele patru personalități evocate în cartea domnului Mihai Dim. Sturdza au avut strânse legături cu Marcel Proust, aspect dovedit astăzi prin corespondențele lor cu scriitorul francez sau prin lucrările publicate despre subiect de-a lungul timpului. Proust frecventa saloanele literare ale Elenei Bibescu din Paris. Aici, se întâlneau aristocrații cu unii dintre intelectualii vremii. Pentru scriitorul francez, mediul saloanelor pariziene a constituit un obiect de studiu pentru romanul său: *Mediul aristocratic era transpus de imaginația lui Proust asupra reprezentanților în viață ai aristocrației, pe care îi vedea din perspectiva unei feerii istorice*. Dar pe toți cinci îi mai unește ceva în afară de pasiunea pentru literatură, muzică sau cultură în general – snobismul – și acest aspect este cea mai seducătoare idee a cărții domnului Mihai Dim. Sturdza. Evocarea nu are o dimensiune epică în această carte, dar trapează demersul autorului de a contura modul în care oamenii rămân în memoria celor care i-au cunoscut.

Gabriela GÎRMACEA

S-a remarcat, încă de la începuturile sale ca prozator, înrudirea lui Ovidiu Dunăreanu cu Ștefan Bănuțescu (care, de altfel, probabil că deloc întâmplător, îi deschide calea către debut - revista *Lucașul*, 1970). Înrudirea aceasta nu are însă nimic de a face cu epigonismul sau cu încercarea de *imitatio* a prozei *maestrelui*.

Ce le face asemănătoare, este *matricea stilistică* - în cel mai pur înțeles blagian. Atât Ștefan Bănuțescu, cât și Ovidiu Dunăreanu, sunt oameni ai Dunării, iar Dunărea își are universul ei. Diferit de tot ce cunoaștem noi, cei care nu „am privit niciodată un fluviu în ochi”. Fluviu e o prezență tute-lară, e un zeu... e un pericol latent, poate răpi în străfundurile sale insondabile oameni sau animale, dar el oferă hrana, belșugul unor oameni cu trai auster... poate crea miraje și miracole... vedenii de vapoare ce suieră din ceață... găzduiește în burta-i pesti uriași, cât chitul ce l-a înghițit pe Iona... și, din pricina asta, oamenii fluviului își au cutumele, eresurile și credințele lor. O matrice stilistică în toată regula, nu-i așa, doar că nu mai este cea a „spațiului mioritic” ondulat, cea cunoscută nouă, ci o alta - și oare ce nume i-am putea da? „Spațiul fluidic”, pentru că e al unei lumi fluide... „spațiul fluvial”, pentru că e lumea unui fluviu... „spațiul abscons, misterios”, pentru că e al unei lumi ascunse de ape sub undele lor? Dar fie ce nume i se va da într-o zi, e un spațiu ce nouă ne este străin, e „spațiul dunărenilor” și numai ei îi cunosc secretele, numai ei îi urmează misterele, numai ei au destinele figurate de el. Aceasta este obârșia lui Ovidiu Dunăreanu (chiar dacă, dintr-o întâmplare s-a născut la Arad... și l-ai crede bănățean dacă te uiți în „buletinul” său, dar nu este... părinții săi călătoreau... și facerea a prins-o pe mama sa departe de casă... unde s-a și întors grabnic: iată

Dan PERȘA

Lumina îndepărtată a fluviului

că și biografia lui Ovidiu are ceva fabulos, de cum o scrii, pare a fi dintr-un roman)... Așa că, lângă Dunăre, în satul Ostrov, a copilărit și a trăit Ovidiu Petcu până la maturitate, când își va lua numele literar de Ovidiu Dunăreanu... și va pleca la școli mai înalte decât i le putea oferi Ostrovul... ajungând în Constanța. Unde e Marea Neagră... cu matricea ei stilistică. Dar aceasta nu l-a înrăurit în proza sa. Nu știu ca Ovidiu să fi scris vreun text literar despre mare. A rămas, cu imaginația, cu sensibilitatea, cu sufletul, un captiv al fluviului, un fidel al „spațiului dunărean”, după care și-a luat și pseudonimul (fiind născut Petcu). Dacă însă „spațiul mării” nu i-au influențat proza, i-au influențat destinul intelectual. El este un mare publicist al acestui colț de lume. Și astfel se împarte Ovidiu Dunăreanu între două lumi, trăiește în cea dunăreană cu sensibilitatea și imaginația, iar cu inteligența, observația și judecata în lumea dobrogeană a mării, a unui oraș port... și a culturii lui.

Ca prozator nu e prolific, din același motiv din care nici Ștefan Bănuțescu nu e prolific. Au, amândoi, cea nevroză a perfecțiunii expresiei, astfel încât o poveste, după ce-a fost scrisă, e pentru ei un diamant neslefuit... și de aici începe munca, migăloasă și obsesivă, a bijutierului. Șlefuirii îndelungate: a mii de fațete, a mii de nuanțe - nimic lăsat necizelat. De ce au amândoi același obicei nu știu, n-am pătruns taina, dar cred că e ceva ce i-a învățat lumea lor, fluviul, sau

oamenii acelor locuri. Cine știe, poate că într-o zi o proză de-a lui Ovidiu Dunăreanu îmi va desluși de unde vine o astfel de deprindere, o astfel de obsesie... Ar fi grozav s-o înțelegem, pentru că așa am înțelege mai bine lumea din care vine... pe oamenii dintre care vine... am înțelege mai bine matricea sa stilistică... și, în final, am ști mai mult despre umanitatea noastră, am desluși un alt aspect al ei, care nouă, mioriticilor, nu ne este relevant de spațiul nostru, poate că nefiindu-ne necesar, neconstituindu-se pentru noi, perfecțiunea, într-o chestiune de viață și moarte.

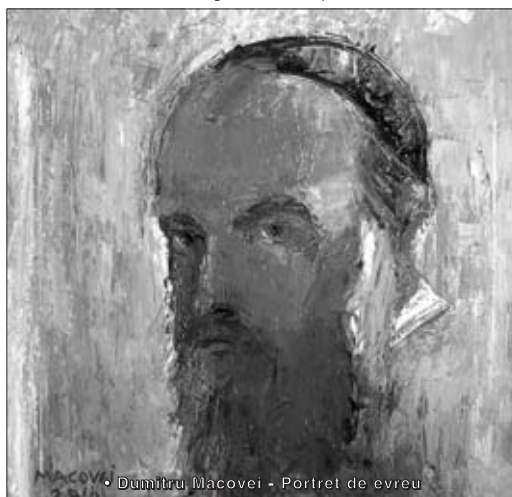
Pe Ovidiu îl cunosc nu doar ca prozator, din cărțile sale, ci suntem și vechi prieteni, din vremea când eram colegi la

revista „Tomis”. Un lucru ce mi se pare interesant despre el este că, deși unul dintre cei mai buni cunoscători ai vieții oamenilor din preajma sa, ce îl face să fie o adevărată enciclopedie a faptelor omenitești reale, nu a încercat niciodată să le transpună în ficțiune și să scrie povestiri sau romane „contemporane”. Mi se pare de interes opțiunea sa fermă, de a fi un prozator al unui spațiu real, spațiul dunărean din jurul Ostrovolului, în care a copilărit, dar spațiu ce are ascuns în el un alt tărâm, unul al eresurilor, miturilor, legendelor și basmelor. Când ar fi putut să fie un prozator al oamenilor „de la oras”, cu „psihologiiile” lor întortocheate și faptele lor în limita moralității. Dar nu l-a interesat moralitatea, ci eresul, visul, ceea ce poveste a omului aflată

dincolo de contingent, de realitatea diurnă. Iar în acest roman al său, „Lumea fluviului”, Ovidiu Dunăreanu și-a dus proiectul literar la perfecțiune. Oamenii săi sunt ai realității, îi recunoști imediat... dar întâmplările date să le trăiască sunt întotdeauna insolite. Însă fără vreo alunecare spre literatura fantastică, pentru că poveștile ce ne apar nouă insolite, pentru personajele ce le trăiesc, sunt din sfera credinței lor, sunt la fel de reale ca realul de zi cu zi. Nu sunt imaginate, ci fac parte din viața lor așa cum face parte din viața lor căruța și caii pe care îi mână. Personajele sale sunt niște oameni în realitatea cărora se împletește realul și basmul. Într-un fel, aceasta poate fi o mărturisire de credință a prozatorului, că viața nu poate exista doar într-un plan pragmatic, imediat, ci are nevoie de-un basm, de lumea aflată dincolo de cotidian. Că nu poți exista (și rezista) ca om, fără poveste.

Dacă o privești ca pe-un roman, așa cum o consideră autorul, cartea „Lumea fluviului”, la prima vedere o carte de povestiri, nu poți să nu percepeți ce anume adună toate aceste povestiri într-un întreg, dincolo de ceea ce deja am spus, dincolo de unitatea lor dată de împletirea realității imediate cu insolitul. E faptul că adună un topos (cu tot ce al său, inclusiv cuvintele... regionalisme să le zicem, pentru care autorul a conceput și un dicționar)? Probabil că nu, dar e ceva important și toposul. Cred că mai degrabă cartea este roman datorită unității sale tematice, fiecare povestire fiind legată de o dublă viziune, a spațiului real și a celui insolit. De acest avans al omului spre o lumea paralelă de obicei cu lumea reală și care, totuși, se intersectează brusc. Vederea acestea, în fiecare povestire, a unei lumi de dincolo de noi, dă unitate cărții și o transformă într-un roman. E un roman într-un sens mai puțin obișnuit, chiar dacă perfect adecvat definiției uzuale: „Romanul este specia genului epic, în proză, de mare întindere, cu o acțiune complexă, care se desfășoară pe mai multe planuri narrative, cu personaje numeroase, a căror personalitate este bine individualizată și al căror destin este determinat de trăsăturile de caracter și întâmplările ce constituie subiectul operei”.

Romanul *Lumea fluviului* oferă cititorului ceea ce este pentru el mai important: o lectură captivantă, ce te lasă unora cu gura căscată, încât nu mai poți lăsa cartea din mână după ce-ai început-o. Este unul dintre romanele de vârf ale anului 2015, an excepțional pentru roman, cu numeroase titluri remarcabile.

• Dumitru Macovei - Portret de evreu.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Carmen Bulzan

Sonetul lumii

În literatura contemporană, mai ales la generația care începe să se afirme acum, există tentația experimentului. Fără să fie în pragul debutului, Carmen Bulzan le propune iubitorilor de poezie o incursiune în lumea sonetului, semn că niciodată nu poți afirma cu tărie că anumite forme poetice sunt perimate sau nu pot reveni în atenția scriitorilor și a publicului. Apărută la Editura *Ars docendi* și lansată la recent încheiată ediție Bookfest, cartea *Sonetul lumii* este, dincolo de tendința de a face un experiment, o incursiune în istoria acestei specii cu formă fixă, care pare a se fi născut în Provence sau în Italia, etimologia termenului fiind dublă. Dincolo de locul de proveniență, este bine de reamintit că sonetul a fost inițial un cântecel și că, de-

a lungul timpului, a devenit o poezie cu formă fixă în care tipul de rimă a variat de la un scriitor la altul sau de la un spațiu cultural la altul.

Carmen Bulzan este o cititoare pasionată de poezie și recunoaște în prefața cărții că și-a propus să călătorească prin mai toate școlile sonetului, citindu-i în original pe poeții menționați în carte, pentru că intenția ei a fost de a descoperi diferența specifică ce i-a consacrat în lumea sonetului. Astfel, prin această călătorie, ea afirmă că a ajuns să scrie sonetul lumii mele.

Temele și motivele abordate în volum sunt preluate din marile literaturi ale lumii: viața ca vis, iubirea, timpul, destinul, cuplul, relația omului cu divinitatea. Dar, în sonetele lui Carmen Bulzan, expresia sen-

timentului este simplă, discursul nu mai apare metaforic, accentul căzând pe simboluri, senzații, stări, trăiri. Sunt respectate regulile de construcție ale sonetului, pe care autoarea le menționează la început astfel încât cititorul să decodeze ușor cheia în care au fost scrise. Finalul sintetizează mereu o experiență de viață, o aspirație (*Nu ca o sărbătoare ne fie iubirea, / Ci zilnică sărbătoare îndrăgostirea!*) sau are o valoare de cugetare (*Nici nu ai crezut că ce vei hrăni / Va fi-nvățătura de a muri!*). Cântând iubirea, se poate observa ușor un idealism absolut naiv, semn că sentimentul este perceput la nivel convențional: *Când m-oi trezi, să ai surâs pe față / Și să îmi dai o bună dimineață.*

Dincolo de trăirile de zi cu zi care sunt transpuse în formă lirică, volumul *Sonetul lumii* de Carmen Bulzan este o încercare de descoperire a sinelui conectat la vibrațiile marilor poeți.

Gabriela GÎRMACEA

– Mai întâi de toate, vreau să afirm pentru încă o dată, bucuria multora, în special a tinerilor, de a avea o revistă autentică de benzi desenate. Nu sunt multe în media românească... De-a lungul unor materiale deja publicate, ați surprins chiar dumneavoastră aspecte din istoria „HAC”-ului, fapt pentru care mi-aș dori ca acest micro-interviu să stea sub semnul prezentului. Totuși, dintr-o firească dorință de a ne apropia de creatorii revistei, vă rog cât se poate de succint să ni-i prezentați.

– În momentul de față, la fiecare episod din banda desenată „Harap Alb continuă...” lucrează editorul Mihai Ionașcu, desenatorul Andrei Moldovan, coloristul Daniel Rosa Duran și, cu voia dumneavoastră, eu, pe post de scenarist. Însă HAC! nu înseamnă numai banda desenată „Harap Alb continuă...”. HAC! înseamnă și TFB – o reinterpretare în cheie Science Fiction a basmului „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte” - pentru care grafica a fost realizată de Bogdan Chelaru. Tot în HAC! au apărut seriale realizate de Sebastian Luca („Măiestru Buiestru”) ori Maria Surducu și Anna Benczedi („Știma apelor”), publicația dând astfel semnalul că-și deschide porțile și pentru alți autori de bandă desenată. Aș adăuga faptul că în echipa HAC! nu sunt numai editorul, scenariștii și artiștii, ci toți cei care, vreme de patru ani, au făcut posibilă apariția publicației. Oamenii de la „tehnic”, cei care se ocupă zi de zi de magazinul online supererou.ro, cei care realizează distribuția ori care pun umărul la organizarea standurilor de la ComicCon ori din alte locuri în care HAC! și-a întâmpinat cititorii. Și-apoi, într-un fel, tot din echipă fac parte și ei, cititorii noștri, cei care așteaptă nerăbdători un nou număr al revistei și care ne încurajează și ne dau putere să mergem mai departe.

– Cu voia dumneavoastră vă invit să mai rămânem puțin în „laboratorul” HAC!. Cum se realizează un nou episod? Care sunt pașii? Cine dă direcția?

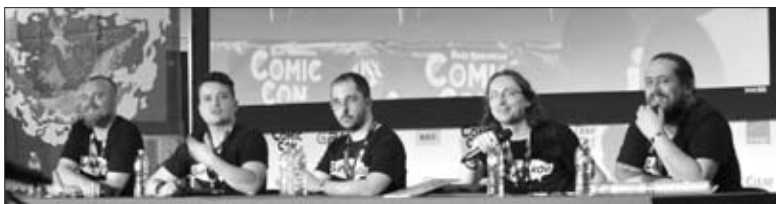
– Pentru HAC!, „direcția” poveștii este setată de mine și de Mihai Ionașcu, editorul publicației. Avem chiar și o hartă și un time-line ce se întinde pe zeci de mii de ani cu evenimintele majore din istoria lumii HAC! realizate încă de la începutul colaborării noastre. Mai departe, eu mă ocup de scrierea scenariului care ajunge apoi la desenatorul Andrei Moldovan. Grafica alb-negru pleacă apoi în Spania, la Daniel Rosa Duran. Paginile colorate de el se întorc mai târziu la București, în redacția HAC!, unde Mihai realizează efectele și bulele de text. În tot acest timp, au loc negocieri

Marian Coman:

„Principala noastră preocupare este să oferim mai multă poveste.”

Scriitor și jurnalist, **Marian Coman** este laureatul mai multor premii naționale dedicate literaturii F&SF și al unui premiu al Convenției Europene de Science-Fiction. A scris volumele „Nopti albe, zile negre” (Ed. Tritonic 2005), „Testamentul de ciocolată” (Ed. Tritonic 2007),

„Teoria flegmei. Apel la mitocănie” (Ed. Tritonic 2008), „Fingers and other fantastic stories” (Amazon 2011) și „Haiganu. Fluviul Șoaptelor” (Ed. HAC!BD 2015), iar povestirile sale au fost incluse în numeroase antologii. În prezent este unul dintre scenariștii revistei HAC!

• Mihai Ionașcu, Bogdan Chelaru, Daniel Rosa Duran, Marian Coman și Andrei Moldovan, în dialog cu cititorii la Comic Con

între toți cei implicați, fie pentru ajustarea textului, a desenului ori a culorii.

– Cât de mult contează feedbackul din partea fanilor și exceptând valorile directe materiale (banii), care considerați că ar putea fi o unitate de măsură adecvată pentru a realiza dacă drumul e cel fericit? În altă ordine de idei, așteptările fanilor pot schimba în vreun fel scenariul / revista?

– Contează enorm. Este suficient poate să spun că schimbarea numelui revistei din „Harap Alb continuă...” în „HAC!” este în mare parte meritul fanilor. Sau că mesajele cititorilor au contribuit la transformarea nuvelei „Haiganu. Fluviul șoaptelor” într-un roman, parte a unei trilogii aflate în lucru. Așadar suntem foarte atenți la dorințele fanilor și, da, ținem seama de părerea lor. Își doresc o publicație lunară, vor un număr mai mare de pagini, iată teme preluate de la cititori pe care editorii revistei încearcă să le rezolve. Fie că ne scriu pe Facebook, pe mail, pe Goodreads, în comentariile de pe Supererou.ro sau, pur și simplu, ne vorbesc atunci când ne întâlnim în cadrul unor lansări ori în alte tipuri de evenimente, suntem mereu foarte interesați să le aflăm punctul de vedere. Pe de altă parte, nu, scenariul nu este unul interactiv. Și chiar dacă, de pildă, vreun cititor s-a supărat că am ucis un personaj, îl asigurăm că nu-l vom învia de dragul lui, oricât de mult și-ar dori acest lucru.

– Considerați că elementele mitologice ar trebui să rămână cumva în culturile proprii sau sunteți mai degrabă adepți

unei mișcări sincretice, de tip New Age? Vor apărea mai multe simboluri din credințele nordice?

– Pe mine mă preocupă, în primul rând, să spun o poveste bună. Sunt interesat de asemenea de sincronizarea cu ceea ce se întâmplă în banda desenată ori în literatura fantasy din spațiul anglo-saxon. Pentru asta, am încercat să construim un univers fantasy de extracție românească ocolind însă stereotipurile care ne-ar fi dus la ȋrii bunicului și la ia străbunicii. Suntem într-o lume fantastică, nu în spațiul carpa-to-danubiano-pontic. În fond, povestea în sine încurajează această abordare dacă o ascultă cu atenție: „Și craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă țară, mai depărtată.” Or, în această lume fantastică, am ales să lăsăm să viețuiască în același timp și pricolicii autohtoni, și ființele mitologice venite din alte spații culturale. Dacă am reușit să nu spargem vraja și să ne spunem povestea într-un mod credibil, probabil că cititorii noștri o știu mai bine.

– Personajele sunt foarte bine desenate. Totuși, după cum e normal, cineva consideră că Harap Alb aduce bine cu Conan al anilor 80. Ați putea să admiteți și să numiți 2-3 influențe? (că tot „nu ne aude” nimeni...)

– Vă vorbesc din punctul de vedere al scenaristului care a intrat în acest proiect când personajele HAC! erau deja cunoscute. În primul rând, trebuie să spun că Andrei Moldovan este un artist extraordinar, iar faptul că am ocazia să lucrez alături de el este, pentru mine,

un privilegiu... În al doilea rând, trebuie reamintit faptul că banda desenată este un dialog continuu între editor, scenarist și desenator, dialog din care toată lumea iese în câștig. Discuțiile cu Mihai Ionașcu, apoi desenele lui Andrei Moldovan au darul să mă inspire, să mă îmbogățească și îmi place să cred că lucrul ăsta se întâmplă cu fiecare dintre noi. Tipul ăsta de comunicare e greu de comparat cu altceva. Nu știu ce anume i-a influențat pe Mihai ori pe Andrei în construirea personajelor, până să-i întâlnesc, însă în privința poveștii și în ceea ce privește „Haiganu. Fluviul șoaptelor”, roman care face parte din universul HAC!, nu am cum să ascund faptul că scriitorii precum J. R. R. Tolkien, George R. R. Martin ori Stephen King și-au pus amprenta asupra felului în care eu privesc literatura.

– Bine-venite sunt inițiativele editiilor limitate, fie că se referă la albume ori numere de revistă unicat. Ce alte surprize din aceeași zonă ne-ar putea aștepta pe viitor? Figurine?

– Acum, principala noastră preocupare este să oferim mai multă poveste. Mai multă bandă desenată. În prezent, HAC! apare odată la două luni, însă am vrea să trecem la o frecvență lunară, ceea ce sperăm să se întâmple în viitorul apropiat. Fiindcă ați pomenit despre edițiile limitate, aș vrea să amintesc faptul că în luna mai, a apărut albumul „Haiganu. Fluviul șoaptelor” care cuprinde întreaga poveste a lui Amatheus, alături de schițe, secvențe din scenariu și alte detalii legate de construcția lumii din această serie. Există și o ediție limitată cu

copertă 3D, prima de acest fel din România. Da, pe supererou.ro se găsesc încă reviste cu coperte unicate, desenate de Andrei Moldovan și de Bogdan Chelaru. Figurine nu cred că vor fi foarte curând, deși ne-am dori tare mult să putem oferi așa ceva. Tot la capitolul surprize așteptate aș adăuga faptul că celor care au gustat romanul „Fluviul șoaptelor” le pregătim continuarea, a doua parte a trilogiei dedicată Zeului Osândit, intitulată „Furia oarbă”.

– Aș îndrăzni mai mult – suntem într-o lume ce se măsoară după voia mașinărilor. Principala mijloc de divertisment a devenit jocul video. Putem spera în viitorul apropiat la o colaborare cu vreun studio de jocuri pentru „HAC”? Dar o mini-serie animată?

– Cred că aceasta este una dintre dorințele exprimate constant de către cititorii noștri. Cine nu ar aprecia un film de animație ori un joc video cu personajele din HAC? Din păcate, realizarea unui asemenea proiect nu depinde de noi. Editorii HAC! sunt deschizi la colaborări, însă prioritar este să oferim ceea ce ne-am propus să oferim: benzi desenate și literatură. Am făcut însă pași importanți în direcția aceasta, ludică. Anul acesta, alături de partenerii de la cutia.ro, Editura HAC! BD a lansat jocul de cărți „Harap Alb continuă...”, cu un scenariu bazat pe povestea din banda desenată. Jucătorii sunt provocați să adune cât mai multe pietre Neris pentru a deschide portalul zeiței mamă și a salva lumea de la dezastru.

– Dacă ar fi să vă gândiți la o „coloană sonoră” reprezentativă pentru „HAC”, ce interpret/gen de muzică ați alege?

– Numărul 7 al revistei a venit la pachet cu un CD gratuit, un album al trupei AD HOC. Oamenii ăștia cântă un amestec de rock, punk și muzică medievală. Cred că muzica lor se potrivește universului HAC!

– Vă mulțumesc pentru amabilitatea de a fi împărtășit toate aceste aspecte. O ultimă întrebare ar viza interesul dumneavoastră de „a trece” (evident, cu timpul!) acest concept peste hotare. Dacă v-ați dori, cum s-ar putea „întâmpla” această preschimbare?

– Celălalt proiect al nostru, TFB, a fost tradus și este deja disponibil cititorilor de limbă engleză pe ComiXology, o platformă dedicată benzilor desenate, afiliată Amazon. Ne-am dori să facem pași în cei patru ani de existență a revistei s-au străns deja aproximativ 600 de pagini de bandă desenată.

Interviu realizat de Marius MANTA

cronofabile

Marius MANTA

Harap Alb Continuă

Mai rămăseseră câteva zile până la Bacalaureat 2016. Unul dintre elevii cărora am avut plăcerea să le predau purta cu mândrie sub braț revista de benzi desenate „Harap Alb Continuă”. I-am văzut de la depărtare acel logo distinct... Într-una din pauze mi-a răspuns cu mult aplomb la întrebările pe care i le-am adresat. M-am prefăcut curios, nu i-am spus că, la rândul meu, fusesem cumva „prins” demult de lumea aceasta plină de culoare. Mi-a justificat de ce „așa ceva se citește”, introducând printre argumente și ideea conform căreia „rămâne de datoria noastră” să sprijinim cum putem produsele autentice, care ne-ar putea reprezenta cu adevărat „în afară”. Firește, probabil era același băiat care prin clasa a zecea se arăta plictisit și demotivat – la ce bun să mai citească „Povestea lui Harap Alb”? La ce i-ar fi servit așa ceva în viață? Și pentru încă o dată, profesorul se simțea dator să re-construiască un ditamai edificiu de „dovezi”, dar fără a arunca în luptă care cumva clișeele bine cunoscute. E drept, pe de altă parte, mi-aduc aminte cum, de-a lungul anilor de gimnaziu, generația noastră a manifestat o adevărată apetență pentru celebrele „Pif” și „Rahan”. În jurul lor se crease o adevărată bursă, „tranzacțiile” se făceau doar între cei „inițiați”; parcă altfel îți venea și să înveți când colecția ți se întregea cu încă un număr... Urmau certuri cu părinții, eventual celebra (celebră pentru acei ani, firește!) schemă cu „vândutul sticlelor” pentru noi și noi asemenea provocări... Revenind, într-adevăr, deși cumva uitată (dar nu într-un totu!) în regimul comunist, „banda desenată” a fost una dintre Cenușăreșele literaturii. Însă într-adevăr, banda desenată e o formă de literatură. Și nu e vorba neapărat despre o literatură exclusiv a adolescenților – ea se adresează în aceeași măsură unor lectori com-

petenți, având repere estetice solide dinspre mai multe arte, ținând cont de faptul că una peste alta, comicsurile combină minunat cel puțin literatura, desenul (evident, digitalizat), dar și arta de a țipări în condiții optime, conform scopului urmărit. În acest punct nu ar trebui să uităm care cumva că suntem sub auspiciile unei economii transfrontaliere, dominată de giganti. Unde doresc să ajung? Mai mult ca sigur, o investiție inteligentă într-un proiect de lungă durată – așa cum s-a dovedit a fi și „Harap Alb Continuă” – presupune și arta marketingului agresiv, care să fie în stare să aducă un asemenea produs autohton printre aparițiile de tip Marvel.

Cu o micro-istorie deloc de neglijată, „HAC” („Harap Alb Continuă”) a devenit un conglomerat de reușite, un concept în sine. Revista e mai mult ca sigur punctul de maxim interes, nucleul în jurul căruia se adună două site-uri, o pagină de facebook, un magazin (deocamdată doar online) destul de ofertant, cu promoții inteligente, care te țin în priză. Am intuiția că echipa HAC a re-impus deja un brand cultural, a semnat Renașterea unui erou ce a ieșit cu mult din „viata de hârtie” a lui Ion Creangă. În principiu, o asemenea revistă era dator să vină cu ceva nou pe piața aventurilor. Până la urmă, deloc regretabil, număr de număr, statutul lui Harap Alb se apropie din ce în ce mai mult de condiția super-eroilor din revistele americane, deși autorii benzilor desenate de față nu pică nici în greșeala de a-i conferi personajului principal puteri cu totul neverosimile. Scenariul pare la început unul simplu, pentru primele patru numere acesta urmărind desfășurarea cunoscută a evenimentelor. Evident, interesul cade acum mai mult pe desen și pe dinamica personajelor. Totuși, fiecare număr propune și o mică poveste, un soi de second story, în cadrul cărora

afăm originile adjuvanților. Aceștia sunt rebotezați, aduși într-o onomastică cu resorturi străvechi-simbolice: Miron pentru Gerilă, Lardea pentru Flămânzila, Mirza pentru Setilă, Baian pentru Păsări-lătilungilă, Haiganu pentru Ochilă, Mara pentru fata Împăratului Roș. Începând cu numărul cinci, cadrul poveștii inițiale se dilată, coordonatele temporale par paradoxal a se multiplica (deși evident în basm aveam deja de-a face cu un timp mitic) într-un univers ale cărui legi par să nu mai fie știute nici de zeități. Astfel, Harap Alb, asemenea prietenilor săi, parcurs un nou drum al cunoașterii. De această dată lumea nu se subordonează doar axei „savoir” – „faire”; Harap Alb e nevoit să caute Vocea Rațiunii pentru a stăpâni vocile interioare disonante. „HAC” e oarecum în același timp și un inteligent și savuros joc guvernând de reguli pe care tu, din postura de cititor, ești invitat să ți le reprezینی în funcție de propriul bagaj cultural. Semiotic, întreaga lume despre care vorbim destăinuie printr-un tainic limbaj chiar categoria „operei deschise”. Ceea ce este realmente interesant este faptul că, rămânând originali, creatorii lui HAC îi cointeresază și pe iubitorii „Lord of the rings”, „Star Wars” etc. Sunt și astfel de frânturi ce vin dinspre mainstream, în timp ce lumea fictivă în adevăratele ei resorturi pare mai degrabă a proveni dintr-o „mitologie a locurilor”, înțelegând prin aceasta tocmai disponibilitatea creatorilor de a combina mituri și credințe populare. Registrele stilistice sunt variate, lexicul e bogat în arhaisme, în timp ce toponimele, hidronimele sunt cu adevărat spectaculoase, conglomerând Harta unui ținut cu toate paradoxurile sale. Să mai poșim pentru câteva rânduri asupra scenariului – poate cel mai mare merit este acela de a nu fi alunecat în kitsch ori în

capcana de a pastași pătânii demult dimensionate. Actanții circulă, condițiile sociale se schimbă spectaculos dar evită fericit telenovela. Apar moroi, pricolici, zâne, copaci cu atribute omește, Samca (Marțolea), solomonari, iele, eroi și zei. În afara acelor second stories pe care le semnalăm, revistele HAC conțin și alte seriale ce reușesc să formeze sub forma unui puzzle tocmai această lume arhetipală, cu vădite accente și superștii împrumutate, după cum am mai zis, din mitologiile popoarelor balcanice. Printre seriale: „Legenda lui Dragobete”, „Noaptea morților” (mi-a adus aminte de „Walking Dead”), „Știma apelor”, „Măiestru Buieștru”).

După cum aflăm dintr-unul dintre editoriale, încă de la început, în echipa „HAC”, se aflau nouă desenatori, doi scenariști și Mihai Ionașcu, cel care a dat direcția revistei prin materialele explicative. Neîntind de specialitate, chiar dacă nu mă pricepeam la aspectele tehnice ce țin de ilustrația revistei, aș exclama simplu că aceasta este la cel mai înalt nivel. Și dacă tot am ținut să subliniez existența unui adevărat concept HAC, atunci ar trebui și să semnaliez prezența în paginile publicației a unui capitol extrem de interesant care reface istoria desenatorilor lui Harap Alb, încă din antebelic (Ary Murnu) și până către volumul lui Sandu Florea „În lumea lui Harap Alb”. Evident, există o pagină dedicată răspunsurilor adresate fanilor care sunt invitați la a contribui și direct la realizarea revistei prin materiale care să-i reprezinte. Măcar spre final ar trebui să amintim și prezența unui „Laborator HAC” în cadrul căruia sunt prezente informații referitoare la capitole de mitologie... „HAC” pare să intereseze într-o lume dominată de vizual, de efecte și explozii, de multă, multă culoare – o lume dorită de a-și asuma Voința de a fi.

Una peste alta, „Harap Alb Continuă” are toate șansele de a fi noul „Pif”, de a ridica cu adevărat standardele benzii desenate și de a aduce o asemenea Cenușăreasă la banchetul literaturii autentice. Pe mine m-au convins, le urez sute de numere și multe generații pe care să le însoțească!

varia

Constantin CĂLIN

Vorbe scurte

- Calendarul religios e (în sens larg) democratic: îi include și pe sfinții mici. Însă, în afara cercului preoților, cine ține seama de ei? Aceeași e și soarta scriitorilor din calendarul literar.
- Nesimțirea politicianilor naște exasperare, iar exasperarea – extremism.
- „Plata în ceruri” ar trebui să fie proporțională cu datoriile îndeplinite pe pământ. Mulți speră însă că și „dincolo” funcționează „asistența socială”.
- Scandalurile excită, dar și, în egală măsură, inhibă. Efectul lor asupra memoriei colective e martelarea și opacifierea ei. Astfel, istoria recentă apare mai nesigură decît preistoria.
- Nu conta pe „admirația” celor care nu te citesc; acceptă observațiile celor ce-o fac.
- Dacă ai îndepărtat-o, nu-i da bolii ocazia să-și mai amintească de tine.
- Mai multă lumină înseamnă – oriunde și oricînd – mai puțină dezordine; chiar și în noi înșine, la toate vîrstele.
- Pentru mine, teama de însemnări rigide n-are egal decît teama de însemnări vagi.
- Proștii de azi își scuză ignoranța prin diferența de gust și prin faptul că „trăim în epoca asta a vitezei”. Incapabili de răspunsuri, îl iau în brațe pe „nu-mi place” sau declară cultura ca ultima dintre griji.
- „Mentalitatea” e cea mai la îndemînă scuză românească. O învinuim pentru multe, dar n-o corectăm.
- Una e să dăruți și alta să împărștii. Diferența rezultă din scop și atitudine.
- Hipercivilizația ațîța de barbarie; uneori am impresia că se confundă.
- A devenit greu să deosebești mizeria celui ce muncește de mizeria parazitului. Am văzut, trîntit pe trotuar, cerșetor cu mobil, sticlă de cola și țigări. Între două fumuri, mima – ducînd mîna la gură și la burtă – nevoia de pine.
- „Sîntem prea risipitori cu numele de prieten” (Romain Rolland). În tinerețe, am comis și eu această greșeală. Acum, din contra, ezit să-l folosesc ori mă zgîrcesc. Nu o dată cred că nici nu mai am cui să-l atribui. Ultimul care-l merita cu adevărat a murit acum un deceniu.
- „Dumnezeu are nevoie de intelectuali”. Cum să-i aleagă cînd credința e primul și cel mai strașnic dintre secretele lor?
- Analogiile exagerate nu sînt dovezi ale elasticității, ci ale subțirii spiritului critic.
- Citind, ascultînd, am strîns mormane de gunoi lingvistic. Literar, un material reciclabil. Rentează însă?
- Ca și (folosit cel mai adesea cînd nu trebuie) denotă mai degrabă o pervertire etică, decît o preocupare gramaticală.
- O acțiune fără sfîrșit: eliminarea „spam”-urilor din minte, anularea gesturilor interioare absurde.
- „Nici nu știi cum se adună...”. Vorbea despre oboseală. Odioasă așa fi zîmbit; acum oftez.
- S-a spus, dar cine ține seama: „În medicină «exact la fel» nu e exact la fel!” Comparați o sută de rețete: nouăzeci și nouă vă vor părea trase la indigo.
- După 70 de ani, nu-i o cochetărie să spui: „Cred că am mai scris despre asta...”. Și numai dacă interlocutorul insistă să recurgi la proba bibliografică.
- Împinsă pînă la ultima ei limită – mutismul –, discreția e la fel de greu de suportat ca și trîncăneala.
- Comparația buzelor cu petalele e compromisă, azi, de buzele siliconate, care seamănă cu rîmele după ploaie.
- Te uîți la ea și nu-i poți zice femeie. Dar nici capră: capra dă lapte.
- Respect bătrînele; nu pot suferi babele.
- Nu există spray-uri pentru „gînduri păcătoase”: ies la suprafață cînd nu te aștepți, ca mușgaiul prin șapte varuri.
- Tot omul e mîrginit: de vîrstă, de educație, de lege, de propriile-i calități și defecte. Cum să nu apară sentimentul nimicniciei?
- E cutremurător să afli că *întotdeauna* are, totuși, un capăt.

mondo musica

Liviu DANCEANU

Omonimii și amfibolii sonore

În miez de noapte am (re)ascultat, la Radio K din Paris (canal muzical păstori de celebrul de-acum, Daniel Kientzy), cu urechi parcă de împrumut, Quasiopera, op.38. Timpul și, probabil, propriile-mi năpărliri, m-au îndepărtat într-atât de ea încât abia târziu, când era pe terminate și ne-am (re)împrietenit, m-am putut convinge că eu am compus-o. La vremea ei (1986) a fost o lucrare subversivă: un atac la adresa stăpânirii ceaușiste. O ontogeneză și o filogeneză sonore acoperă cele două acte ale operii (în realitate, un teatru instrumental-vocal). Ceea ce m-a frapat însă, acum, după treizeci de ani, este prezența din belșug a omonimiilor și amfiboliilor sau, mă rog, a corespondențelor lor muzicale, un fel de sofisme de limbaj sonor, altfel spus, de fallaciae dicționale, prin care au fost acuzmatizate anumite gesturi și atitudini, altminteri prea direct ostile la adresa regimului de atunci. Omonimia este un paralogism destul de des întâlnit în literatură, generat de faptul că numărul semnificațiilor este mai restrâns decât cel al semnificatelor. La fel și în muzică, bogăția semantică a structurilor melodice este infinit mai mare decât suma acestor structuri, grație contextelor diferite în care ele sunt plasate. Așadar, dându-i dreptate lui Aristotel, termenii care simbolizează complexele lexicale, recte, sonore, nu au un singur sens, ci mai multe, trimitând la varii referențe. Există, prin urmare, - cazul Quasioperei -, melodii identice întrebuințate pentru înțelesuri diferite, melodii construite la fel, cu aceeași formă, ce afirmă totuși altă origine și, firește, altă noimă. Una este, de pildă, monodia pianului din Aria 3, bazată pe desfășurarea consecutiv-descendentă a treptelor unei game majore-melodice (ori a unui mod ionico-frigic), o melodie într-o tonalitate tristă, ca un gând de moșneag pe fruntea unui copil, și alta este aceeași monodie intonată de chitară în Aria 6, de data aceasta cu accente de revoltă la adresa dictaturii (însuși textul fiind o anagramă a unui fragment de articol din cotidianul „Scinteia”). E ca și cum în fața regelui nu trebuie să vii cu tristețea pe față; plângerile și plânsetele sunt un alai cu care cei mari nu se împacă; unde mai pui că nici nu fac bine luptei împotriva-le. Aceeași organizare intercală, aceeași dispunere frecvențială, și totuși, factura, tâlcul diferă. La urma urmei, esența Quasioperei se rezumă la încorporarea acestor silogisme falacioase, parte a unui univers manierist în care timpul (ontogenetic) și spațiul (filogenetic) încetează a fi invariante ontice, descompunerea și manipularea lor trădând aspirația către inițierea într-un existențial irațional. Înruđit cu omonimia este anfibolia, adică ambiguitatea unei expresii sonore, a unui motiv muzical. Bunăoară, introducerea motivului de tip „descensio” (succesiune coborâtoare) comportă atât o utilizare metaforică, drept enunț poetic, figurat, conotativ (vezi glisando-ul pe armonice din Aria 5 pentru violoncel, ce simbolizează evadarea din cosmosul concentraționar, deopotrivă factice și fatidic și plasarea pe o orbită la fel de factioasă și de temerară), cât și o receptare în accepțiune directă, proprie, deci, restrânsă (ca în Octetto, unde meandrica descendentă a sirenelor ori a pianului exprimă concretismul unei circumstanțe limpede, de o anume prezizibilitate). În arta sunetelor, reprezentarea acestor anamorfoze de gândire se realizează, ca și în arta literară, fie prin îmbrăcarea multiplă, variată a aceluiași personaj sonor, fie prin purtarea de către mai multe personaje a aceluiași tip de veșmânt. Că hainele sunt faine sau nu, că sunt la modă sau desuete, ori că personajele sunt chipeșe sau sfrjite, insolente ori decente este o altă problemă pe care au șanse să o soluționeze doar cei ce și-o pun.

Același film

Ascultă-mă,
ți-e mai bine fără mine,
mai bine într-un singur picior
decât în mâinile mele un pahar cu apă -
te-aș bea
și asta ar fi o floare de oțel,
floarea de care ai fugit mereu.
Ți-e mai bine fără să știi nimic.
Azi-noapte am îngropat-o,
era singura cale,
încă mai credea în visul tău,
și doar i-am spus:
ți-e mai bine fără mine!
De ce trebuia să văd mereu același film despre
antilopele gnu?
Supraviețuirea e aici,
în această pasăre ruginită.

Uneori

E bine ca
fără împotrivre
din când în când
să te lași jefuit până la oase
de stoluri flămânde de grauri
ori să fii rumegat de
privirile blânde ale unei turme apunând
peste câmpuri sărate

Doar așa îți amintești perfect
ziua
în care ai învățat să mergi pe bicicletă,
iar vântul trecea
prin părul tău scurt ca printr-o
sărma ghimpată.

Credinciosule Sancho

Orice Dulcinee
ar da un șut în fund mărtoagei,
ar lua condeii și i-ar scrie
credinciosului Sancho,
spre clarificare.
Ay, ce mult l-am iubit pe Don Alonso,
l-am cioplit în aur și fulgere,
i-am pus pe cap cunună de pietre scumpe
și i-am pus în dreapta sabie de argint,
l-am trimis în vârtoarea bățăliilor
ca să-l pot adora de departe,
să-l văd neclar și uriaș în rugul deșertului,
era cel mai frumos dintre toți, îți jur,
mușchi de hârtie am cheltuit
scriindu-i despre o mare iubire,
răuri s-au vărsat cu totul în mare,
ocean s-au urcat la cer,
s-au schimbat regi și palate,
lumea părea la picioarele bărbatului fără seamăn.
Iar eu,
desigur,
ce mult
l-am iubit
pe Don Alonso,
ce mult!
Adevărata Dulcinee ar da un șut în fund
mărtoagei lui ponosite și ți-ar scrie
că așa se face, credinciosule Sancho,
că mi-am trimis inima pe șesuri cu gazon
direct spre morile de vânt
dar acolo, ce folos? - mestecă întruna
nesfârșite deliruri despre
Don Miguel, de parcă pe el l-aș fi iubit,
de parcă aș fi îmbrăcat degeaba
rochiile de muselină
când binevoia să ne facă o vizită
cavalerul nici unei tristeți.

Cu ce iscusință vom sparge cupele

Pasăre de fosfor, cuminenția paradisului,
numai o pană neglijentă mă desparte
de arta perfectului tău penel
și numai o duminică ușor tristă,
nespus de blândă sub cireși.
Port în palme imaginea unei cești cu ceai,
de aceea poate merg ca o lebădă în trestii,
ca și cum aș fi desenată pe cana regelui.
Se poate spune orice despre conturul ei de fosfor,
tot va zbura,

Daniela
ȘONTICĂ

iar dacă va cânta vreodată
nu va fi ultimul ei cântec
și o adiere dinspre ocean,
în ziua aceea amândoi vom fi pricepuți grădinari,
și cu ce iscusință vom sparge cupele
și vom merge lin pe ape și vom tăia câteva trestii.

Sub soarele orbitor

Nu știu câtă vreme
o să mai locuiesc în burta marelui plop.
Orașul nu mai este pe placul meu,
din orice strop izbucnește igrasia,
bureții de rouă cresc fără discernământ
și iedera necunoscută
hrănește măduva morților cu aspect trandafiriu.

Mă ascund sub soarele orbitor,
e cel mai sigur mod de a scăpa
de bărcile lor salvatoare.
Prietenii mi-ar trimite vreun semn,
m-ar căuta, dar acum sunt prea desperați
să descifreze hărțile de navigare,
îi înțeleg, vor fi căpitani de vas.
Ce facem cu femeia cu părul de iarbă albastră?,
șușotesc dinspre cețuri și pleacă.
Rămân liniștiți,
de-acum pot să întind
câte poduri vreau
din poemele însăilate în vremuri bune.
O să fie o lume cu mătăsurii ridicole,
sărma ruginită
și tot ce-au abandonat ceilalți.
Deocamdată, mă joc cu puii de rinocer,
îi învăț numele lucrurilor,
pe urmă vom vedea,
vom pluti sau vom lua în primire
șosețele destrămate,
ultimele amintiri de la bunicile noastre de aer.

Ziua când purtam un singur cercel

Era ziua când purtam un singur cercel,
lung și ascuțit ca o sabie.
Lângă mine venise un bărbat
care mă numea zeitate, deși nu credea în mine.
Cuvintele lui din cretă
le aruncam distrată în fața trenului.
Ca să mă-mblânzească
îmi spunea povești,
îmi descria un decor romantic,
în care aveam să fixăm toate ceasurile
după cum am fi dorit,
îmi promitea un trai în pădurea primordială
cu păsări rare și copaci de ceai
cu animale vindecătoare prin prezența lor
cu plante parfumate cât zgârie-norii,
blânde și ascultătoare ca bunicii,
pe spatele catărilor s-ar fi purtat
în desagi imeși fructe zemoase.
Zeitate, spunea el, vom fi fericiți,
asteaptă-mă
și voi veni să te duc acolo
într-o zi, dar nu-mi cere asta acum.
Mai văd și azi cum meecanicul de locomotivă
ne-a aruncat
în mijlocul stepei,
iar haita de animale mărunte
ne-a acoperit trupurile
și am înțeles pe loc că e un coșmar din care frica
tășnește de generații întregi nevindecată.
Atunci mi-am scos
cercelul lung ca o sabie
și mi-am tăiat rădăcinile
și mi-am tăiat și părul care își făcuse
atătea speranțe.

Nuța ISTRATE GANGAN - NIG

exorcism

tu faci dragoste scrâșnit și adânc
să scoți demonii
care îți aleargă prin sânge
flămânzi și furioși
distruge echilibrul dintre da și nu cu un singur gest
un monstru tandru așteaptă eliberarea
din cătușele neîncrederii
faci dragoste cu furie și nebunie
ca o ultimă salvare de la nemurire
avid
uitat
mortal
faci dragoste mușcând carnea moale și albă
din care s-a născut omenirea
cine vrea să trăiască
fără demoni și monștri
fără nevoia primară de a muri
și reinvia
precum un suflet
care crește într-un alt suflet
precum o inimă care trăiește
doar pentru că a fost ucisă

demență

te risipești în paturi extraconjugale
femei ascuțite și casante
femei cu ochii goi și carne albă
uitate/alungate/ neștiute de nimeni/ nicăieri
pături trase peste față
genunchi larg desfăcuți
tuneluri moi de uitare și pierzanie
iubiri de-o oră/ de-o clipă
te trec prin icnetele lor inumane
apoi te părăsesc
lăsându-te mai pustiu
mai însetat/ mai singur
te-ai pierdut undeva pe un drum fără capăt
îți irosești libertatea căutându-ți o cușcă
în fiecare seară mă rog să existe un dumnezeu
al bărbaților triști
în care tu să crezi
fără să cercetezi până la demență

high

când vrei să vorbim/ despre
starea vremii/
politică
orgasme multiple
și prețul cârnii de om
dă-mi un telefon
sunt cel mai informat cetățean
al acestei planete
am oameni, domnule
dețin informația
cunosc măcelarul din zonă
uneori îi simt șișul atât de aproape
încât sângele îmi arde acid măruntaiele
aleargă sălbatic
leu scăpat din cușcă
nouăsprezece cu șapte
stai bine doamnă
este tensiune orgasmică
don't worry

și paradisul are efecte secundare
politica aceasta a inimilor nestăpânite
știi bine că a depins de starea vremurilor
prin care am trecut goi
ca niște carcace scăpate de la autopsie
alo da
nu
nu sunt operatoarea de servicii 22

aceasta nu s-a mai întors de la nouășpe cu șapte
stimați ascultători (cu acte în regulă
prin decizie guvernamentală
care of course
nu încalcă nici un drept)
nimic nu este atât de înalt pe cât pare
și nici atât de satisfăcător precum se geme
și nimic nu este mai dureros decât un cuțit bont
care își caută încăpățânat rana

caliente

am să mor intoxicată
de otrava minciunilor tale dulci
desprins de pe buzele care mint...
ah...
cum mint...
când mă ating șoptit
și mă sorb îndelung
declanșând furtuni
pe țărnițele mele calde și liniștite, *mi amor*
noaptea se transformă în zile
zilele devin lungi și aurii
calendarele se aintă pe plaje exotice
în țările în care se ajunge numai cu barca
femei cu sânii arși de veri nesfârșite
îți fac cu ochiul
sorbindu-și *margaritele* colorate
pescărușii sparg oglinda apei
cu ciocuri flămânde și țipete ascuțite
samba rumba bachata merengue
ay yay yay fiesta latina americana
șolduri rotunde se răsucesc sub palme fierbinți
corazones salvajes mocnesc în piepturi arâmi
iar buzele tale mint în continuare
tatuându-mi petale aprinse pe coapsele 28

trezite din moleșeala tropicală
(agățat de cornul lunii
botezându-și versul cu *tequila*
un *marachi* se roagă duios
Dios mio
dă-mi zile să pot muri
și nopți să pot învia
una y otra vez)

fără remușcări

m-ai înfășurat
într-un vis albăstrui
ca fumul care înconjoară ochiul
judecăților inutile
nu sunt ușor de pus la păstrat/ însă
în sufletul meu se răscumpără conștiințe
pe trupul altar
ard ultimele păcate
în mine ți-ai găsit
și întuneric
și lumină
desfă-mă din acest dulce blestem
alungă-mă din tine
din mine
și cheamă din nou ursitoarele
înainte de a mă renaște într-un alt poem
nebulă
strigi la porți închise
taci
așteaptă primul semn
când calmă fără remușcări
te voi ucide
așa cum fac în fiecare dimineață
de când te știu

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Un Macbeth care încă doarme liniștit

„Facem asta în numele Califatului islamic, în numele lui Yusuf Al Ahmad, în numele lui Allah”, spun doi tineri aparent obișnuiți pe un ecran, în timp ce îi taie gâtul unui al treilea, îngenucheat în fața lor, care, înainte să moară, nu mai apucă decât să-i spună soției că o iubește. Ultimele lui cuvinte se înecă în sângele care-i tășnește din gât, după ce s-au înecat mai întâi în sunetele arabei în care cei doi își transmit a doua oară mesajul. Ecranul, cât se poate de mare, e privit cu o încordare ce se transformă în teroare de către o adunare solemnă de oameni adunați în jurul unei mese de ședințe dintr-o importantă instituție a lumii occidentale. Între ei, în capul mesei, doar doi nu-și întorc privirea de la imaginea atrocității la care se uită frontal, dintr-un unghi „privilegiat”: un bărbat și o femeie cu o atitudine identică, stând neclintii ca niște stânci, cu privirea scliplind ironic și crud. Prima ei reacție este să ordoneze cuiva să taie sonorul, pentru a face situația mai suportabilă. După încă vreo câteva clipe, bărbatul de lângă ea se uită direct spre noi, publicul aflat dincolo de spațiul lor, în alt plan al realității, și spune: „Da, așa este. Noi nu cedăm în fața terorii.” Apoi se uită teatral înspre ea, după care amândoi se întorc către noi, privindu-ne glacial, în timp ce el rostește pe tonul unei amenințări definitive: „Noi creăm teroarea”.

Mesajul scenei este că o cruzime subtilă, mascată de ipocrizie, care se află acolo unde nu te aștepti, depășește cu mult un act sadic concret. Avem aici de-a face cu motto-ul perpetuu al unui Macbeth postmodern, întruchipat de Kevin Spacey într-unul din seriile de mare succes ale momentului, *House of Cards*, difuzat exclusiv pe internet, pe platforma Netflix. De-a lungul celor patru sezoane de până acum, el joacă rolul unui politician american fără scrupule, Francis „Frank” Underwood, care reușește, prin intrigi și tot felul de mașinațiuni de joasă speță, să dețină poziția supremă în stat (aceea de președinte). Este secundat de o Lady Macbeth de cea mai pură esență, Claire Underwood, interpretată de actrița Robin Wright. Apariția ei, de un înalt rafinament, foarte studiat, aduce eleganța unei regine de gheață, care își atrofiază adevăratele nu numai prin refuzul de a avea copii, ci și prin tunsorea scurtă masculină și prin mersul țepăn, drept, lipsit de orice dorință de a seduce.

Analiza succesului serialului s-a făcut până acum în fel și chip. Desigur, primii care merită aplaudați sunt cei doi actori principali, care au primit pentru asta, între multe altele, câte un Glob de aur, iar recent au fost nominalizați și la premiile Emmy. Atât de bine s-au identificat cu rolurile lor, încât atunci când îi vezi împreună la câte un interviu, nu-i mai poți vedea altfel decât în tandemul malefic din film. Ai impresia că puterea lor de acolo se revărsă și contaminează și realitatea. La aceasta contribuie mult și tehnica de inserare în film a unor aparte-uri (variantele contemporane ale soliloquiilor shakespeareane) adresate de către Frank Underwood, cu o privire cinică și rece, direct telespectatorului, prin care el își dă, ca un adevărat lăgo sau Richard III (personaje care l-au inspirat pe actor), arama pe față. Frazete respective îi rezumă perfect „filozofia politică”: „Vănează sau vei fi vânat! Acesta e un adevăr care nu trebuie uitat de noi, cei care tindem spre vârful lanțului trofic” sau: „Drumul către putere este pavat cu ipocrizie și victime colaterale. Niciodată cu regrete”.

Sunt multe elementele care asigură aderența la public a unui astfel de serial, dar cred că suspansul pe care îl creează se leagă intim de o chestiune trecută cu vederea în recenzile din ziarle americane. Sigur, se fac referiri la „amoralitatea” lumii lui Underwood, care nu ne arată, se spune, „nimic nou sub soare”. Și totuși, când vezi cum un personaj lipsit total de conștiință comite nelegiuiri de tot felul, inclusiv crime, și reușește, în ciuda a orice, să-și atingă scopurile și să-și învingă dușmanii, dormind liniștit noaptea și frământat doar de grija de a-și continua nestingherit stragemele, nu poți să nu te întrebi dacă nu cumva Shakespeare era doar un idealist atunci când credea că un răufăcător nu poate decât să o sfârșească prost: prin nebunie, căderea în dizgrație și/sau, cel mai adesea, moarte. Începi să te întrebi dacă lumea în care trăiește Frank Underwood și, prin extensie, lumea noastră, cu care seamănă atât de bine, mai este capabilă să-și depedesească prădătorii. Eu, una, aștept cu interes să văd cum vor rezolva producătorii serialului această problemă.

Ștefan MUNTEANU

Ion Sân-Giorgiu despre relația dintre Eminescu și cultura germană (II)

Cartea lui Ion Sân-Giorgiu, „Mihail Eminescu și Goethe”, publicată în 1929, lasă o imagine care provoacă dubii în legătură cu relația dintre cei doi poeți geniali: „După nenunțatele urme lăsate de «Divan» în lirica lui Eminescu și mai ales după analogiile neîndoite din «Luceafărul» și din cele două poezii de mai sus (referirile sunt făcute la două poezii din „Divanul occidental-oriental”, respectiv din „Cartea Suleika”, intitulată „Hochbild” și „Nachklang”), care pot fi socotite ca un izvor tot atât de însemnat ca și basmul lui Kunisch, influența «Divanului occidental-oriental» asupra poetului român e în afară de orice discuție și ea dovedește încă o dată că influența lui Goethe asupra lui Eminescu a fost dintre cele mai hotărâtoare și mai roditoare” (p. 44). Mai trebuie reținut și faptul că o sinteză a ideilor din această carte, privind relația dintre Eminescu și Goethe, este reluată și în studiul „Eminescu și spiritul german”, publicat în anul 1934, în „Revista Fundațiilor Regale”.

În fapt, studiul „Eminescu și spiritul german”, care se întinde pe 32 de pagini de revistă, cuprinde mai multe părți, menite să explice felul în care poetul român și-a valorificat șansa de a fi fost în relație directă cu filosofia și literatura germană. O șansă despre care Ion Sân-Giorgiu crede că nu a fost, sub nici un aspect, întâmplătoare.

Partea introductivă a studiului, predictibilă, reia șirul argumentelor privind legăturile permanente și trainice pe care Eminescu le-a avut cu literatura și filosofia romantică germană. O ocazie potrivită pentru a fi subliniată forța geniului eminescian, cea care i-a asigurat independența și originalitatea actului creativ. „Cultura germană, care a fost adevăratul leagăn spiritual al poetului, a avut puternice ramificații în opera lui, fără însă să-i anuleze personalitatea și fără să-i contopească talentul. Ceea ce mai ales poate fi interesant la Eminescu nu e urmărirea pas cu pas a modelelor, ci chipul cum el și-a închegat opera în contact cu spiritul german” (Revista Fundațiilor Regale, nr. 10/1934, p. 57).

În partea a doua, studiul lui Ion Sân-Giorgiu prezintă, într-o manieră didactică, accentuat speculativă, importanța limbii germane asupra creației eminesciene. Analiza conține însă și judecăți care merită să fie consemnate. Referitor la momentul în care Eminescu a învățat limba germană, exegetul afirmă: „Eminescu a învățat limba germană încă de mic copil, în casa părintească. Se prea poate ca poetul să fi învățat întâi a scrie și citi limba germană și pe urmă cea românească. Fiind că atunci când este dus de părinți la Cernăuți, e primit de-a dreptul

în clasa a treia primară, ceea ce presupune din partea poetului o bună stăpânire a limbii germane” (p. 57). Care sunt efectele acestei întâlniri timpurii a viitorului poet-cugetător român cu limba germană? „Legătura sa timpurie, neîntreruptă și intimă cu literatura și filosofia germană l-a făcut pe Eminescu să pătrundă în tainițele limbii germane, pe care reușește s-o stăpânească la perfecție, nu numai în forma ei uzuală, dar și în forma ei poetică și științifică” (p. 58). Interesante sunt și observațiile lui Ion Sân-Giorgiu privind rolul limbii germane în formația filosofică a lui Eminescu.

„Utilizarea limbii germane pentru scrierile cu caracter filosofic, nu trebuie să surprindă la Eminescu, care obișnuia să cugete filosofic în limba lui Kant, nu putea decât să recurgă tot la ea când încerca să formuleze în scris ideile ce-l preocupau” (p. 59). Inevitabil, autorul aduce în atenție și dificultățile întâmpinate de Eminescu în activitatea de traducere din limba germană în limba română, cu trimitere expresă la textul tradus din principala lucrare a lui Kant, „Critica rațiunii pure”. „Dacă opunem fragmentele traducerii lui Eminescu textului lui Kant, ceea ce surprinde, mai ales, este munca tenace și chinuitoare a poetului pentru a statornici termenii filosofici românești și îndrăzneala cu care procedează la fixarea vocabularului filosofic. Așa neterminată cum e, traducerea aceasta nu este totuși o improvizație. Mai întâi se vede că Eminescu îl pătrunsese pe Kant și știa să deosebească diferitele nuanțe ale scrisului său” (p. 60). Pe scurt, la capătul analizei privind rolul limbii germane în creația eminesciană, exegetul conchide: „Limba germană a avut pentru Eminescu rolul unui îndreptar, fără să fie o piedică tulburătoare în calea realizării sale artistice” (p. 65). A constituit chiar un câștig, adaug eu, pentru realizarea sa filosofică.

Partea a treia din studiul „Eminescu și spiritul german”, merită principala atenție pentru prezentele însemnări. Este textul în care Ion Sân-Giorgiu abordează cele două perspective majore, după propria-i credință, care trebuie valorificate, cu privire la posibile provocări germane asupra gândirii și creației eminesciene.

Prima perspectivă asumată, în acest sens, este ce a modului în care Eminescu s-a raportat la filosofia clasică germană. Iar cea de-a doua, un fel de prelungire a aceluiași interes, țintește relația poetului-gânditor român cu literatura germană.

Despre pasiunea cu care Eminescu s-a aplecat asupra concepției marilor filosofi germani s-a scris în toate perioadele de cercetare a operei sale. Cu toate acestea, problematica este încă de mare actualitate. La timpul său, Ion Sân-Giorgiu se oprește, cu precădere, la admirația lui Eminescu față de opera a trei mari gânditori germani, analizați în această ordine: Schopenhauer, Kant și Hegel. Autorul pornește de la scrisoarea pe care studentul Eminescu o trimite lui Titu Maiorescu la 5 februarie 1874. Este scrisoarea de răspuns, la propunerea pe care Eminescu o primește din partea lui Maiorescu, de a se pregăti pentru o carieră universitară. „Propunerea pe care Maiorescu o face poetului, pe când se afla la Berlin, de a-și procura mai repede un titlu academic spre a i se putea crea o catedră de filozofie, provoacă nedumerirea lui Eminescu. El răspunde într-o scrisoare lungă și bine chibzuită la 5 februarie 1874, din Charlottenburg, scrisoare din care nu reiese numai rara modestie a lui Eminescu, dar și concepția înaltă pe care o avea el despre o catedră universitară și despre studiul filosofiei în genere” (p. 65).

Cu oarecare îndreptățire, Ion Sân-Giorgiu se străduiește să evidențieze motivele preferințelor lui Eminescu față de filosofia lui Schopenhauer. „Fără îndoială că Schopenhauer a fost mai aproape de sufletul și spiritualitatea lui Eminescu, prin elementul subiectiv care distinge cugetarea sa, prin pesimismul său, prin legăturile sale cu filosofia indică, prin acea „vointă de a trăi” care stă la baza eticii sale și mai ales prin forma literară, plină de imagini, în care filosoful își îmbracă gândirea” (p. 66). Și, în același sens, autorul continuă: „S-ar putea compara influența lui Schopenhauer asupra lui Eminescu cu aceea a lui Spinoza asupra lui Goethe. Eminescu deschizând cartea lui Schopenhauer «Lumea ca

vointă și reprezentare» s-a regăsit pe sine. Schopenhauer a dat numai contur și precizie unei gândiri, care exista sub formă embrionară în mintea lui Eminescu. Ceea ce mai ales trebuie relevat în cazul de față, e constatarea că Eminescu nu a împrumutat de la Schopenhauer ideea în substratul ei abstract, ci ideea învelită în imagine poetică. Eminescu nefiind omul sistemelor filosofice și fiind chiar în cugetarea sa cea mai obiectivă un subiectiv, nu căuta în filozofie arhitectura unei construcții sistematice, ci mai curând idei metafizice fundamentale, care să-i lămurească problemele cosmosului sau să-i liniștească îndoiele și zbuciumul lăuntric” (p. 67). Animat de această convingere, Ion Sân-Giorgiu adaugă: „Dacă de pildă Eminescu adoptă ideea fundamentală a lui Schopenhauer, că totul e prezent și că trecutul și viitorul aparțin numai imaginației noastre, sau dacă reia de mai multe ori o temă schopenhaueriană, ca aceea că «lumea e o clipă suspendată între trecut și viitor», și dacă în fine vede ca și gânditorul german esența vieții în durere, aceasta ne arată nu numai că poetul aprofundase cugetarea filosofului, dar că reținuse din ea ceea ce i se părușe mai înrudit cu propria lui cugetare și sensibilitate” (p. 68). Iar într-un fel de concluzie, privind relația dintre Eminescu și Schopenhauer, aflăm: „Că Schopenhauer a fost filosoful de predilecție al poetului nu ne-o arată numai durata influenței sale, dar și prezența acestei influențe în întreaga operă eminesciană, fie ea proză filosofică, proză literară sau poezie și cântec. Nicăieri însă, afară poate de «Sărmanul Dionis», influența lui Schopenhauer nu covârșește libertatea de inspirație și independența de cugetare a poetului. Pretutindeni motivul literar sau fără de idee schopenhaueriană apar cu desăvârșire asimilate, ceea ce dovedește că Eminescu a știut să se păstreze întreg și față de cea mai puternică înrăurire prin care a trecut” (p. 70).

Ion Sân-Giorgiu consideră că el de-al doilea mare filosof german, în ordinea preferințelor lui Eminescu, a fost Immanuel Kant. Exegetul vorbește însă despre un alt gen de preferință: „Cu totul alta a fost legătura lui Eminescu cu filosofia lui Kant. La acesta

poetul admira măreția sistemului și varietatea deducțiilor, pe când la Schopenhauer îl vrăjea căldura frazei și frumusețea imaginilor. Eminescu, care nu iubea sistemele filosofice abstracte – o spune doar de atâtea ori – s-a apropiat totuși cu evlavie de marea construcție sistematică a lui Kant. Pe Schopenhauer l-a consultat ca pe un prieten, pe Kant l-a studiat ca pe un mare maestru” (p. 70). Cu îndreptățire, chiar și traducerea lui Eminescu din „Critica rațiunii pure”, nu mai este justificată doar ca pregătire a unor prelegeri universitare, ci și pentru înțelegerea esenței filosofiei lui Kant. Drept urmare, „Teoria cunoașterii lui Kant a fost adâncită, interpretată și pe alocuri chiar cenzurată de poet” (pp. 70-71). Este vorba de faptul că, dacă Eminescu „recunoaște fără nici o rezervă apriorismul timpului, așa cum îl înțelege Kant, el pune în discuție apriorismul spațiului, căci după părerea sa ar exista fenomene care nu au neapărat nevoie de o formă în spațiu, cum sunt de pildă fenomenele atingerii și stărilor psihice în genere. De asemenea și în ce privește principiul cauzalității, Eminescu se desparte de Kant, deosebind o cauzalitate empirică și alta apriorică” (p. 71). La fel de îndreptățită este și opinia privind independența gândirii eminesciene față de filosofia kantiană. „În puținele sale note și fragmente, Eminescu ni se înfățișează cu toată independența de gândire atunci când interpretează pe Kant. Admirarea lui pentru Kant este însă întreagă și repetatele sale tentative de a defini și explica apriorismul kantian sunt o dovadă nu numai a pasiunii sale filosofice, dar și a maturității sale de cugetare. Relativitatea cunoașterii noastre, așa cum o stabilește criticismul idealist al lui Kant, a lăsat reminiscențe vădite și hotărâtoare în gândirea și opera literară a poetului. La Eminescu ideea kantiană, că nu putem cunoaște lumea în sine, devine o adevărată obsesie, completându-se, cum s-a văzut, și cu idei schopenhaueriene, care adâncesc și mai ales plasticizează poetic această concepție. În «Dialogurile filosofice», în unele articole, fragmente și cugetări singuratică, dar mai ales în «Sărmanul Dionis» și în schița de năvel «Archaeus», influența relativismului și apriorismului kantian nu apare mai puțin temeinică. Mai ales în ce privește năvela «Archaeus», înrăurirea lui Kant atinge culmea, gândirea poetului parafrazând doar anumite idei kantiene, aceleași pe care le vom găsi mai târziu prelucrate și alambicate în unele din marile sale poeme filosofice” (pp. 71-72). Sunt observații care trebuie să fie reținute.

În ipostazele de biografă și memorialistă a epocii pe care o evocă, poeta și profesoara Agatha Grigorescu-Bacovia manifestă un interes special pentru respectarea adevărului și, mai ales, pentru uzitatea, cu rigoare, a documentelor oficiale la care, adesea, recurge.

În elaborarea biografiei poetului George Bacovia nu abdică, nici un moment, de la imperatiivele acestui gen literar, așa de dificil, în care *rescrie*, de fapt, drama existențială a celui mai important scriitor simbolist din spațiul literar național.

În capitolul, reprodus aici, Agatha Grigorescu-Bacovia elaborează și completează *bibliografia* cărților lui George Bacovia, menționând unele reacții în ceea ce privește receptarea unui poet atât de complex.

Mărturiile și relatările privind apariția volumului *Plumb*, în *iulie 1916*, sunt exacte, incontestabile și de un mare interes pentru istoria literară.

Intuițiile confracților, admiratorilor și prietenilor Ion Pillat, Nicolae Davidescu, Adrian Maniu și Horia Furtună au funcționat *perfect* în ceea ce privește *adunarea, recitarea, revizuirea și publicarea* poemelor ce sunt incluse în volumul *Plumb*, singular, în felul lui, în literatura națională și, chiar, europeană.

Biografa conștientizează că nu e, deloc, *comod* să relatezi și să evidențiezi momentele neplăcute și dificile din itinerarul creator și existențial al unui mare poet, care s-a dovedit a fi *inclasabil*.

Biografa empatizează cu opera și destinul tragic al unui poet de talie intercontinentală.

*

Capitolul VIII

Opera (cronologic) succese, insuccese

Cu primele îndemnuri de la Wertens, colegul de liceu, cu stima și încurajarea de la revistele *Arta*, *Literatorul*, *Românul literar*, *Flacăra*, poetul cunoștea succese de colaborare mereu solicitată și deosebit prețuită.

La *Flacăra* e foarte apreciat de direc[orul] revistei, d[omnu]l C. Banu, îl recomandă lui Duca, cu elogii de „remarcabil și mare talent”.

De aci se grupează un comitet compus din I[on] Pillat, N[icolae] Davidescu și C[onstan]tin Banu, care hotărăsc să editeze un volum cu poeziile lui Bacovia, acesta nici gândindu-se la așa ceva.

Bacovia, [foarte] dezinteresat, prezintă întregul stoc de poezii ce avea pe atunci, din

Nicolae SCURTU

O biografie necunoscută a lui George Bacovia [VII]

• Radu Hangan (Bistrita) – George Bacovia

acestea d[omnu]l I[on] Pillat alege și întocmește vol[umul] *Plumb* apărut la Editura Flacăra, chiar în preziua marelui război, în iulie 1916.

Evenimentele se precipitau, atenția literară era dispersată de încordările politice. Vol[umul] nu fu destul de cunoscut, deși critica se pronunța elogios.

Abia peste doi ani, când spiritele se mai limpeziră, vol[umul] fu foarte discutat și căutat.

La universitate, se oferea 100 de lei p[er] exemplar, ce nu se mai găsea. Studenții îl copiau de prin biblioteci.

Revistele reproduceau pagini din el. Faima vol[umului] se consacră în 1920, când S[ocietatea] S[criitorilor] R[omâni] acordă poetului întâiul mare premiu în sumă de 100.000 lei, tocmai când era mai dezolat, suferind, fără slujbă și izolat în Bacău, la bătrâni părinți.

În 1922, urmează premiul p[entru] poezie al Ministerului Artelor, în sumă de 5000 lei.

În 1922 apare a doua ediție a vol[umului] *Plumb*, de astă dată la Râmnicu Sărat, din inițiativa și cheltuiala următorului comitet: d[omnii] Cristoveanu, deputat din Bacău, Al. Zamfirescu și I. Gr. Tăbăcaru.

Plumb apare, deci, în a treia ediție, iar *Scânteii galbene* în a doua.

În Editura revistei *Orizonturi noi*, din îndemnul unui comitet, în frunte cu poetul G. St. Cazacu, apare într-o ediție frumoasă vol[umul] *Cu voi*, poezii, care, însă, nu fu îndestul de răspândit, dat fiind mijloacele restrânse ale editurii.

Urmează în ziarul *Curentul* publicarea romanului *Cântec târziu*, din care apăruse unele fragmente și în *Ateneul cultural* din Bacău.

D[omnu]l Valerian, direc[orul] *Vieții literare*, făcând o vizită poetului, stăruind să-i fie prezentat de către fratele acestuia, ziaristul Langa, ia manuscrisul romanului spre a-l tipări în *Viața literară*, spicuindu-i fragmente, fragmente.

Ceea ce nu l-a împiedicat, însă, când a aflat, că era vorba de editarea acestui roman de o mare editură, să insinueze că nu e publicabil.

Aceasta mi-a spus și mie, cu aerul că țin să-l compromit pe poet cu lucrări slabe. Așa sunt moravurile noastre literare pentru anumite personaje.

Tot acest domn publică în *Calendarul* o scrisoare, ce-i adresase poetul din Bacău, prietenese, aproape confidențial, adăugând jignitoare solicitări în numele poetului.

Iar curând îi recenzează vol[umul] *Cu voi* în *Viața literară*, unde își permite să strecoare printre rânduri „cântecul de bufniță al literaturii române”, lucruri ce au indispus pe Bacovia, care a avut, totuși, delicatețea de a-i trimite colaborarea, totdeauna gratuită, când i-a fost solicitată.

După ce în 1933 se stabilește în Capitală, în locuința din Str[ada] Frăsinet, nr. 4, cartierul Bellu, poetul tot nu găsește o ocupație.

Căutând să tatoneze dacă la Fund[atiile] Cult[urale] Regale, care tocmai îi făcuse o invitație, în sensul că ar avea nevoie de colaborarea sa, un personaj, care de altfel a și zburat [foarte] repede din rangul ce nu meritase la Fund[atiile] Regale Carol, îmi răspunde că „nu știu cine e Bacovia, căci a trăit mult la Paris, nu-i cunoaște opera, deși întocmise la Paris un seminar de *Ist[oria] Lit[eraturii] Române*” și că nu ar mai avea decât un post de „commis voyageur”.

I-am răspuns că eu, în schimb, îi cunosc producțiile poetice, cumpărate la Pension când eram studentă, silită fiind să le cumpăr de la cancelaria școlii unde lăsase spre plasare.

Iar „despre postul de commis voyageur” era, poate, mai indicat d[omnii] sa.

După un an personajul nostru face cunoștință cu poetul la direc[orul] Fund[atiiei] Cult[urale] Regale, d[omnu]l Rosetti, cu ocazia înmânării *Premiului Național p[entru] Poezie „Regele Carol al II-lea”*.

Uitasem să spunem că, înainte de acordarea acestei înalte distincții Regale, Fundația pentru Literatură și Artă publică volumul intitulat *Poezii* sub îngrijirea și cu o frumoasă prefață, semnată de Adrian Maniu, mare prieten și admirator.

Un portret inedit de I. Anestiu ilustrează volumul acesta antologic, căci sunt numai o culegere de poezii din volumele anterioare.

Răposatul Zarifopol, un articol cam tare al gazetarului sculptor O. Han și bunăvoința d[omnu]lui Rosetti au contribuit la apariția acestui volumaș, cu mult răsunet în presă, ce-i închină numeroase și elogiioase articole.

Apariția de modestă înfățișare a vol[umului] a suscitat și unele polemici, pe care poetul le-a regretat cel dintâi.

Poetul e tradus în antologii în limbile ungară, cehă, germană, franceză și polonă.

Bucurii și dureri

Este poate capitolul în care balanța celui din urmă cuvânt atarnă cel mai greu. Bucurii?

Copilăria poetului a cunoscut bucurii, dar starea lui bolnăvicioasă, care l-a chinuit ani de zile și l-a debilitat pentru multă vreme, nu-l putea bucura prea mult.

Natura i-a hărăzit căle mai dese bucurii și mângâieri. Afirmă că totdeauna în mijlocul ei s-a simțit reconfortat, dar era mereu atras spre metropole și nu i-a fost dat să evadeze din târgul natal decât spre Iași și București.

Aceștia erau polii spre care a oscilat mai toată viața. Afară de Piatra-Neamț sau Roman nu mai cunoștea alte orașe.

Static, contemplativ, dar nostalgic, visa mereu centre mari, civilizație, occidentalism.

Notă

Originalul acestei biografii, necunoscut, se află în biblioteca profesorului Nicolae Scurtu din București.

Alecsandri – 195

Cea dintâi reconstituire genealogică

• Vornicul Alecsandri cu fiii săi, Vasile și Iancu

Cazul Alecsandri

Se împlinesc în acest an, la 21 iulie (2 august, stil nou), 195 de ani de la nașterea lui Vasile Alecsandri – personalitate polivalentă, covârșitoare și de prim rang nu doar pe tărâm cultural-literar, ci și în spațiul social-politic. Făuritor al limbii române literare și întemeietor al literaturii române moderne, cu un profund caracter popular și național, Alecsandri este reprezentantul cel mai puternic, cel mai complet al gândirii și simțirii poporului român. Scriitor-cetățean în deplin acord cu aspirațiile neamului său. Cetățean conștient și patriot luminat, a militat ca nimeni altul pentru făurirea României moderne, deopotrivă în calitatea sa de om politic, cât și în cea de scriitor, rămânând pentru totdeauna și prin tot ce a scris – bardul poporului român. Pe bună dreptate, în 1919, Ibrăileanu formula astfel acest incontestabil adevăr: „La orice răspântie a istoriei și culturii române din o bună parte a veacului trecut îl găsești pe Alecsandri”. Din păcate însă, în ciuda acestor mari și incontestabile merite, biografia și opera lui Alecsandri n-au fost abordate cu temeinicie de criticii și istoricii noștri literari, ceea ce îl va determina pe Arghezi să constate, cu amărăciune, în 1930, când se împlineau patru decenii de la moartea poetului, că acesta „n-a ispitit cu personalitatea lui răgazul și onestitatea profesională a nici unuiu din acei literați constructivi pe care îi oferă studiul universitar și catedra”. Cu atât mai mult cu cât – am adăuga noi astăzi –, între scriitorii mai importanți ai literaturii noastre, Vasile Alecsandri se singularizează, devenind un caz, și prin faptul că „originea familiei și ascendența poetului nu sunt încă indubitabil stabilite”, cum bine observa un istoric literar cu câteva decenii în urmă. „Din

acest punct de vedere – conține același –, ne aflăm încă pe temelii puse de Sever Zotta (*La centenarul lui Vasile Alecsandri*, Iași, 1921) și Gheorghe Ungureanu (*Câteva date inedite despre familia și viața poetului Vasile Alecsandri*, în „Cetatea Moldovei”, 5/IV, 1943, pp. 254-268).¹ Într-adevăr, nu poate fi decât regretabil faptul că, vreme de aproape un veac, cercetarea istorico-literară n-a făcut progrese în această privință, deși viața și opera scriitorului au constituit temele unor volume semnate de istorici și critici literari de primă mărime, precum G. Călinescu, G. C. Nicolescu, Al. Piru ș.a. Sunt încă prezente, din păcate, în scrierile acestora consacrate lui Alecsandri o serie de confuzii, erori, inadvertențe și contradicții, preluate ulterior de alții, nu doar în studii și articole ocazionale, ci și în enciclopedii, dicționare, manuale și auxiliare didactice. Cauzele acestor incongruențe sau chiar interpretări inadecvate – legate de ascendența paternă și maternă, de familie, de originea numelui, de data și locul nașterii etc. – sunt multiple. Unele își au sorgintea în megalomania poetului care-și inventase o fantezistă origine italiană, altele în „lipsa unei genealogii mai bogate a familiei scriitorului nostru”,² altele în „uri personale” – cum spune G. Călinescu – ce „îndeamnă pe unii să afirme că Alecsandri e de origine străină”,³ altele în invidia unor contemporani precum arhondologul C. Sion, „cel mai mare clevețitor de pe lume”, cum îl numește Iorga, sau – cel mai adesea – în neglijența cercetătorilor care tratează cu superficialitate aspecte ținând de biografia poetului.

lată de ce, în cele ce urmează ne propunem să reconstituim genealogic atât ramura paternă (Alecsandri), cât și pe cea maternă (Cozoni), pentru a elucida originea și ascendența poetului.

Medelnicerul Alexandru Alecsandri, „de nație grec” – străbunicul poetului

Referitor la boierii purtând numele Alecsandri, paharnicul Sion, în celebra sa *Arhondologie* din 1851, scria așa: „Două neamuri: cel adevărat este grec moldovenit, au rămas în Basarabia, din care mai cunoscut este sătrariul lordache; iar acei din Moldova, deși sunt mari și bogăți, dar nu sunt nici adevărați Alecsandri, nici moldoveni”.⁴ Avem de-a face aici cu una dintre afirmațiile calomnioase ale paharnicului invidios, probabil, pe gloria scriitorului Alecsandri, dar și pe a avea uriașă a tatălui, care dobândise cel mai înalt rang boieresc, acela de vornic, devenind unul dintre apropiații domnitorului Mihail Sturdza. În realitate, nu se putea vorbi de „două neamuri” atâta vreme cât – așa cum vom vedea – toți cei cu numele Alecsandri proveneau dintr-un trunchi comun: medelnicerul Alexandru Alecsandri. S-ar fi putut vorbi cel mult despre două ramuri rezultate, după 1812, prin răpirea Basarabiei de către ruși, când acei dintre copiii medelnicerului care aveau moșii peste Prut au rămas dincolo de graniță, așa cum a fost cazul sătrarului lordache Alecsandri. Aceste aspecte sunt definitiv elucidate, atât datorită temeinicei documentații întreprinse de Sever Zotta,⁵ cât mai cu seamă acelei scrisori din 1835 descoperite de arhivistul Gh. Ungureanu de la Iași, din care aflăm că lordache Alecsandri, sătrarul stabilit în Basarabia (născut în 1776), avea ca părinți pe medelnicerul Alexandru Alecsandri, de nație grec, căsătorit cu o Eleana.

Documente inestimabile în sîpetul din casa bunicilor

În sfârșit, dintr-un alt act, datat 1801 și menționat atât de Sever Zotta, cât și de Gh. Ungureanu, aflăm că medel-

nicerul Alecsandri și soția sa Eleana avuseseră șase copii: Alexandru, Neculai, Constantin, lordache, Maria Cuza și Catinca. Actul respectiv este *foaia de zestre*⁶ pe care a descoperit-o, în 1875, poetul Vasile Alecsandri într-un sîpet din casa părintească din Iași, casă care aparținuse străbunicului său după tată, medelnicerul Alexandru Alecsandri, fost „baș-ceaus, căpitan peste 100 de lefegii”. Din documentul respectiv aflăm că, în 1801, s-a măritat Catinca, mezina familiei. La înzestrarea ei (adică la semnarea actului notarial în care era stipulată zestrea cuvenită) participă alături de mama ei Elena Alecsandri Căpităneasa, văduva medelnicerului, toți ceilalți frați mai mari: Alexandru, Constantin, Neculai, lordachi și Mărioara Cuza.)

Vornicul Vasile Alecsandri (1792-1854), tatăl poetului, fiind socotit nepot al acestor frați,⁷ e logic că Mihalache Alexandru era și el frate cu ceilalți și anume fratele mai mare. De ce era el singurul dintre băieții medelnicerului care purta două nume, e lesne de explicat. E știut că în tradiția ortodoxă nașul de botez e cel care stabilește numele copilului, atribuindu-i fie propriul nume, fie un altul, preferat de el. În cazul întâiului născut al medelnicerului, nașul va fi optat pentru numele Mihalache. Dar tot tradiția românească impunea – aproape obligatoriu – ca întâiul născut să primească numele tatălui – în cazul de care ne ocupăm acesta fiind Alexandru. Așa se face că întâiul născut al medelnicerului Alecsandri se numea Mihalache Alexandru. Așa se va întâmpla ulterior și cu întâiul născut al lui Mihalache Alexandru Alecsandri (nepotul medelnicerului și tatăl poetului), care va avea și el două nume – Vasile și Mihail: Vasile

fiind numele dat de nașul său, episcopul Veniamin Costachi, iar Mihail fiind numele tatălui (Mihalache fiind forma greceizată de la Mihai).

Sulgerul Mihalache Alexandru Alecsandri – bunicul poetului

Așadar, numele complet al bunicului patern al poetului era Mihalache Alexandru Alecsandri. Din neglijența unor slujbași (dieci de cancelarie) el apare în unele acte doar Mihalache Alexandru, lucru observat de unii biografi ai poetului care afirmă că „în unele acte este numit Mihalache Alecsandri.”⁸ Era firesc să fie numit așa, fiindcă era fiul cel mai mare al medelnicerului Alexandru Alecsandri. El nu și-a luat numele Alecsandri după soție. În primul rând, fiindcă așa ceva nu se obișnuiește la români nici astăzi și cu atât mai puțin pe atunci. (Căți dintre noi sau dintre cunoștii noștri au luat, prin căsătorie, numele soției?) În al doilea rând, nu și-a luat numele Alecsandri după soție pentru simplul motiv că soția sa nu se numea Alecsandri!

Confuzia pornește tot de la C. Sion, care spune că un Mihalache Botezatu „s-au însurat și au luat o soră a sătrariului Alecsandri.”⁹ Acel Botezatu care s-a însurat cu sora sătrarului Alecsandri nu era nicidecum Mihalache Alecsandri, despre care cercetători serioși precum Sever Zotta, Gh. Ungureanu și alții au stabilit, pe bază de documente, că era frate cu sătrarul Alecsandri și, implicit, cu sora acestuia! Cu alte cuvinte, ar fi însemnat ca Mihalache Alexandru să se fi însurat cu propria soră! Fără a fi

• Vasile Crăița – Mandra – Casa cu flori

citit contribuțiile documentare ale lui Sever Zotta și Gh. Ungureanu, istoricul G. Călinescu, deși îl numise pe Sion „vestit calomniator arhondologic”, preia de la acesta informația eronată referitoare la căsătoria lui Mihalache, spunând că acesta „a devenit Alecsandri din Alexandru prin căsătoria cu sora sătrărului lordachi Alecsandri dintr-o familie de boiermași basarabeni...”¹¹ Sătrarul lordachi a avut, într-adevăr, două surori care se numeau Maria Cuza și Catinca (nicidecum Elena, cum spune undeva Al. Piru). Știm asta din actul de la 1801 – la care ne-am referit anterior – prin care copiii medelnicerului Alexandru Alecsandri – și anume Mihalache Alexandru, lordache, Neculai, Constantin și Maria Cuza – atestă zestrea sorei lor Catinca, mezina familiei, care se mărita atunci, în 1801. Curios pentru noi este faptul că, deși Sever Zotta și Gh. Ungureanu stabilesc că „Mihalache Alexandru era și el un frate al celorlalți – probabil fratele cel mare”,¹² totuși ei consideră că n-a participat, în 1801, când ceilalți, atestau înzestrarea surorii lor Catinca! E drept că, în documentul respectiv, el nu e menționat cu ambele nume de botez, ci doar cu numele Alexandru. Dar e clar că el, Alexandru, e menționat în document alături de ceilalți frați! Un argument logic, de bun simț, ar fi acela că medelnicerul Alecsandri nu-și putea boteza doi băieți cu același nume – Alexandru! E clar, pentru noi, că Alexandru din documentul de la 1801 nu e altul decât Mihalache Alexandru, fiul mai mare al medelnicerului Alecsandri. Presupusa lui absență de la 1801, când înzestrau pe

Catinca, i-a determinat pe unii să spună că el ar fi decedat cu 7-8 ani înainte, adică prin 1793-1794, îndată după ce i s-a născut fiul Vasile Mihail, tatăl poetului. Părerea noastră este că Mihalache Alexandru – menționat în documentul din 1801 – a decedat după căsătoria surorii sale Catinca, un argument în acest sens putând fi și acela că s-a ocupat de educația și formarea fiului său Vasile Mihail, tatăl poetului. „Băiatul lui Mihalache Alecsandri – scrie G. C. Nicolescu – s-a bucurat de o creștere destul de îngrijită (...); învăța școala la Iași, știe grecește, scrie cu o siguranță care dovedește o îndelungată familiarizare cu condeiul.”¹³ E posibil să fi decedat înainte de vreme, în plină maturitate, dar nu există nici o mărturie în acest sens. Dimpotrivă, dacă ar fi să-l credem pe C. Sion, bunicul patern al poetului ar fi trăit „pânpe vremea domniei lui Ioan Vodă Sturdza”¹⁴, adică – precizăm noi – până după 1823, când avea vreo 60 de ani sau puțin peste această vârstă. Se pare că avem de-a face cu o programare genetică ereditară, întrucât fiul său, vornicul Alecsandri, tatăl poetului, va deceda la 62 de ani, doar poetul atingând, cu greu, 69 de ani la deces. Ceea ce se știe sigur despre Mihalache Alecsandri, bunicul poetului, este că a fost în tinerete vechil, adică administrator al averii mănăstirii „Sf. Spiridon” din Iași, după cum atestă „un act oficial din 1786.”¹⁵ Vom stăruii mai mult aici asupra biografiei lui Mihalache Alecsandri pe de o parte fiindcă el reprezintă, după părerea noastră, cheia de boltă a

întregului arbore genealogic al poetului, iar pe de altă parte fiindcă în legătură cu viața sa există cele mai multe erori, confuzii, presupuneri și ipoteze hazardate. Este cazul, între altele, și al frazei cu care debutează monografia lui G. Călinescu din 1965. „Întâiul ascendent cunoscut al lui V. Alecsandri – scrie criticul – este sulgerul Mihalache Alexandru sau Alecsandri, vechil al mănăstirii sfântul Spiridon din Iași, om nou, ajuns prin proprie stăruință la boieria mărunță și, s-ar părea, devenit Alecsandri din Alexandru prin căsătoria cu sora sătrărului lordachi Alecsandri dintr-o familie de boiermași basarabeni...”¹⁶ Amendamentele pe care le propunem textului de mai sus ar fi următoarele:

1. Întâiul ascendent al poetului în linie paternă nu este Mihalache Alexandru Alecsandri, ci tatăl acestuia – medelnicerul Alexandru Alecsandri care făcea parte din marea boierime a Moldovei.

2. Deși spune că sulgerul Mihalache Alexandru se numea Alecsandri, Călinescu avansează, în aceeași frază, și ipoteza că ar fi devenit Alecsandri preluând, după căsătoria, numele soției (situație extrem de rară chiar și astăzi, și cu totul imposibilă în acele vremuri).

3. Mihalache Alexandru Alecsandri nu s-ar fi putut căsători cu „sora sătrărului lordachi Alecsandri” pentru simplul motiv că sătrarul lordachi, rămas în Basarabia după 1812, îi era frate mai mic și – așa cum am mai spus – ar fi însemnat să se însoare cu propria soră!

4. Fiind întâiul născut al unui boier de rangul întâi, sulgerul Mihalache Alecsandri nu era chiar un „homonovus”, cum crede Călinescu, adică un „om nou, ajuns prin proprie stăruință la boieria mărunță.”¹⁷

Această eroare va fi preluată *ad litteram* și de G. C. Nicolescu în ampla biografie consacrată poetului, unde afirmă despre Mihalache Alecsandri: „Se ridică după cât se pare de jos, prin propria sa stăruință, în această perioadă de la sfârșitul secolului alXVIII-lea, după tratatul de la Kuciuk-Kainargi, care a deschis perspective mai favorabile dezvoltării burgeziei românești.”¹⁸

Vasile Mihail Alecsandri – tatăl poetului

Fiu de boier de rangul întâi, Alecsandri-tatăl n-avea cum să aparțină „burgeziei românești”. Prin grija tatălui său, firește, el studiase la Iași, încă din copilărie, cu dascăli greci, însușindu-și tescinic atât științele exacte cât și limba greacă. Despre el, Nicolae

lorga spunea undeva așa: „presupusul fiu de evreu răspundea într-o grecească elegantă beizadelei N. Șuțu.”¹⁹ Sau, tot lorga, despre același, în altă lucrare: „Știa bine grecește, avea scrisoare frumoasă și cetea bucuros literatura românească a timpului.”²⁰

Revenind la problema ascendenților paterni ai poetului, vom observa că, deși la un moment dat G. C. Nicolescu acordă credit celor care sustineau că sulgerul Mihalache Alexandru, bunicul viitorului scriitor, se va fi însurat cu sora sătrărului lordache Alecsandri, totuși, câteva pagini mai încolo, biograficul, contrazicându-se, confirmă indirect adevărul că, de fapt, lordachi Alecsandri era frate cu Mihalache Alexandru, bunicul poetului, și deci unchi lui Vasile, tatăl poetului, căci iată ce spune despre acesta din urmă: „Între timp, cumpără și casa din strada Sfântul Ilie, care fusese a unchiului său lordachi Alecsandri”²¹ *Quod erat demonstrandum!*

În sfârșit, Al. Piru, referindu-se și el la sulgerul Mihalache de la „Sf. Spiridon” (fiu al lui Alexandru Alecsandri, după cum am văzut) pastişează din nou pe Călinescu spunând că „întâiul înaintaș cunoscut (al poetului – n.n.) e micul boier de starea a treia, sulgerul Mihalache Alexandru” și adăugând că numele de Alexandru i s-a prefăcut (s.n.) în urma căsătoriei sale cu Elena Alecsandri...²² E clar că prenumele Elena, pe care nu-l atestă nici un document, e – cum spunea – o invenție a lui Piru, fiindcă nu știe nimeni cum se va fi numit bunica paternă a poetului... Eleana se numea străbunica poetului și e posibil ca Al. Piru – ca și alții, de altfel – să fi confundat pe bunicul poetului – sulgerul Mihalache Alecsandri – cu străbunicul – medelnicerul Alexandru Alecsandri. În concluzie, vom spune – cu riscul de a ne repeta – că pentru noi e limpede că Mihalache Alexandru Alecsandri (bunicul poetului) nu și-a „prefăcut” (!) numele prin căsătorie, nici n-a adoptat numele soției. Cert e că el era fiul lui Alexandru Alecsandri, după cum la fel de sigur e că fiul său Vasile (tatăl poetului) se numea, firește, tot Alecsandri și, deci, nu „și-a luat porecla de Alecsandri de pe mă-sa”, cum crede C. Sion.

Continuându-ne ascensiunea în arborele genealogic al familiei Alecsandri – mai precis în ramura paternă a poetului – trebuie să spunem că sulgerul Mihalache Alecsandri a avut trei copii: pe Safta, pe Catinca și pe Vasile Mihail, tatăl poetului. Despre aceste două mătuși dinspre tată ale poetului, informații suplimentare – corecte, de astă dată – ne oferă criticul și istoricul literar Al. Piru. „Safta și Catinca Alecsandri sânt mătușile – spune criticul. Safta se mărită cu tuteveanul Mitre,

apoi cu Pavel Duca. Are probabil cu Mitre o fată, pe Euharia care se mărită cu maiorul, apoi generalul Ion Duca, fiul lui Vasile Duca Cărăușu, văr de-al doilea cu Pavel. Fiul lor, George Duca, e cunoscutul inginer de căi ferate, tatăl primului ministru I. G. Duca care la moartea lui Alecsandri avea 11 ani. Catinca Alecsandri, măritată cu comisul lordache Brănișteanu, e mama lui Iancu Brănișteanu, vărul poetului, mort în 1891”²³

Liviu CHISCOB

NOTE

- R. Rotaru, [Notă referitoare la Alecsandri], în C. Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni*, Buc., Editura „Minerva”, 1973, p. 8.
- G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*. Ed. A III-a, Buc., Editura „Eminescu”, 1975, pp. 7-8.
- G. Călinescu, *Vasile Alecsandri*, Buc., Editura Tineretului, 1965, p. 5.
- Constantin Sion, *op. cit.*, pp. 8-9.
- Cf. Sever Zotta, *La Centenarul lui Vasile Alecsandri*, Iași, Tipografia „Progresul”, 1921, p. 50.
- Foia de zestre se păstrează astăzi la Biblioteca Academiei Române, mss. 2253, foaia 411.
- Cf. Vasile Alecsandri, *Trei curiozități*, în „Convorbiri literare”, IX, nr. 7, octombrie 1875, pp. 274-279.
- Vezi și Gh. Bezviconi, *Boierimea Moldovei*, I, pp. 33-34 și II, pp. 13-14; același, *Despre familia poetului Vasile Alecsandri*, în „Cetatea Moldovei”, 6, nr. IV, 1943, pp. 422-423.
- Cf. G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 8.
- C. Sion, *op. cit.*, p. 9.
- G. Călinescu, *op. cit.*, p. 5.
- Vezi R. Rotaru, *Alecsandri*, *loc. cit.* p. 8.
- G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 8.
- C. Sion, *op. cit.*, p. 9.
- G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 8.
- G. Călinescu, *op. cit.*, p. 5.
- Ibidem*.
- G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 8.
- N. Iorga, *O luptă literară*, vol. I, p. 401.
- N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul XIX*, vol. II, pp. 50-51.
- G. C. Nicolescu, *op. cit.*, p. 13.
- Al. Piru, *Surzătorul Alecsandri*, Buc., Editura „Minerva”, 1991, p. 6.
- Ibidem*.

Vlad Bălan

„Vin aici de nouă ani și, pentru mine, I.D.Fest-ul a reprezentat mare parte din educația mea din adolescență. Cunosco oameni care nu practică actoria și pentru care a însemnat la fel de mult în continuare; același efect îl are și asupra generațiilor care vin.“

Coca Bloos

„De 14 editii, de când vin, ultimele trei mi-au lipsit. Am constatat asta cu mare bucurie, găsind aici ceea ce am căutat când am fost pentru prima dată: tinerețea. Mă regăsesc în împlinirile, în mai puțin împlinirile lor, în dorința de a juca, de a organiza. Doresc ca bunul Dumnezeu să vă dea toate împlinirile și vă doresc să zburăți, vă doresc zbor ușor.“

Doru Mares

„Cred că I.D.Fest-ul și manifestările de același tip care se mai întâmplă prin țară sunt printre puținele lucruri foarte bune ce au loc în domeniul asimilat artistic și educațional. Dacă astfel de gesturi nu se înmulțesc, orice speranță a noastră de viitor va fi la fel de neacoperită cum a fost și până în ziua de azi, fără aplauze, din păcate. Cred, de asemenea, că este o întâmplare de tip izvor energetic la care trebuie să fii chiar bătut în cap ca să nu te adăpi.“

Isabela Neamțu

„E cel mai necesar festival pe care îl cunosc. Sunt aici pentru a treia oară și îmi doresc ca tot ce am vorbit cu

„E cel mai necesar festival pe care îl cunosc“

• foto: Mara Oprea

acești copii să le rămână, alături de atenția și grija cu care i-am primit. Mai există locuri unde poate fi îmbunătățit festivalul, prin contribuția noastră, ca să fie și mai bine, și de o parte, și de cealaltă.“

Marian Rălea

„E prima oară când vin la I.D.Fest. Nu am reușit să vin de câte ori am fost invitat. Eu sper ca povestea teatrală cu tinerii de aici și din alte părți din țară să devină un fenomen. Cred în asta, iar dovada este cei doi mai tineri talentați actori din juru, care au trecut pe aici, ca participanți. Sunt niște certitudini pentru teatrul românesc. Cred în puterea tinerilor.“

„M-am întors de la I.D.Fest și îmi vine să vă strig în gura mare că e ok, e chiar ok să avem încredere în copiii mari. „Tinerețea“ e atât de frumoasă și de sinceră, dar și nemiloasă: că prea SE DUCE repede. În valul de critici post-doboc, când toată lumea se

plânge de „viitorul“ țării și pare că așteaptă, an de an, cu entuziasm și bucurie, perlele de la examen, în valul asta de critici, vreau să vă strig în gura mare: aveți un pic de încredere în copiii mari!

Nu că sunt ai mei, copiii teatrului și ai României, dar am cunoscut atâtea suflete calde la Bacău, că am senzația că de acolo vine canicula zilele astea. Oameni frumoși și deschiși, care zâmbesc și se

azășă la povești cu tine, de parcă ne știm de când lumea. Copiii talentați, foarte talentați, care umpleau sala teatrului în fiecare zi. Copii organizați și responsabili. Încăpățânați și veseli. Da, ei, copiii noștri, ai teatrului, ai României.

Timp de patru zile, în calitate de jurat, am stat în sală. De fapt, cred că mai mult în calitate de spectator. Priveam cât de în serios copiii își țineau în frâu emoțiile. Sau așa credeau, că și le stăpânesc. Cât curaj în alegerea textelor! Cât sinceritate în felul în care le transpirau palmele. Voi știți ce curajoasă e tinerețea? Și sinceră? Vă aduceți aminte, da?

Și, să vă spun un secret, pe care nu l-am spus până acum cu voce tare, nici măcar mie: dacă la sfârșitul stagiunii gândul îmi zbura spre renunțare, privindu-i pe acești tineri, 4 zile, 4 zile din micuța sala de la Bacău, unde am fost spectator, pofta de a face teatru a revenit, de a mă întoarce iar și iar pe scena magică, acolo unde nu

există decât tinerețe, sinceritate, încăpățănare și, mai ales, curaj, chiar dacă facem tot teatrul!

Vă îmbrățișez și vă mai strig o dată, în gura mare: aveți încredere în voi, în copiii mari și mici, curajoși și înțelepți, ciudați și îndrăgostiți, zâmbăreți încăpățânați și visători. Ei pot, ei sunt magicienii!“

(De pe pagina de Facebook)

Horia Suru

„Eu vin de la începuturi. Aici am iubit foarte mult și am suferit din dragoste, am legat foarte multe prietenii, care s-au întins foarte mult timp și continuă și acum. Printre altele, are legătură și cu primele încercări de a vedea și de a lucra cu colegii în teatru. Cred că cea mai mare dovadă că lucrurile au funcționat până acum este că sunt foarte mulți actori, regi-zori, scenografi, coreografi și oameni care slujesc teatrul profesionist care, pe la începuturile lor, au trecut prin acest festival. De fiecare dată când am șansa să lucrez cu cineva, care în tinerețe a participat aici, ne amintim cu mare drag de începuturile noastre. Mă bucur că sunt aici să văd încercările celor mai tineri viitori colegi ai noștri.“

Alexandru Voicu

„Eu vin tot pentru a noua oară la acest festival și înseamnă foarte mult pentru mine. Mă asemăn foarte tare cu Vlad pentru că experiența festivalului ne-a modificat și maturizat foarte puternic. E un loc de energii, la care vin să iau și să dau mai departe.“

Diana SMEU

Juriul, format din actrițele Coca Bloos și Isabela Neamțu, actorii Marian Rălea, Vlad Bălan și Alexandru Voicu, regizorul Horia Suru și criticul de teatru Doru Mares, a acordat premiile pentru cele trei secțiuni *Spectacole în concurs*, *One Man Show* și *Dramaturgie*.

SPECTACOLE ÎN CONCURS

1. Cel mai bun spectacol *Atelierul de teatru* (Botoșani), pentru *Un spectacol pamfomatic*, de Anamaria Codită (câștigător); *ACT* (Bacău), pentru *Spectatorul condamnat la moarte*, de Matei Vișniec (nominalizare); *Drama Club* (Botoșani), pentru *Împăratul mustelor*, după William Golding (nominalizare).
2. Cea mai bună regie *ACT* (Bacău), pentru *Spectatorul condamnat la moarte*, de Matei Vișniec (câștigător); *Atelierul de teatru* (Botoșani), pentru *Un spectacol pamfomatic*, de Anamaria Codită (nominalizare); *Nobody's Group* (Bacău), pentru *Circus Olympus*, după Lindsay Price (nominalizare).
3. Cea mai bună scenografie *Heavenly Hell* (Timișoara), pentru *OZ*, după L. Frank Baum (câștigător);

Nominalizări și premii I.D. FEST

• ediția a XVII-a •

- Atelierul de teatru* (Botoșani), pentru *Un spectacol pamfomatic*, de Anamaria Codită (nominalizare); *Nobody's Group* (Bacău), pentru *Circus Olympus*, după Lindsay Price (nominalizare).
4. Cea mai bună actriță în rol principal Ana Baci, pentru rolul Piggy din *Împăratul mustelor*, după William Golding – trupa *Drama Club*, din Botoșani (câștigătoare); Ioana Emilia Luculescu, pentru rolul Wendia Bermann, din *Deșteptarea primăverii*, după Frank Wedekind – trupa *AICI*, din Constanța (nominalizare); Miruna Șerdean, pentru rolul Natalia Stepanovna, din *Cerere în căsătorie*, de A.P. Cehov – trupa *The Hooleelogsans*, din Timișoara (nominalizare).
 5. Cel mai bun actor în rol principal *Radu Tăpușă*, pentru rolul Moritz Stiefel, din *Deșteptarea primăverii*, după Frank Wedekind – trupa *AICI*, din Constanța (câștigător);

- Florin Ivancov, pentru rolul Octavian, din *Un spectacol pamfomatic*, de Anamaria Codită – trupa *Atelierul de teatru*, din Botoșani (nominalizare); Vlad Apostu, pentru rolul *Avocatul acuzării*, din *Spectatorul condamnat la moarte*, de Matei Vișniec – trupa *ACT*, din Bacău (nominalizare).
6. Cea mai bună actriță în rol secundar Doriana Mihai, pentru rolul Tanti Floarea, din *Un spectacol pamfomatic*, de Anamaria Codită – trupa *Atelierul de teatru*, din Botoșani (câștigătoare); Theodora Pintiile, pentru rolul Martha, din *Deșteptarea primăverii*, după Frank Wedekind – trupa *AICI*, din Constanța (nominalizare); Tania Podoleanu, pentru rolul Persefona, din *Circus Olympus*, după Lindsay Price – trupa *Nobody's Group*, din Bacău (nominalizare).
 7. Cel mai bun actor în rol secundar (*Ex Aequo*) Alexandru Gorghe, pentru rolul Mircea, din *Un spectacol pamfomatic*, de Anamaria Codită – trupa *Atelierul de teatru*, din Botoșani (câștigător);

Andrei Munteanu, pentru rolul Grefierul, din *Spectatorul condamnat la moarte*, de Matei Vișniec – trupa *ACT*, din Bacău (câștigător);

Bogdan Postolache, pentru rolul Perseu, din *Circus Olympus*, după Lindsay Price – trupa *Nobody's Group*, din Bacău (nominalizare).

ONE MAN SHOW-URI ÎN CONCURS

1. Cel mai bun One Man Show: Șerban Melnic, pentru *București-Constanța* (text original scris de interpret)
2. Cel mai bun One Woman Show: Cristine Hămbășeanu, pentru *Rușinea*, de Claire Castillon

DRAMATURGIE (cel mai bun text original)

Fiicele mele, de Alexandru Ivănoiu (câștigător); *Da, sunt nebună*, de Bianca Trandafir (nominalizare); *Marfa*, de Diana Smeu (nominalizare).

Că în ultimele decenii Vasile Alecsandri a pierdut situarea canonică în plan estetic era de așteptat, dar mai grav este că a pierdut-o și în plan simbolic. Fapt cu atât mai nedrept, cu cât opera sa a însemnat un moment important tocmai în evoluția discursului identitar al culturii noastre. Chiar dacă în perioada postdecembristă nu a existat o campanie mai mult sau mai puțin concertată împotriva operei și personalității „bardului de la Mircești” (nu avea cum să fie protolegionar sau inițiator al mișcării socialiste), îi este, în mod paradoxal, afectată posteritatea. Or, se știe că ignorarea cuiva sau a ceva este mult mai periculoasă decât contestarea cea mai vehementă.

Adrian Jicu explică în cartea „*Mon cher Basile. Eseu despre identitarul lui Vasile Alecsandri*” (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2014) felul în care s-a produs degradarea receptării lui Vasile Alecsandri de la impozantul statut de scriitor național deținut în mentalul colectiv la jumătatea secolului al XIX-lea la cel de personalitate practic uitată astăzi, din cauza impunerii principiilor corectitudinii politice în perioada globalizării. O relectură a operei sale din perspectiva identității naționale i se pare universitarului băcăuan, pe bună dreptate, oportună, deoarece aceasta se reflectă, în proporții variabile, în întreaga sa activitate, fie ea culturală, literară, politică sau diplomatică.

Cercetătorul își propune să refacă sinuosul proces al receptării operei și activității lui Vasile Alecsandri, proces care presupune o anumită dinamică despre care el speră să nu se fi încheiat (dacă s-a încheiat – adaug eu –, înseamnă că efortul său a fost inutil). Este analizat contextul care a generat scrierea operei în cauză, de raportat la modificările de perspectivă estetică și ideologică din zilele noastre. Degringolada receptării lui Vasile Alecsandri începe la cumpăna dintre veacurile al XIX-lea și al XX-lea, atunci când lirica sa devine desuetă în raport cu noile tendințe și direcții ale modernității (și ne reamintim de articolele teoretice scrise de Alexandru Macedonski despre rostul noii poezii, „în pragul secolului”). Era perioada în care literatura noastră începea să-și definească profilul, debarasându-se de amalgamul de elemente sociale, istorice, politice și religioase.

Ceea ce mai poate semnifica opera lui Vasile Alecsandri în zilele noastre poate fi raportabil nu la dimensiunea estetică, ci la aspecte ce țin de ideologic, de valorile naționale. Este motivul pentru care Adrian Jicu citește opera respectivă fără a o trece prin grila de lectură a cercetătorului de la

Vasile SPIRIDON

perna cu ace

Vasalul Alecsandri

început de secol XXI. El afirmă că dorește să atragă atenția asupra riscului pe care îl reprezintă istoricizarea literaturii secolelor anterioare dacă îi refuzăm posibilitatea de „europenizare” prin aplicarea exigențelor ce țin strict de valoarea estetică. Ceea ce trebuie adăugat aici este că, din păcate, aceste exigențe se aplică astăzi discriminatoriu, în funcție de conformarea sau nu a operei și activității cutărui scriitor la principiile corectitudinii politice. Dacă aceste principii sunt satisfăcute, imediat se poate încadra o scriere a cuiva, oricât de minor(ă), studiilor culturale. Dacă nu, ei bine!, intră în joc nesatisfacerea criteriilor estetice.

Este adevărat că versul ritmat al poeziei lui Vasile Alecsandri sună anacronic, într-o lume românească și europeană eliberată acum de aproape orice fel de norme. Fiorul liric și idilic este mult atenuat (acum, când poezia nu mai are sau nu mai poate avea nimic „romantic” în ea decât, poate, romantismul pe dos al dezinhăbărilor, asimilat dinspre livresc), instinctul patriotic pare exagerat în această perioadă a deznăționalizărilor federative, iar proza (nu numai a sa) nu poate depăși statutul de document. În schimb – și aici este miza demersului întreprins de autor – dimensiunea identitară a operei sale, mărturiile corespondenței și activitatea diplomatică păstrează resurse care merită valorificate în sensul cunoașterii unui alt Alecsandri, în ipostaza de militant al afirmării specificului național.

Cu alte cuvinte, trebuie să acceptăm o realitate nu prea reconfortantă: aceea că literatura nu este altceva decât instrument propagandistic sau apanajul ideologicului – cu totul explicabil și normal mai ales în acea vreme. „De fapt, poezia sa este o «forma mentis»”. Alecsandri scrie cu capul și nu cu inima, fiind un cerebral care știe că are o misiune de îndeplinit, indiferent dacă forma în care o face presupune proză, versuri sau teatru” (p. 73). Se știe că, oricare ar fi fost genul abordat, suntem situați tot în arealul discursului identitar, deoarece perioada revoluționară a pașoptismului a impus o altă înțelegere a misiunii literaturii, pedalând pe o prioritate a factorului etnic.

Lăsând la o parte atitudinea reverențioasă pe care o avem de obicei în fața marilor personalități, atitudine ce ne împiedică să asociem seriozitatea actului cultural cu gluma de societate, Adrian Jicu amestecă amănuntele biografice ale vieții intime cu acelea ale vieții publice, unde „mon cher Basile” a avut grijă să-și construiască cu minuțiozitate o imagine ireproșabilă. O disociere pertinentă făcută este aceea între un Alecsandri public și un altul privat. Sunt roluri complementare jucate cu abilitate: „Dincolo de mască dăm de altceva: un ins viu, autentic, cu preocupări mărunte, cu umori, cu frământări tipic omenești. Exegeza a preluat, de cele mai multe ori, imaginea exterioară, mulțumindu-se cu valoarea ei simbolică, în care au fost proiectate așteptările naționale, neglijând prototipul. Altfel spus, istoria literară operează și astăzi cu imaginea răsfântă în oglindă și nu cu originalul. Există, într-adevăr, doi Alecsandri: omul de lume, aristocratul, causeur și plăcut convensiv, care a putut trece drept «veselul Alecsandri» (cu bemo-lul «surzătorul Alecsandri»), dar el ascunde, așa cum se constată în scrisorile sau în prozele sale, un ins grav, preocupat de efemeritatea ființei umane și înclinat să mediteze asupra lumii, care nu îi mai apare în ipostază sărbătorească” (p. 108).

Dar cel mai important joc dublu al lui Vasile Alecsandri este acela între, pe de o parte, promovarea în spațiul nostru a valorilor culturii și civilizației occidentale, iar pe de altă parte, grija ca acest import de forme să nu fie fără fond și să nu altereze identitatea națională. Intrând deja pe teritoriul imagologiei, Alecsandri nu rămâne indiferent la realitățile lingvistice, sociale, demografice și satirizează ceea ce consideră că atentează la integritatea identității naționale. Este motivul pentru care, în multe dintre piesele sale de teatru, ce capătă chiar coloratură xenofobă („Reacția lui Alecsandri este una defensivă. Așadar, dar nu antisemitism” – p. 167), se combat latinizarea, grecizarea și francizarea. Actualitatea satirei din comedii rezidă în potrivirea pe

realitatea de astăzi a societății românești anglicizate (cu probleme serioase în stăpânirea limbii materne) doar în măsura în care, pe o altă spirală a istoriei, limba engleză joacă rolul limbii franceze de acum un veac și jumătate, cu care se emancipa snoaba Chiriță.

Cercetătorul ajunge la concluzia că „Sintagma care definește activitatea lui Vasile Alecsandri este «antimodernitatea», în sensul atribuit termenului de eseistul belgian Antoine Compagnon. Prin tot ceea ce a făcut, el se înscrie în lunga listă de intelectuali români care, formați la sursele culturii și științei europene, s-au întors în țară, unde au promovat o atitudine rezervată față de formele moderne, occidentale, grăbit introduse în Principate. Alecsandri face parte din prima generație de antimoderni români, cea pașoptistă, pe care o ilustrează plenar” (pp. 235–236). Se merge mai departe și i se pune lui Alecsandri, în totală îndreptățire, eticheta pe care G. Ibrăileanu, în eseu „Spiritul critic în cultura românească”, i-a aplicat-o lui Constantin Negruzzi: „un junimist pașoptist”. Totodată, autorul are grijă să ne avertizeze asupra faptului că gândirea lui Alecsandri nu este unitară, ea nuanțându-se și contextualizându-se de la o epocă la alta. Totuși, a pune scrisul său pe seama unui program consistent și bine definit (cu obiective, principii și metodologie) i se pare lui Adrian Jicu – în chip justificat – exagerat, fiind mai curând vorba despre un set de idei care s-au modificat de la o etapă la alta, în funcție de necesitățile unei societăți românești oscilând între inerțiile tradițional(ist)e și ispita necenzurată a modelelor europene.

Analizat de criticul băcăuan din perspectiva recentelor teorii conform cărora identitatea s-a pulverizat într-o sumă de identități, conceptul de identitate națională capătă astfel nuanțe care îl aproprie de reflecția imagologică și de polaritatea gen proxim – diferență specifică, avându-se în vedere o seamă de particularități care deosebesc identitarul românesc de cel occidental. „Fie că e vorba despre proză (unde sunt surprinse aspecte ale

lunii contemporane), despre poezie (care exaltă frumusețile țării, sensibilitatea folclorului național și vitejia ostașilor români) sau despre teatrul care biciuie năravurile vremii, respingând graba cu care erau împrumutate forme superficiale ale culturii și civilizației occidentale, Vasile Alecsandri își asumă, permanent, sarcina de a forja un identitar românesc” (p. 219). Prin urmare, specificul național devine axial pentru concepția identitară a lui Vasile Alecsandri, în jurul acestei axe coagulându-se toate preocupările, scriitoricești sau nu. Activitatea sa politică și diplomatică, concretizată într-o sumedenie de discursuri, întrevederi și călătorii, nu îi confirmă lui Adrian Jicu ipoteza unui „mon cher Basile” leneș, boem, dedicat oțului, așa cum se crede indeoște. Discursul identitar al „vasalului” (expresia îmi aparține și sincerului patriot (dar deloc dezinteresat) Vasile Alecsandri este permanent adaptat în funcție de așteptările opiniei publice și de dezbaterele publice.

În privința naționalismului, care îmbracă atât variante literare, cât și extraliterare, ar mai fi de menționat un ultim aspect despre demersul de față. Dacă jurnalele, memoriile sau epistolele sunt trimise la categoria autoficțiunilor, diferențele între textele publicistice (nediferențiate din punct de vedere stilistic și, prin urmare, neincluse în rândul prozei propriu-zise, așa cum se face de obicei) și cele ficționale îi impun autorului o abordare separată. Numai așa crede că se pot defini coordonatele gândirii lui Alecsandri, valențele concepției sale despre scris, dar mai ales valorile identitare ale întregii sale activități.

În cartea sa „*Mon cher Basile. Eseu despre identitarul lui Vasile Alecsandri*”, Adrian Jicu efectuează o reușită încercare (în sens de eseu) de a restitui „o viață de om așa cum a fost” (verbul este aici dublu acordabil, atât la viață, cât și la om). Universitarul băcăuan confruntă adevărata fire a „bardului de la Mircești” (scuze pentru clișeu!) cu imaginea cu care a vrut el să iasă în lume. Pentru aceasta, el scoate la suprafață amănunte nu întotdeauna onorante pentru statuarea morală a marelui om de cultură, fără a cultiva demitizarea cu orice preț (familiaritatea din titlul cărții constituie o probă în acest sens). Perspectiva interrogatoare aleasă și analiza de la context la text îi impun lui Adrian Jicu o atitudine echilibrată ce îl împiedică să exhibe sau, dimpotrivă, să treacă sub tăcere unele amănunte care ar părea la prima vedere nesemnificative.

– Abia s-a încheiat I.D. Fest. Cum ți s-a părut această ediție? Ce s-ar putea îmbunătăți?

Ștefan Huluba: – Da. S-a încheiat și această ediție, cea de-a 17-a. Pentru mine doar a 12-a. Din punctul meu de vedere, a fost una dintre cele mai bune, dar și cele mai grele. A fost ediția cu cel mai mare număr de participanți, peste 250, în toate cele trei secțiuni (spectacole de grup, recitaluri, dramaturgie). Au fost foarte multe spectacole invitate bune și mulți dintre actorii din distribuțiile acestor spectacole au fost, la rândul lor, de-a lungul anilor, participanți în I.D. Fest.

I.D. Fest poate reprezenta un loc de „înțorcere” pentru mulți dintre noi. Cred că un punct forte au fost spectacolele liceenilor. Majoritatea foarte bune, prin temele abordate (specifice vârstei lor), dar și prin modul de realizare, precum și implicarea lor surprinzătoare în realizarea sarcinilor. Bravo lor!! Bravo și celor de la secțiunea „One Man Show”, unde am văzut personalități foarte interesante și, cred, cu un viitor frumos, indiferent de drumul pe care și-l vor alege. Bravo tuturor! Energia organizatorilor și pofta de a face lucruri interesante pentru comunitatea lor este un alt punct forte. Din punctul meu de vedere, este cel mai viu eveniment cultural al Bacăului și am putea învăța și noi, cei „mari” multe de aici.

Îmbunătățiri... evident că da. Cred că ar trebui să atragă și mai mulți „oldies” (foști participanți sau organizatori), care acum studiază sau lucrează în multe domenii (nu doar cel teatral) și care ar putea sprijini, fiecare după propriile posibilități. Spuneam mai devreme de „înțorcere”... Poate doar simpla poveste personală legată de acest festival ar putea să-i inspire pe cei „mici” în alegerile lor viitoare. Prin I.D. Fest au trecut de-a lungul celor 17 edții oameni care acum sunt foarte activi și se bucură de mult succes în meseriile lor (altele decât cele artistice!!).

– La categoria festivalurilor de teatru tânăr cam la ce nivel s-ar situa I.D. Fest?

– Este evident că în ultimii ani acest fenomen al teatrului tânăr a luat amploare. Sunt foarte multe festivaluri de acest gen în mai toate colțurile țării. Fiecare are un specific pe care și l-a conturat în timp sau și-l formează acum. Cred în valoarea impactului pe care un festival de acest gen îl

are asupra beneficiarilor săi. Mai cred că aceste festivaluri ar trebui să se inspire unele pe altele având ca obiective educația și dezvoltarea tinerilor, nicicum orgoliile și ambițiile coordonatorilor lor. Mai cred că aceste festivaluri există atâtă vreme cât beneficiarii au nevoie de ele și beneficiarii, adică adolescenții, au nevoie să se exprime, în primul rând dar sunt și în căutare, mai mult sau mai puțin conștientă, de repere.

Revenind la I.D. Fest, cred că se situează la nivelul la care vrem noi să fie. Noi, însemnând băcăuanii. Toți. Acest festival ar trebui să fie al nostru, al Bacăului, pentru că, chiar dacă principalii beneficiari sunt liceii (cei care participă și cei care îl organizează), putem profita și noi, comunitatea. La Alexandria, datorită festivalului, s-a adus teatrul într-un oraș care nu avea NIMIC în acest sens. Era zero pe plan cultural, iar acum se „bat” artiștii ca să ajungă acolo. Exemplele de acest fel sunt nenumărate. Pot vorbi ore întregi despre cât de mult bine poate face un astfel de eveniment pentru o comunitate. Iar I.D. Festul mai are un mare atu: este organizat în proporție de peste 90% de liceeni; care credeți-mă se organizează foarte bine. Surprinzător! Și nu sunt singuri. I.D. Fest face parte dintr-o „familie” mai mare de festivaluri, alături de T4T-Tișișoara, MagicFest-Suceava, AmFiTeatru-Botoșani; toate având acest numitor comun: sunt organizate de liceeni! (iată, o alta formă utilă de educație pluridisciplinară). Acest lucru conferă „viul” I.D. Festului, de aceea nivelul la care a „ajuns” este unul special și foarte valoros.

– Ai fost trainer. Ce a însemnat această experiență pentru tine?

– După ce mi-am „încheiat” activitatea de licean-participant am încercat să revin cât mai des posibil ca trainer. Această experiență mi se pare cea mai frumoasă. An de an intru în contact cu oameni care încă sunt „curați”, care visează, care au pasiuni, care iubesc, care suferă, care au mari dileme, care nu știu ce vor cu adevărat, care cred că știu ce vor, care se luptă cu certitudinile (ale lor dar mai ales ale altora), care se răzgândesc, care sunt deștepti, informați, sensibili, diferiți dar nu au încredere în capacitățile lor, care uneori exagerază, care sunt încrâncenați sau foarte relaxați... Toți acești oameni mă ajută, de fapt, să rămân conectat la realitatea și

„Este cel mai viu eveniment cultural al Bacăului”

Ștefan Huluba, unul dintre trainerii cu de anul acesta și despre ce înseamnă acest tradiție ai I. D. FEST, a avut amabilitatea de festival pentru el, pentru Bacău și pentru a răspunde la câteva întrebări despre ediția teatrul românesc.

lumea pentru care, până la urmă, lucrez ca actor. Chiar dacă între timp am mai crescut și începe să devină evidentă diferența dintre generațiile noastre, întâlnirile din aceste ateliere mă fac să rămân viu și mă impulsionează să „cresc” și eu. Îmi place foarte mult să ascult. Îmi place să și vorbesc și cel mai mult îmi place să mă joc, iar atelierelor sunt o altă formă de spectacol în care performeri suntem cu toții. Ideal este să avem cu toții de câștigat de pe urma acestor „spectacole” și să ne stimulăm reciproc. Satisfacția cea mai mare este când observăm aceste câștiguri. Inșă pentru acest lucru avem nevoie de timp și de răbdare.

– Atunci când ai fost licean ai fost și tu membru al unei trupe de teatru? Ce amintiri ai de atunci?

– Ooo, da. Am fost în trupa Nobody's Group. Am o grămadă de amintiri. Multe în I.D. Fest, dar și celelalte festivaluri la care mergeam (T4T-Tișișoara, D.O.T.-Brașov, Ideo Ideis etc.). M-am îndrăgostit, am visat, am călătorit, am individat, mi-am, mi-am cunoscut viitorii (mult mai târziu) prieteni, am avut eșecuri. Mi-am dorit foarte mult să fac asta în liceu. Străngeam bani pe toate căile (nu mâncam la școală; plimbam un câiel; străngeam toate „cadourile”, inclusiv cel de la 18 ani pentru școala de șoferi) pentru a putea merge la aceste festivaluri. Îmi plăcea, simțeam că asta vreau să fac și nu regret drumul pe care am luat-o.

– În rândul liceenilor și chiar al elevilor de gimnaziu, teatrul câștigă din ce în ce mai mulți simpaticizanti. Mulți se organizează în trupe de teatru. Uneori copiii sunt îndrumați de profesioniști din lumea teatrului, alții de profesorii de la școală, iar alții sunt doar pe cont propriu. Cred că de aici rezultă niste diferențe vizibile între trupe. Care ar fi aceste diferențe?

– Da, cum am mai spus acest fenomen este în plină creștere. Acest lucru nu ne spune decât că liceenii au o foarte mare nevoie de exprimare, iar teatrul le oferă acest lucru. Și nu numai!! Până când nu se vor lua măsurile necesare și anume - introducerea în sistemul de învățământ a cursurilor de „educație teatrală” sau cum se numește în vest „drama” - copiii se vor organiza singuri pentru a-și satisface aceste nevoi. Fiecare trupă cum poate. Acum, ce fac ei acolo, este o altă problemă. Unii reușesc să facă lucruri extraordinare trecând peste multe neajunsuri, alții rămân blocați în niște concepții care se dovedesc a fi fărănoatore. Profesorul meu de la facultate (dl. Nicolae Mandea) ne spune că nu există o anumită metodă bună și că orice metodă care funcționează este bună. Iar

eu cunosc foarte multe trupe de teatru din întreaga țară. Multe dintre ele cu rezultate excelente, dar condițiile și modurile de lucru sunt foarte diferite. Acum, aș vrea să lămuresc puțin faptul că prin „rezultate” eu nu înțeleg deloc „premi”. Sunt altele obiectivele care cred că trebuie urmăriute, iar dacă acestea sunt atinse, dacă mai e nevoie și de ele (eu cred că nu!!!) vin și premiile, care trebuie să fie un efect, niciodată o cauză. Eu în aceste festivaluri nu urmăresc „crearea” de actori (dacă există date în această direcție, cu siguranță aceștia se vor „crea” mai târziu). Nu aici. Ce mi se pare minunat la „educația prin intermediul mijloacelor teatrale” este că obiectivul principal este definirea personalității proprii prin conștientizarea și stimularea simțurilor, prin cunoașterea mediului în care trăim precum și prin dezvoltarea relațiilor cu cei din jurul nostru. Toate aceste lucruri se realizează prin intermediul JOCULUI, fie că este un exercițiu de consolidare a grupului, de coordonare, de ascultare, de improvizatie, de lucru pe un anume text sau chiar un spectacol. Acum, cum facem asta? Am mai spus: fiecare cum poate. Interesante sunt, din punctul meu de vedere, trupele din Bacău (Nobody's Group, ACT, In The Spot, Transparency), care la ora actuală nu au un coordonator stabil și își conduc singure „existența”. Cei mai „mari” îi antrenează pe nou-veniți, din ce au învățat ei la rândul lor, din festivaluri. Mi se pare un proces viu care responsabilizează mai mult pe cei implicați și este foarte interesant să urmărești evoluția lor atât ca grup cât și individuală.

– Te-am văzut pe scena Teatrului Bacovia de două ori, prima dată în 2012 la Gala STAR, cu recitalul „Camil”. O oarecare de Răzvan Ropotan, iar anul acesta, la FIRD (o continuare de fapt a festivalului Gala STAR), cu „ISH”, un spectacol de autor, tu semnând și textul și regia. Două spectacole de factură diferite. Ce înseamnă fiecare gen pentru tine și de care te simți mai atras?

– Cred că fiecare actor ar trebui să încerce măcar o dată experiența unui „One Man Show”. Mie îmi place foarte mult și cred că îți dezvoltă abilități speciale acest gen de spectacol. Cu „Camil”. Un oarecare a fost prima mea încercare și mi-a folosit foarte mult. Tocmai terminasem facultatea și îmi doream să lucrez. Mi-a plăcut foarte mult acest personaj creat de colegul meu, Răzvan Ropotan, pentru un alt proiect care nu s-a mai concretizat și împreună am decis să-l dezvoltăm într-o monodramă; el autor și regizor, eu actor. L-am jucat destul de mult, în foarte multe spații inclusiv în

străinăte (în Letonia). A avut un impact foarte interesant și special. Nu a fost un spectacol „hit”, dar demersul a fost foarte sincer din partea amândurora și chiar și acum, după ceva ani, mai sunt unii oameni care mă întreabă „ce mai face Camil?”. Îmi plac spectacolele interactive; în care publicul își este partener direct, mai ales când pe scenă sunt... singur.

Cu „...ish” povestea e mai interesantă, provocatoare și cred că va dura mult mai mult. Este un format de improvizatie, solo (cred că singurul din țară, în această formulă), nu are un text stabilit și nici o regie. Are doar o structură și un concept (gramelot-ul este o formă de expresie prin care imiți fonetic limbi străine; se întâlnește des în jocurile de improvizatie și mult mai des o utilizează copiii foarte mici atunci când se chinuie să învețe o limbă). Eu mă joc foarte mult cu acest gramelot, pe diferite limbi străine, mai ales în show-urile de impro cu trupa mea. La un moment dat m-am hotărât că vreau să fac un spectacol în care să nu depind de absolut nimeni; să dureze cât vreau eu și să pot să-l joc unde și când vreau eu și să fie în gramelot, ca să nu depind nici de un text (pe care publicul să trebuiască neapărat să-l înțeleagă). Provocarea a fost să spun totuși o poveste coerentă. Și să fie și interactiv și improvizatie. Am gândit un concept (ideea cu mai multe personaje anchetate cu privire la o crimă) care s-a potrivit cu cerințele de la Gala Hop din 2014 și am mers acolo să-l verific. Acolo a funcționat foarte bine o variantă de maxim 20 de minute, apoi m-am decis că merită să încerc varianta mai lungă, de o oră. Este o „jucărie” cu care cred că mă voi juca mult timp și de care nu mă voi plictisi ușor.

– Ce planuri de viitor ai? Te vom revedea în curând la Teatrul Municipal Bacovia?

– În viitor voi continua pe toate aceste planuri, care mă interesează în egală măsură: actorie, teatru și film. Cât mai mult! Improvizatie - explorarea și dezvoltarea domeniului, care la noi este înțeles și tratat încă superficial (deopotrivă de public dar și de noi, improvizatorii) și pedagogia, pentru care cercetez în continuare la UNATC.

În ceea ce privește Teatrul Municipal Bacovia mi-aș dori să vin nu doar în turneu sau spectacol, ci mai mult, poate chiar să lucrez un proiect, de ce nu? ...mai ales că sunt unii oameni care sunt deschiși și domici să încerce lucruri noi și să nu „amortească” într-o „instituție publică părăsită” (dar pe fațada căreia au început să crescă crude, verzi crenguțe).

A consemnat
Violeta SAVU

Mircea M. IONESCU

Așa am debutat eu în teatru, în 1979...

...Debutul meu în teatru îl datorez Fotbalului. Ca și Viața, în Lagărul din Latina. Dacă nu eram ziarist sportiv, cronicar de fotbal, nu l-aș fi cunoscut, la Cluj, pe formidabilul, pitorescul comentator sportiv de radio Victor Tudor Popa, remarcabilul regizor și director de teatru. Nea Victor, Dumnezeu să-l odihnească în pace, mi-a citit întâia piesă de teatru. Și m-a stimulat să scriu teatru, trasându-mi câteva direcții absolut obligatorii. De la construcția dramatică la „carnea” personajelor și valoarea dialogului clar, cu trimitere...

...Debutul de la Arad a fost unul demn de un film de aventuri. Freneticul Victor Tudor Popa luase directoratul Teatrului din Arad pentru doi ani, dar, după primul, a ajuns în spital. Viața printre artiști nu-i ușoară, a spus-o și marele Will. Piesa mea de debut, „Centrul înaintaș s-a născut la miezul nopții”. Ajunsesem în pragul premierei, sub regia talentatului Costin Marinescu, exact când mentorul meu a fost internat, în stare gravă, în spitalul din Arad. Congestie cerebrală!

...Vizionarea viitoarei premiere s-a dat fără VTP1. Vineri 11 mai 1979... Ajunsesem cu avionul pe malul Mureșului, dimineața, și îmi luasem bilet pentru ultimul zbor de seară. La vizionare, trimisa secretarului de la Județeană de partid, responsabil de cultură, un anume tovarăș Zăvoianu, dacă-mi aduc bine aminte. Solut secretarului, o anume tovarășă Jivoi. S-a răs din plin la vizionare, interpretii s-au dovedit în mare vervă. La final, o recomandare, din partea atotștiutoarei tovarășe Jivoi, să scot o replică, pentru că „Face Militia noastră de răs, toarășu' Ionescu!”...

...Adevărul este că rolul Militianului era unul spumos foc și arunca sala în aer, văzând un tablău de pe vremea aceea luat la mișto. Am acceptat să scoatem replica, nimic mai simplu. Am plecat liniștit la București, mi se dăduse undă verde pentru premiera de duminică 13 mai, ORA 19, toată ființa îmi cânta de fericire... De pe aeroportul din Arad, am sunat în redacție, la „Sportul”, și la Radio, la colegii mei de la secția sport, rugându-i să prezinte știrea cu premiera mea de duminică seara. A doua zi, știrea circula cu noaptea în cap prin toată România!

...A doua zi, sâmbătă dimineața, plecam cu „Lada” mea roșie, de la București la Arad, cu doi croniciari dramatici de calibru, Bogdan Ulmu și Antoneta Iordache, veniți să scrie pentru „România literară” și Revista „Teatru”. Soția mea urma să vină cu avionul de sâmbătă seara, căci avea zi grea de lucru. Când am intrat

în centrul Aradului, spre 8 seara, avionul de București survoia orașul...

...În Arad, pe drumul până la teatru, niciun afiș cu premiera!... Nici pe clădirea teatrului n-am zărit panoul mare, cum se obisnuia la fiecare premieră. Un mic clopoțel mi-a zdruncinat bucuria și entuziasmul cu care așteptam debutul meu absolut pe scenă.

...La poartă, tăcere mormântală. Omul de serviciu se codea să-mi spună adevărul. Doar atât: „Domnul Ionescu, duminică nu se ține premiera, atâta știu!”... La două treimi, a apărut interpretul rolului principal masculin, Dan Antoci. El mi-a servit adevărul de ultimă oră: „Premiera a fost interzisă!”... Tovarășul responsabil cu așa-zisa cultură județeană luase această decizie. Chiar dacă trimisa lui îmi dăduse OK-ul, cu 24 de ore în urmă!

... Ziaristul din mine a luat foc și a început să caute fire care să ducă la adevăr. Un actoras din teatru, îmbătrânit în „fitile”, prieten de cheferu cu tovarășul de la Județeană, nu-l agrea pe regizorul Costin Marinescu, pentru simplul motiv că nu-l prea folosea, în pofida „recomandarilor de la partid”, tipul fiind un mediocr. Și a încercat să se răzbuie „săpând” spectacolul...

...Asta era prima variantă. Problema mea, însă, nu era Copace-cărcotașul, ci interzicerea premierei. Am mers la aeroport să-mi iau soția. O anunțaseră, pe la 12, că premiera nu va mai avea loc, așa, ca un favor, să nu ne mai poarte pe drumuri. Dar Cornelia nu mi-a zis nimic, chiar dacă am sunat-o de la un popas de lângă Deva. Și a venit să fie lângă mine, la greu...

...De la aeroport, am revenit buimac, în oraș. Eram un vulcan, când am urcat la Hotelul Parc de pe malul Mureșului, unde rezervaserăm de vineri seară două camere. Nu m-am acomodat cu situația anormală, dimpotrivă, am trecut la un atac prelungit...

...Telefon la Județeană de partid. M-am prezentat, am cerut numărul tovarășului Zăvoianu. Cu greu l-am obținut. Era 10 noaptea, când l-am deranjat pe tovarășul Zăvoianu. I-am spus că sunt surprins de interzicerea peste noapte a spectacolului. Mi-a replicat că nu are nimic cu textul, ci cu spectacolul, cu regizorul. „Bine, dar dumneavoastră n-ați fost la vizionare!”, am răspuns, catran de supărare. „Voi vedea spectacolul, tovarășul Ionescu, săptămâna viitoare!”... „Vă rog să-l vedeți mâine dimineață, am venit cu doi croniciari, mai vine și cunoscutul teatrolog Dumitru Chirilă de la Oradea”... „Mâine nu am timp!”... „Atunci, dacă premiera nu are loc mâine seară, înseamnă că Județeană de partid Arad este responsabilă de dezinformarea opi-

File din „Jurnalul unui trăznit”

niei publice, din moment ce la Radio România Actualități și în ziarul „Sportul” de azi a fost anunțată ieșirea la rampă a „Centrului înaintaș s-a născut la miezul nopții”... Replica asta nu i-a căzut bine deloc tovarășului responsabil cu (in)cultura... După un timp de tăcere, mi-a zis: „Sunăți-mă, mâine dimineață, la 11!”...

...Duminică 13 mai 1979, la ora 10, după o noapte albă, eram în teatru. Urma un matineu cu o piesă a lui Titi CUBLEȘAN. În fața cabinetelor, am dat ochii cu omul despre care mi se spusese că „săpase” premiera, prietenul secretarului județean. Am monologat, special să audă și cei din jur: „Nu știu cine-i vrea răul tovarășului Zăvoianu!”... La 11 fix, tovarășul de la Județeană, n-a răspuns la telefon.

...Atunci, am plecat la spital, la minunatul Victor Tudor Popa, nepotul ilustrului dramaturg Victor Ion Popa, autorul inegalabilei piese „Take, lanke și Cadâr”... Pe nea Victor nu l-am putut privi în ochi, vorbea greu, dar a reușit să articuleze trei cuvinte: „Succes la premieră!”... I-am mulțumit pentru tot ce a făcut pentru mine, pentru că m-a învățat legile de bază ale scrisului dramatic. Cum să-i spun că premiera nu mai are loc?! Am plecat din spital în lacrimi...

...La ora 13, am sunat din nou la omul cu viza culturii!... Surpriză! Mi-a răspuns. Mai mult, mi-a spus calm: „La ora 15, va fi o nouă vizionare! Va veni tovarășă Jivoi. Sper să-i respectați obiectivele, ca premiera să aibe loc în seara asta!”... Am pus receptorul în furcă și am chiuit de bucurie. Știam că premiera va avea loc...

Florin Fătușescu și valorosul actor Șerban Ionescu, sosiți în ultimul moment, plini de noroi pe pantofi și haine, cu scriitorul Dumitru Dem Ionașcu, după un drum cu peripeții, început cu zece ore în urmă...

...Premiera a însemnat un mare succes de public. Și îl văd și acum, când lăcrimez, urcând, pe scenă, la finalul piesei, pe regretatul Broșovschi, împreună cu Domide. Cu un coș mare cu flori, din partea echipei mele de suflet UTA... La cabine, directorul adjunct vorbea de unul singur: „N-am crezut o clipă că premiera va avea loc!”... La care i-am replicat, puțin mândru: „Fotbalul m-a învățat că trebuie să crezi în victorie până în ultima secundă!”

...Astăzi, după ce mi-am sunat sora din București, pe Mona, să o felicite pentru ziua ei de naștere, am dat două telefoane și la Arad. Unul, actorului Dan Antoci, interpret de succes al „centrului înaintaș”, altul lui Doru Nica, într-un rol mic, atunci, actor de calibru azi, când ambii îmi sunt prieteni dragi. N-am putut suna și la actrița care a jucat minunatul rolul principal feminin, Maria Barboni Petracea, plecată prematur între încheeri...

...13 mai 1979 înseamnă punctul meu de pornire în teatru. Au urmat, după acea premieră, alte 31, toate dragi, unele superioare calitativ, jucate în toată țara, ba și la New York, Stockholm, Chișinău, Novi Sad, Vârșet, Vidin, Ruse și Viena. Dar niciuna ca aventura de la debut!

...Am 37 de ani, ca dramaturg! Ce tânăr sunt, la 70 de ani, șase luni și două săptămâni...

13 mai 2016

„Mâna” lui Augustin m-a scos de sub duș, în noapte!

Așa se făcea presa sportivă înainte...

...Am fost unul dintre cei mai exigenți cronicari sportivi, s-a spus, acum înțeleg, exagerat pentru vremea în care mi-am făcut meseria, iar orice opinie corectă te putea lăsa fără slujbă. Pentru mine penalty-ul era sau nu, nu se acorda „cu ușurință”, poate și pentru că am fost arbitru, deși o mai dădeam și eu în bară! Și am avut multe necazuri cu generali, colonei, prim-secretari etc... Am avut, însă, și mult noroc!

...Cu o zi să plec cu Universitatea Craiova la Firenze, pentru ziarul „Sportul”, la un meci din septembrie '82, în Cupa UEFA, am făcut cronica partidei Dinamo-F.C.Argeş, în care gazdele au câştigat prin golul marcat cu mâna de Augustin!... Aşa am scris în cronică! Dar, duminică, pe la 9 noaptea, am fost scos de sub duş şi chemat în tipografie să modific cronică!?!... M-am dus, şi încăpătânat ca un catâr, am zis că eu nu schimb nimic!... Că-mi bag picioarele în ea de gazetărie, că refuz să mai plec a doua zi dimineaţă în Italia, dar nu schimb nimic. Să schimb cine vrea şi să nu mă semnez!... „Ce o să zică pitesteni!, că am mers pe burcă, când e vorba de Dinamo?!... Şi spectatorii?! Că am orbul găinilor?!” am răbufnit. „Bă, nebunule, tu nu înţelegi în ce lume trăim?!... Uşi că a venit o delegaţie să schimbe până şi cronică lui Radu Urziceanu, ditamai redactor şef adjuncţ, pentru meciul de Cupă de la Târgovişte?!... Te dai mare şi tare, da?!” a tipat furios la mine, bălbăindu-se, redactorul şef, Aurel C. Neagu, căruia îi datoram enorm (ca şi mulţi alţii!), faptul că m-a făcut cronicar sportiv. „Ce câştigi cu puţoismul ăsta, bă, zevzecule?!”... Şi m-a gonit acasă!...

...N-am prea dormit, mă gândeam încotro s-o apuc. Mi-a încolţit chiar gândul să nu mă mai întorc, dacă voi pleca a doua zi... Da, dar i-aş face rău lui nea Aurică Neagu, şi el nu numai că m-a făcut cronicar sportiv, luându-mă un nimeni de la ziarul „Munca”, la propunerea lui Marius Popescu, care mi-a spus de două-trei ori că citeşte rubrica de sport de la cotidianul sindicatelor numai pentru mine!... Nău Aurică s-a bătut cu băieţii de la Paşapoarte, care mi-au refuzat viza, în '71, să plec cu Dinamo, la Trnava, la acei meci de senzaţie, 0-0 la Bucureşti, 2-2 în Cehoslovacia de atunci, cu „dubla” lui Doru Popescu... Nu, nu pot rămâne la Firenze, dacă voi pleca!

...A doua zi, la ora 6, am dat fuga la chioşcul din capul bulevardului să văd cronică din „Sportul”. Era semnată de mine, dar n-a apărut ce-am scris eu, „gol din henţ evident”, ci o învâlmăşeală de cuvinte din care nu puteai înţelege dacă a fost sau nu valabil golul!... Era arta echivocului!... La 7 dimineaţa, m-a sunat nea Aurică Neagu, spunându-mi să nu fac pe teribilistul şi să nu mă duc la aeroport, că nu mai e timp să scoată aprobarea pentru alt ziarist!... „Tu eşti un talent deosebit, dar mai ai multe de învăţat, dragă Mircea! Discutăm, când te întorci!” a încheiat redactorul şef. Nea Aurică e convins că mă întorc!... Asta mă obligă foarte mult!... M-am dus la Otopeni. La aeroport, a urmat cel mai umilitor control pe care l-am avut vreodată la o vamă. M-au căutat până şi în chiloţi!... În viaţa mea, până-n '86, când am evadat, n-am trecut vama cu vreun cent!... Bine că n-a apărut în cronică „gol din henţ”, că mă pomeneam cu cine ştie câţi dolari puşi în bagajul meu!...

...În Italia, Craiova a pierdut cu 0-1, dintr-un penalty, dar s-a calificat, după acel 3-1 de senzaţie din Bănie. Decolarea de la Pisa s-a făcut pe la 5 după-amiază, la 7:30 eram acasă. Doctorul Sică Frânculescu m-a luat cu o maşină mică şi m-a lăsat la Casa Armatei, de unde m-am dus pe jos în vechea tipografie a „Sportului”, în blocul „Universului”. Era 20:45, colegii au rămas surprinşi că mă văd!... Am rugat să-mi citească cronică. Uneori, nea

Gioni, stenograful colaborator, nu înţelegea prea bine ce-i transmiteam... Am corectat două mici dezacorduri, şi tot aşteptam să apară şi nea Aurică, să vadă că nu am rămas, că nu-i port pică... A venit la 21:30. S-a bucurat că mă vede, m-a îmbrăţişat, m-a felicitat pentru calificarea Craiovei, deşi n-aveam nici un merit. Nicio aluzie la ce se întâmplase cu patru seri în urmă!... Aşteptând, am luat telefonul topografie şi mi-am sunat soţia. Cu un ton grav, i-am spus: „Cornelia, după ce mi s-a întâmpnat duminică noaptea, eu am hotărât să nu mă mai întorc!...” Brusca, telefonul de acasă suna ocupat!... Nea Aurică Neagu m-a repezit, cu maşina redacţiei la Polivalentă, a plecat, şi când să intru în bloc, dintr-o maşină postată în faţă a coborât un civil: „Tovarăşul Ionescu, nu aţi rămas la Florenţa?!...” După cum se vede, nu!... Sus, soţia mea era înnebunită! Era convinsă că am rămas!... De atunci n-am mai făcut nicio glumă. Am rămas peste patru ani. Dar, ca turist, să nu fiu condamnat şapte ani pentru că am fugit în timpul deplasării în interes de serviciu!...

...Augustine, Augustine, multe mi s-au mai întâmplat de la golul tău înscris cu mâna în poarta de fotbal!

...Luni dimineaţă, după etapă, toţi care semnam cronici în ziarul la zi, ne aşteptam la tot felul de telefoane, de la generali, prim-secretari, conţopişti, toţi nemulţumiţi că am scris corect, că n-am lăudat ca lumea echipa lor!... O dată, după un meci la Galaţi, câştigat de gazde, în dauna Chimiei Rm. Vâlcea, cu largul concurs al arbitriului Nicolae Petriceanu, şeful echipei ce organiza ieşirile „Tovarăşului”, cam așa ceva. Am scris că penalty-ul victoriei n-a fost penalty, primul secretar de la Dunăre a luat foc, în momentul când a citit cronică şi pac telefonul la cabinetul tovarăşului Dăscălescu, gălăteau la origini, favoritul „Tovarăşei”!... Telefonul de la Secretariatul unicului ziar de sport a luat curând foc!... Norocul nostru a fost că redactorul şef de atunci al „Sportului” se numea Aurel

C. Neagu, Dumnezeu să-l odihnească în pace, mare profesionist, mare strateg şi diplomat. Raporta că ne-a muştruluit bine, că s-au luat măsurii, dar nu ne făcea nimic, doar zâmbea, „Astea-s vremurile, ne adaptăm la ele!”...

Am fost, cândva, arbitru de fotbal...

...Opt ani am făcut şi pe arbitru de fotbal, luând-o de jos, de la meciuri de sector, pe toate coclaurile Capitalei, până la Divizia B, un meci internaţional de juniori (România-Libia 1-0) şi o „tuşă” la amicalul Steaua-Legia Varşovia (0-0)! Numai să demonstrez că se poate arbitra fără să ieşi un leu în plus peste barem, un bilet de tren, o sticlă de orice. Şi să cunosc regulamentul la cel mai mic detaliu, așa cum apare el, cu totul altfel, în vârtoarea fazelor, în teren. Să am un atu, când critic un arbitraj!... În acelaşi timp, mi-am zis că e un mijloc nimerit să fac mişcare, de două ori pe săptămână antrenamente, pe „Dinamo” sau, în faţa blocului, în Parcul Timeretului de la Polivalentă... S-a putut! Dar cu ce preţ!...

...După ce am mers la a doua zi de curs, seara, la Scoala de arbitrii, mai toată lumea fotbalului autohton vorbea despre aventura mea. Cei mai mulţi cu neîncredere, câţiva arbitrii ușor speriaţi. Un singur om m-a felicitat sincer, Ion Alecsandrescu, în conducerea FRF, cel mai mare conducător de club din România, susţin şi eu, Triumful Stelei de la Sevilla aparţinându-i, negreşit şi lui. „Felicitări, dom’ MMI!... Cred că toţi ziaristii sportivi ar trebui să facă Scoala de arbitrii!...” Nea Ion m-a susţinut, când destui neicanimeni cu mici interese materiale încercau să-mi pună beţe-n roate... Cel mai greu îmi era cu Testul Cooper pentru arbitri, 2.800 de metri în 12 minute. Niciodată n-am fost semi-fondist, sprinter prin definiţie, cu un loc III pe Bucureşti, pe când eram junior, cu 13 secunde şi trei sutimi pe suta de metri, şi „uvertură” de viteză!...

...Mă aşteptam să mi se întindă capcane, dar am atacat eu din plecare. La primul meci de Divizia C, unde începeau să se numere banii negri, la Roşiori, unde gazdele au câştigat pe meritul lor disputa cu Alexandria, cum s-a terminat jocul, a venit samsarul învingătorilor, cu o geantă diplomat suficient de voluminoasă. A semnat foaia şi a deschis geanta să ne achite baremul. În momentul acela, am scos mai rapid o hârtie, pe

care i-am înmănat-o, rugându-l să o citească, semneze şi stampileze. Omul a început să citească uimit, faţa i-a căzut brusca, geanta diplomat s-a închis imediat şi a băguit „Da, sigur!”... A semnat şi a pus stampila clubului!... Pe foaia respectivă, cu antetul ziarului „Sportul”, erau rânduri bătute la maşina de scris: „Prin prezenta se adevăreşte că tov. Mircea M.Ionescu, reporter special al ziarului nostru, a fost delegat să conducă la centru meciul de fotbal Rova Roşiori-Unirea Alexandria, din data de...”, pentru care a încasat baremul regulamentar de... şi nimic mai mult”. Mai jos, semnătura redactorului şef şi semnătura echipei organizatoare!... Aşa ceva nu se mai văzuse, până şi tuşierilor mei, mai experimentaţi, le-a cam căzut faţa, dădusem în „friptură” lor, cum îi spunea, odată, la Reşiţa, în Divizia A, arbitru Costică Petrea, unui fundaş al gazdelor care mânca iarba de ciudă în ultimul minut al disputei cu S. C. Bacăul!...

...Mă puseseam la adăpost cu bişniţarii de rezultate. Ceea ce îmi asigura o linişte, încât să arbitrez cum puteam mai bine. N-am fost un arbitru mare, un talent de excepţie, gen Carol Jurja (decapitat de „Iotul Alexandria”, care a făcut multe victime la acea vreme!) sau Dan Petrescu, zis Fibră. Eram un fluieraş de nota 7,5-8, corect, bine pregătit fizic!... Dar nu arbitram din instinct!... Ştiam că ipostaza comentatorului sportiv mă avantajează, dar mă şi obligă enorm!...

...Era un final de martie '83, când am venit cu Iotul naţional de tineret din India, unde participasem la Turneul internaţional de la Cochîn. Visul meu să văd India s-a transformat rapid în calvar. Stăteam izolaţi, la vreo 20 de kilometri de oraş, într-o fostă garnizoană militară, cu două cobre care săsăiau dimineaţa în faţa geamurilor, pe locurile unde Emerich Dombrowschi făcea alergarea de ora 10, ca să nu mai batem drumul la Cochîn, cu sopârle pe pereţi, căutând tângări de 10-15 centimetri, cu hălci de carne aruncate pe ciment, în bucătărie, iar sobolanii alergând peste ele, cu un lac în faţă, ce credeam că ne va scăpa de arşiţă, dar unul dintre fotbalişti a descoperit serpi. Adio, baiel!... Când am plecat mai devreme cu o zi decât era planificat, parcă eram deţinuti graţiaţi, urlam de bucurie şi ne aruncam hainele în sus!...

...Mă aşteptam să mi se întindă capcane, dar am atacat eu din plecare. La primul meci de Divizia C, unde începeau să se numere banii negri, la Roşiori, unde gazdele au câştigat pe meritul lor disputa cu Alexandria, cum s-a terminat jocul, a venit samsarul învingătorilor, cu o geantă diplomat suficient de voluminoasă. A semnat foaia şi a deschis geanta să ne achite baremul. În momentul acela, am scos mai rapid o hârtie, pe

(Din volumul „Jurnalul unui trăznit”, aflat în pregătire)

• Ioan Viorel Cojan (Bacău) - Romeo şi Julieta
Premiul Primăriei Municipiului Gişinău

Marcel Cepoi

N. 31 iulie 1956, în Iași. **Poet.** Este fiul natural al Emiliei Cepoi. A avut o copilărie chinută, plină de neliniști și zbucium, de la șase luni suferind de poliomerită, care i-a afectat membrele inferioare. Din această pricină a fost incredintat de mamă Căminului-Scoală Nr. 9 din comuna Jucu de Jos, județul Cluj, unde a urmat cele 8 clase ale ciclului primar și gimnazial (1964-1972). S-a calificat apoi ca electrician auto, absolvind cursurile Școlii Profesionale Speciale din București (1972-1975), după care, timp de un deceniu, lucrează în orașul natal în această profesie. Cum boala a avansat ireversibil, membrul inferior drept îi este amputat, medicul stabilind totodată pensionarea sa, cu gradul II de invaliditate. În 1985 se stabilește în Comănești, județul Bacău, găsim un loc de cazare la Centrul de Recuperare și Reabilitare a Persoanelor cu Handicap din cadrul Căminului-Spital din localitate. Aici redescoperă frumusețea lecturii, scrie poezie și frecventează cenacurile literare „Nicolae Labis” al Clubului „1 Mai”, „Artis-Club” din Asău și „Tristan Tzara” din Moinești. Debutază în revista comăneșteană de cultură **Plaiuri Trotușene**, în decembrie 1995, care în același an îi acordă și Premiul de consecvență. O parte din poemele citite i-au apărut apoi în **Învingătorul**, publicația Societății Handicapaților Locomotor din România, **Singurul Atu**, care i-a acordat, în urma selecției făcute de Florin Iaru, Premiul pentru poezie (1999), **agonia.ro**, **Împreună**, **Formula As**, **poezie.ro**, **13 Plus**, **Pro Saeculum**, **Rețeaua literară**, **ZIP**. În primăvara anului 1999 a debutat și editorial, cu volumul de poeme **Goana dintr-un cal legat** (Editura Corgal Press, Bacău), urmat în vara anului 2003 de cea de a doua carte de poezie, **Zări colbuite** (idem), ambele prefăcute de criticul Petre Colăcel. Obişnuit cu vicisitudinile vieții, nu este deloc grăbit când vine vorba de publicare, de câțiva ani lucrând la o carte dedicată copiilor și copilăriei. Între timp, versurile sale „oximoronice”, încărcate de o filozofie crudă și amară a vieții”, au fost incluse în antologia **Esențe de primăvară**, Editura Panfilus, Iași, 2010, cu foarte bune ecouri mai ales în spațiul virtual.

Dumitru Radu

N. 30 iulie 1936, în Bacău. **Poet, critic literar, eseist, cercetător, medic, profesor, conferențiar.** Fiul lui Nicodim, controlor financiar, și al Eleni Radu (n. Năstase). La patru ani se mută cu părinții la Târgu Ocna, unde își va petrece copilăria și adolescența. E fascinat de poveștile din *O mie și una de nopți*, citite de mama sa, dar și de primele lecții de cosmogonie, pe care le primește în vacanțe, stând pe prisma casei bunicii din Onești. Clasele primare (1943-1947) și gimnaziale

(1947-1950) le urmează în mica stațiune de pe Valea Troțușului, tot aici absolvind și cursurile Liceului Teoretic „Oituz” (azi, Colegiul Național „Costache Negri”, 1950-1954). În liceu i-a avut colegi pe Mihai Drăgan și Gelu Ionescu, cu care bătea mingea, dar discutau și literatură, stimulați îndeosebi de profesorul Dan Protopopescu, cel care le-a insuflat dragostea pentru lectură și marii clasici. Începe să scrie și, în clasa I, obține Premiul I la un concurs literar național, unde îl cunoaște pe Gheorghe Tomozei. Pasiunea pentru literatură e dublată de cea pentru chimie, care, un timp, îi umbrește lecturile, orele consacrate acestora fiind acum dedicate micului laborator încropit în casă, în cadrul căruia făcea tot felul de experimente, pornind de la cele din *Chimia fără formule* de George Giurgea. În anul terminal, editează totuși două numere din **Revista noastră**, în paginile căreia e prezent cu mai multe texte. Decis inițial să se îndrepte spre chimie, e deturmat iarăși, de data aceasta de lectura cărții lui Alexis Carrel, *Omul, ființă necunoscută*, în urma căreia se înscrie la Institutul de Medicină și Farmacie din Iași (1954-1962). Severitatea disciplinelor îl descurajează o perioadă, însă o îndulcește intrând în atmosfera culturală ieșeană și fiind nelipsit de la spectacole, expoziții, concerte, conferințe. Citește intens, nu doar lucrări de specialitate, ci și volume din marea poezie a lumii. Descoperă medicina experimentală și, începând din anul al II-lea, activează în cercurile științifice studențești de Fiziologie și Fiziopatologie, participând cu primele comunicări la sesiunile organizate și publicând articole în revista **Medicina**, care îi găzduiește și

Personalități băcăuane

creații literare originale. În cel de-al patrulea an de facultate descoperă biochimia (pasiunea stărnită de aceasta urmându-l toată viața), iar în ultimul an se înscrie și reușește la concursul de internat, adâncindu-și cunoștințele teoretice și tehnicile de lucru direct în laboratoarele Catedrei de Chimie generală și în cele ale Clinicii I Medicale, dar mai ales la Catedra de Biochimie, unde, sub coordonarea prof. univ. dr. docent Maria Sibi, studiază dinamica procesului de fosforilare în diverse maladii. Începe să studieze aspectele legate de biochimia clinică, în colaborare cu mai multe clinici ieșene, rodul acestei munci fiind concretizat într-o serie de comunicări susținute în cadrul Secției de Biochimie a Filialei Iași a USSM. Ele au vizat îndeosebi biochimia bolii reumatismale (Modificări biochimice în diverse forme de reumatism sub acțiunea tratamentului balnear și medicamentos), sfera endocrină (Aspecte ale metabolismului fosforat în cazuri suspecte de hipo sau hiperparatiroidie) și biochimia bolii canceroase (Cercetări asupra unor aspecte ale metabolismului glucidic în boala canceroasă). Această din urmă temă a prezentat-o în cadrul Simpozionului Național de Biochimie a Cancerului de Iași (noiembrie 1964), în timp ce la a treia Conferință Republicană de Chimie de la Timișoara (iunie 1966) a dezvoltat o temă aferentă echilibrului acido-bazic (Cercetarea

secretiei gastrice în legătură cu echilibrul acido-bazic al organismului). Remarcat încă din primul an de internat de profesorul Gheorghe Tudoranu, de la Clinica I Medicală, care l-a propus atunci pentru ocuparea unui post de cercetător, reușește abia în 1965 să concretizeze această ofertă, când, având de data aceasta și vechimea necesară, obține prin concurs postul de cercetător științific la Centrul de Cercetări Biologice al Filialei Iași a Academiei Române. În septembrie același an e trimis la un curs internațional de hemoglobine anormale, organizat de Academia de Științe din Polonia și susținut de profesorul H. Lehman, de la Institutul de Biochimie al Universității din Cambridge. La Centrul de Cercetări ieșean organizează Laboratorul de Biochimie Antropologică, studiind, în colaborare cu alți specialiști, problemele de biochimie ale creșterii și dezvoltării copiilor în perioada peripuberală, precum și diverși parametri biochimici aparținând unor locuitori din zona Bran și Maramureș. Rezultatele acestor cercetări le publică, în perioada 1966-1970, în revista *Studii și cercetări de antropologie* și în *Annuaire roumain d'Antropologie*, o sinteză a acestora prezentând-o, în calitate de coautor, la cel de-al 8-lea Congres Internațional de Antropologie și Științe Etnologice de la Tokyo (septembrie 1968). În paralel, studiază, de asemenea, unele aspecte specifice enzimologiei (concretizate în studii publicate în revistele *Medicina internă* și *Revista medico-chirurgicală*) și adâncește studiile începute în perioada studenției privind metabolismul glucidic în șocul metabolic, concluziile comunicându-le în cadrul Secției de Fiziologie a Filialei Iași a USSM (1968). În 1966 este admis la doctorat, în cadrul Institutului de Medicină și Farmacie din Iași, dar cu toate că își susține examenele și referatele la biochimie înainte de termen, condițiile vitrege cu care se va confrunta prin trecerea în rețeaua sanitară vor întârzia susținerea tezei. Evenimentul se produce în 1970 când, în iminenta desființării Centrului de Cercetări unde lucra, e încadrat ca medic secundar de laborator la Spitalul Orășenesc Târgu Ocna, fără a i se echivala niciunul din examenele susținute în perioada de cercetare. În pofida noii situații, desfășoară pe tot parcursul secundariatului o susținută activitate în cadrul Subfilialei Târgu Ocna și a Filialei Bacău a USSM, contribuind activ la organizarea unor simpozioane interjudețene de profil, în cadrul cărora prezintă 5 referate și 13 comunicări. Tot în această perioadă concepe **Aparatul de microdifuziune pentru dozarea amoniemiei**, prin care se

puteau doza 20 de probe simultan, și **Omogenizatorul de tip Potter** din materiale indigene, folosite cu succes și în determinările experimentale aferente tezei de doctorat. În 1973 devine medic specialist de laborator clinic, iar în 1976 este transferat la Laboratorul clinic al Policlinicii de adulți din Bacău, an în care își începe și cariera didactică la Liceul Sanitar (azi, Colegiul „Mihai Eminescu”), între anii 1976 și 1981 predând la disciplinele de Biochimie și Anatomie patologică. Menține legătura cu Filiala Iași a USSM, în cadrul căreia susține comunicări legate de variabilitatea unor parametri biochimici în hepatita toxică experimentală, iar în 1975 e prezent la cel de-al 10-lea Congres al Federației Europene de Biochimie (Paris). Tot interesul pentru biochimie, de data aceasta a dislipidemiilor, îi călăuzește pașii către laboratoarele din Iași, Cluj și Timișoara, sinteza experimentelor fiind comunicate la simpoziunile și conferințele interjudețene de la Târgu Mureș și Timișoara. Pe 12 noiembrie 1977 reușește, după mai bine de un deceniu de la înscriere, să-și susțină teza de doctorat cu tema **Unele aspecte metabolice în hepatita toxică experimentală**, devenind doctor în științe medicale, iar în 1990 e promovat medic primar de laborator clinic. Începând din același an, până în 2003, este conferențiar asociat la disciplina Biochimie la Secția Biologie a Facultății de Litere și Științe a Universității din Bacău, funcții similare având la Colegiul de Asistenți Medicali din cadrul Filialei Bacău a Universității „Spiru Haret” (1992-1994, profesor de biochimie), Secția Kinetoterapie (1994-1996, conferențiar asociat la disciplinele Biochimie și Fiziologie) și Secția TCPA a Facultății de Inginerie (1998-2000, conferențiar asociat la disciplina Igiena în întreprinderile din industria alimentară), ambele din cadrul Universității băcăuane. În această calitate a condus 13 lucrări de licență, a editat în 2002, cu Irinel Mardare, cursul **Biochimie (metabolismul)** și a prezentat mai multe comunicări la sesiunile științifice universitare, împreună cu Gabriela Raveica având o comunicare și la Congresul de Medicină Sportivă de la Memphis (iulie 1996, SUA). Deși munca de laborator l-a acaparat, nu a neglijat preocupările literare și cele artistice, urmând cursurile de pian ale Școlii Populare de Artă Bacău (1980-1984) și debutând ca literat, în 1990, la îndemnul criticului Constantin Călin, în paginile cotidianului **Deșteptarea**. Cronică, medalioane literare, recenzii publică, totodată, în cotidianele băcăuane **Ziua** și **Ultima oră**, în revistele **Amfora**,

• Mihai Pamfil (Iași) – *Deschideri*
Premiul Complexului Muzeal Iulian Antonescu Bacău

Ateneu, Sinteze, 13 Plus, Tomis, Plumb, Vitraliu, iar din 1993 e prezent cu poeme într-un vers, cronici, eseuri și traduceri în periodicele de haiku **Albatros, Orfeu, Orion, Semn, Revista de haiku**, precum și în **Apokalipsa** (Slovenia) și **Haiku Southwest** (SUA). În 2001 debutează editorial cu volumul de haiku **Prispa cu greieri** (Editura Alma-Mater, Bacău), urmat la scurte intervale de **Escadrila de fluturi** (2003, haiku), **Vară prin sălcii** (2004, haiku), **Toaca de seară** (2004, poeme într-un vers), **Foșnet de filă** (2005, cronici și eseuri), **Târziu de septembrie** (2005, poeme într-un vers), **Cât mai sunt greieri** (2005, haiku), **Ispita cărării** (2006, haiku), toate apărute la Editura Corgal Press din Bacău, cu variante în engleză, franceză și germană. La acestea se adaugă, de asemenea, volumele **Pacea amiezii** (haiku, Editura Docucenter, Bacău, 2009), **Caligrafii de seară (trăncăneli cu mine însumi...)**, Editura Ioana, Bacău, 2009, **Caligrafii de seară**, II (idem, 2010) și numărul omagial al revistei on line **Ro Ku** (iulie 2011), o veritabilă antologie, ce reproduce integral varianta română a haiku-urilor din volumele **Prispa cu greieri, Escadrila de fluturi și Ispita cărării**. Se numără printre cei mai activi haijini români, participând cu comunicări la Festivalul Internațional de Haiku de la Constanța (1992, 1994, 2005), Simpozionul Omagial Basho (București, octombrie 1994), Colocviile Naționale de Haiku de la Constanța (1995), Slobozia (1995-1999) și Târgu Mureș (2003), primul Congres Național de Haiku (Constanța, 2007), pentru lucrările sale dedicate Tricentenarului Basho primind, din partea Societății Române de Haiku, Medalia comemorativă „Matsuo Basho”.

La Universitatea Bacău participă, de asemenea, cu comunicări la sesiunile științifice jubiliare din 1991 și 1995, la Secția de Filologie, abordând teme din cultura orientală, iar la sesiunile științifice anuale ale cadrelor didactice expune, între 1991 și 2000, teme consacrate poeziei poeziei extrem orientale și poeziei românești contemporane, de la Basho, din creația căruia a și tradus, la Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei. Începând din 1993 e invitat la Simpozionul Național de Estetică, găsind an de an teme incitante și convergente surprinzătoare între poezie și creația estetică a lui Tudor Vianu ori Lucian Blaga, dar și la Conferința Internațională a Asociației Române de Studii Semiotice (2006, 2009) ș.a. Cooptat ca membru în Societatea de Haiku (Constanța), Societatea Română de Haiku (București), Școala de Tanka, Renku și Haiku din Slobozia, Clubul Național de Haiku „Bucurii efemere” din Târgu Mureș, Cercul de Semiologia Culturii al Universității Bacău, Fundația pentru Știință și Cultură „Ștefan Lupășcu” din Iași, Cenaclul Artelor „Octavian Voicu” din Bacău și Societatea

Medicilor Scriitori și Publiciști din România are, și în cadrul acestora, o bogată activitate. În această ultimă calitate participă la cel de-al 47-lea Congres Internațional al Uniunii Mondiale a Medicilor Scriitori (septembrie 2003, București), pentru contribuția adusă primind și un atestat din partea acestui important for. La rândul său, organizează împreună cu poeta Simona Nicoleta Lazăr și conduce atelierul literar de haiku „Eșarfe de mătase” (1993-1995, cu elevii unor licee din Bacău), atelierelor literare de haiku cu studenții Facultății de Litere a Universității Bacău (1995-1997) și cu elevii Liceului de Artă „George Apostu” (din 2006), precum și Cercul „Orizonturi orientale”, cu studenții Secției Kinetoterapie a Universității băcăuane (1995-1998). Distins cu Premiul Societății Române de Haiku (1994, 2000), Premiul de Excelență al **Revistei de haiku** (1997), Premiul pentru critică al revistei **Orion** (1997), Premiul revistei **Albatros** (2007), Diploma de Excelență a Societății de Haiku Constanța (2007), Premiul pentru cel mai bun eseu de haiku al celei de a XV-a ediții a Colocviului Național de Lirică Japoneză (2008), Premiul I al **Romanian Haikai** (2008) și Premiul „Octavian Voicu” al revistei **Plumb**, pentru haiku (2008), creația sa a fost inclusă în antologiile **Simpozionul Omagial Basho** (Editura Haiku, București, 1995), **Clipa cea repede** (Editura Viața Medicală Românească, București, 1996), **Haiku World An International Poetry Almanac** (Kodansha International Tokyo, New York, London, 1996), **O sută de catarge** (Editura Haiku, 1997), **Culegătorii de rouă** (Editura Ambasador, Târgu Mureș, 1999), **Caligrafii clipei** (Editura Vasile Cârlova, București, 1999; ediția a II-a, Editura Atar, București, 2004), **Antologia Knots - The Antology of Southeastern European Haiku Poetry** (Priyatelo Tolmin, Slovacia, 1999), **Luna în țandări** (Editura Haiku, 2000), **Aromă de nea** (Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2003), **Surâsul crizantemei** (idem, 2004), **Cântecul apelor** (Editura Atar, 2004) și **Creatori din Moldova de Mijloc** (Editura Casa Scriitorilor, Bacău, 2005), **Bacău cultural - 600. Antologia Plumb, 2008** (Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2008), **Haiku solidarity** (Editura Ex Ponto, Constanța, 2012) ș.a. Beneficiind de prefețe și postfețe admirative, a scris el însuși prefețe și postfețe la volume de Șerban Codrin, Mara Paraschiv, Octavian Mareș și Dan Doman, alături de aceștia consiliind și alți poeți care i-au cerut sfatul. Fascinat de Bach, dar și de ispita cărărilor, găsește timp și pentru a scrie, adăugând ultimelor volume, manuscrisele **Lâng-o lampă Bunsen** (odiseea unui om de laborator), **Singurătatea pinului** (haiku) și **Caligrafii de seară** (Ceașca de ceai), volumul al III-lea.

Cornel GALBEN

Ioan Dănilă: – Domnule Radu Cârnelci, este a doua oară când discutăm despre această mare suferință a Bacăului – Casa „Vasile Alecsandri”. Ați vorbit astăzi (10 oct. 2015, n.n.) pilduitor despre George Bacovia și ați mulțumit tuturor celor care îi închină în ultimii ani o manifestare de referință – „Toamna bacoviană”. Cum alăturați pe Bacovia cu Vasile Alecsandri?

Radu Cârnelci: – Prin marea lor valoare literară și culturală, românească și patriotică. Bacovia rămâne un mare poet modern, însă Vasile Alecsandri este cel care a pus bazele limbii noastre literare. Din el s-au inspirat și Eminescu, și Caragiale, și toți cei de după el. Rămâne un mare creator, care a dat valoare tradițiilor noastre culturale și poetice. Să nu uităm că el a publicat pentru întâia oară „Miorița” – una dintre direcțiile etnice și istorice ale culturii românești. Este absolut necesar să sprijinim refacerea acestei case aici, în Bacău, unde s-a născut în 1818, și să dăm urbei locale un nou punct cultural, adică un stabiliment de noblețe, și totodată să conferim calitatea de cetățean de onoare, din istorie, lui Vasile Alecsandri. Este o mare datorie românească și cetățenească să facem tot ce putem ca această casă să fie reconstruită și pusă în valoare, pentru a amenaja un muzeu **Alecsandri** aici, la Bacău.

I. D.: – Suntem la câțiva pași (discuția are loc în holul Hotelului „Decebal”, n.n.) de statuia lui George Bacovia, pentru a cărei ridicare, în 1971, v-ați implicat profund, ca și pentru

Radu Cârnelci:

Casa Alecsandri trebuie „să intre nu-mai-de-cât în proprietatea statului român”!

inaugurarea, în același an, a Casei Memoriale dedicate poetului. Atunci, într-un necesar pandant, s-a dat numele lui Vasile Alecsandri Casei de Cultură a Sindicatelor. Pe fatada ei au fost așezate două plăci de marmură...

Radu Cârnelci: – ... dedicate lui Vasile Alecsandri.

I. D.: – În acel an s-au organizat acțiuni închinare deopotrivă celor doi mari creatori de literatură.

Radu Cârnelci: – Așa este. A fost o legătură armonioasă între două epoci, între două timpuri, prin Alecsandri și prin Bacovia – stele de primă mărime ale culturii noastre. Este necesar ca voi, cetățenii care sunteți azi aici, în Bacău, să faceți toate eforturile, toate diligențele ca această casă să intre numaidecât în proprietatea statului român. Acum e o ruină; e o rușine pentru această localitate să piardă un monument istoric de mare valoare culturală...

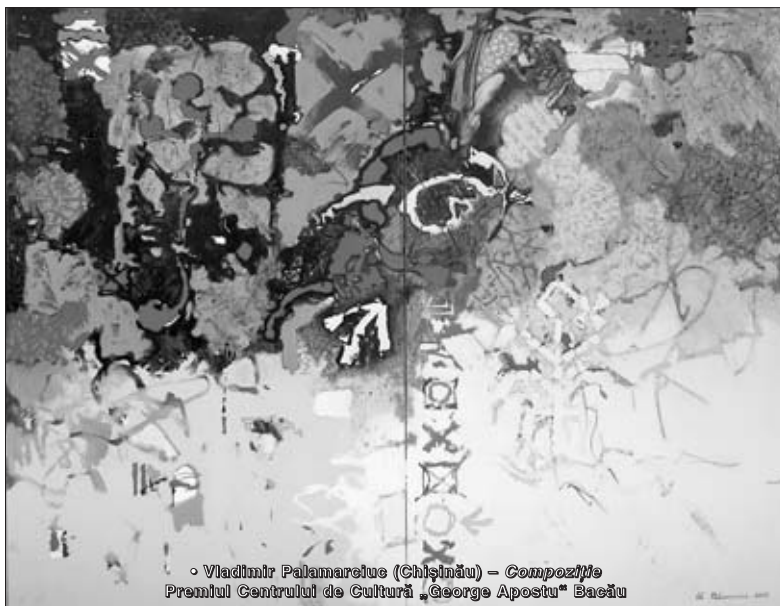
I. D.: – Este de categoria A, adică de importanță națională și universală.

Radu Cârnelci: – Sigur, dar însuși Alecsandri este un poet de asemenea important. El rămâne alături de Eminescu și de marii luptători de la 1848 unul dintre stâlpii culturii noastre. Trebuie făcut ceva. Conducerea județului și a urbei băcăuane trebuie să-și însușească această problemă locală și națională. Nu-mai-de-cât!

Bacău, 10 oct. 2015

Interviu de

Ioan DĂNILĂ

◦ Vladimir Palamareț (Chișinău) – Compoziție Premiul Centrului de Cultură „George Apostu” Bacău

II. Experiența pariziană: cum începi să fii Rilke (3)

„Să faci lucruri cu angoasă”, să transformi angoasa în lucruri care să fie „ieșite din timp și incredintate spațiului”, ca sculpturile lui Rodin, asta încearcă să experimenteze Rilke în „Poezii noi”; intensitatea muncii îl face să se creadă, la un moment dat, victorios, în maniera marelui sculptor, în fața acestui munte de tenebre, cum i se arătase Parisul la început. Încă își făcea iluzii despre puterea artei sale și își subestima adversarul. Angoasa pe care i-o stărna Parisul, unde teribilul era „în fiecare fărâma de aer” trebuia să reveleze, una câte una, anxietății intime ale poetului, să resusciteze toate fricile din copilărie și, în final, să ajungă la angoasa oricărui om. Lupta poetului cu teribilul reprezentată, în acești ani, în „Însemnările lui Malte Laurids Brigge”, început în februarie 1904, la Roma, și terminat, cu frecvente intreruperi, în februarie 1910, la Leipzig, bucurându-se de susținerea materială și morală a lui Anton Kippenberg, directorul Editurii Insel-Verlag. Influența profundă a romancierului danez Jacobsen (descoperit în 1896-1897, la München), lectura „Jurnalul unui preot”, de Sogtorn Obstfelder, studierea arhivelor unei familii daneze, descoperite în timpul șederii la castelul Haseldorf, în 1901-1902, și relațiile în țările scandinave, unde a stat, în 1904, prin grija lui Ellen Key, pot explica alegerea naționalității personajului care trebuia să-l ajute să-și lumineze destinul. Povestea pe care Malte Laurids Brigge o consemnează e aceea a unui singuratic, un tânăr danez, care, ieșind dintr-o copilărie și adolescență aproape legendare în castelul familiei sale, se lovește, din momentul când se află singur la Paris, de enigma ostilă a vieții și se străduiește zadarnic să nu moară. La 8 septembrie 1908, îi scrie Clarei, care îi trimisese o carte cu învățăturile lui Buddha, explicându-i de ce nu vrea să intre în universul budist: „Poate să fie din cauza lui Malte Laurids pe care l-am amănat multă vreme. De aici încolo, nu vreau decât să mă descurc cu el [...] pentru a-i simți nevoia și a adera la pierzania sa. Nu pot merge mult dincolo de suferința lui, altfel nu-l voi mai înțelege, îmi va scăpa și nu-i voi mai putea da întreaga plenitudine a morții. Nu viziunile mele sunt cele pe care vreau să le limitez, ci ale sale, în orizontul și în evoluția cărora trebuie încă să pot crede. De fapt, îl înțeleg acum, ar fi trebuit să-l scriu anul trecut; chiar după scrisorile despre Cézanne, care îl mișcau atât de aproape de per-

sonajul său: căci Cézanne nu-i nimic altceva decât o primă reușită, primitivă, aspră încă, a ceea ce n-a ajuns în Malte. Moartea lui Brigge era viața lui Cézanne, viața ultimilor săi treizeci de ani. Și înțeleg acum de ce m-am simțit atât de pierdut anul trecut și mereu în locul cel rău: pentru că nu mă situasem în acest personaj cărui nu-i lipsea decât puterea mea de a-l ordona și de a-l aduna, decât inima mea, pentru ca el să se lovească, precum o limbă de clopot, de existența asta „unde armonicele unei rupturi [...] în mine rezonază cu toate Ave Maria și cu toate kyrillile cerului. Poți înțelege asta?” În zadar a repetat Rilke că nu trebuia confundat cu Malte, simțim că tot ce-i separă e superficial. La originea cărții e o întrebare stupefiantă (dintr-o scrisoare pentru Lotte Hepner, 8 februarie 1915): „cum e posibil să trăiești, când elementele acestei vieți ne sunt complet imperceptibile? Când suntem mereu insuficienți, în iubire, ezitanți în fața deciziei și neputincioși față de moarte cum e și cu puțință să existi?...” Iar o altă scrisoare (pentru Witold Hulewicz, 10 noiembrie 1925) încearcă să dea un răspuns târziu: „... tânărul Malte Laurids Brigge are nevoie să-și facă sesizabilă viața ce se retrage în nevăzut, cu ajutorul figurilor și imaginilor; le găsește când în propriile amintiri din copilărie, când în universul lui parizian, când în reminescentele lecturilor sale. Și asta [...] are pentru el aceeași valoare, aceeași durată, aceeași prezentă. Malte nu e deloc nepotul bătrânului conte Brahe care gândea simplu că totul – trecutul sau viitorul – era prezent...”. Rândurile de mai sus luminează forma admirabilă suplă a „Însemnărilor...”. Scenele pariziene, trăite dureros chiar în timpul redactării cărții, dar și în scrisorile de atunci, amintirile din copilărie, imaginare sau reale, bogatele meditații inspirate de locuri și de personaje istorice ori legendare, de opere de artă (tapiserii mai cu seamă), toate aceste elemente ale cărții sunt legate, mai întâi, de nevoia de a face mai perceptibilă o viață ce se disimulează fără încetare în inconsistența, apoi, mai ales, de nevoia de a înfrunta angoasa și de a-i opune, ca în „Poezii noi”, dar sub o formă liberă, subiectivă, unde reflecția joacă un rol de căpătâi, *figuri* exemplare și tutelare. „Însemnările lui Malte Laurids Brigge” e și o carte a obsesiilor. Uneori, obsesiile, devenite manii, ating cel mai mare secret al copilăriei. Rilke le lasă umbra să-i invadeze inima fără a putea sau fără a dori să-i dea un nume. Umbra nu se va risipi, iar poetul o va îndura încă mult timp. Alteori, obsesiile i se ridică în drum, pe străzile Parisului, unde hoinărea precum stafiile care, departe de a-i stârni compasiunea, îl fascinează ca altădată pe Baudelaire: sunt orbi, bă-

Rainer Maria Rilke – 90 de ani de la moarte

Rilke. Din avatarurile biografiei interioare

• Împreună cu Werner Reinhardt (în stânga) și Alma Moodie, la Sitten (Ston), în 1923

trâni, cerșetori, bolnavi, muribunzi sau, pur și simplu, e zidul rămas dintr-o casă în ruine. Spectrele nu se satură să-i repete primul cuvânt pe care Parisul i-l-a strigat, moarte. Moartea ce-l bântuie pe Malte e moartea anonimă, moartea în masă deja denunțată în partea a treia a „Ceaslovului”: „E moartea-aici. Nu cea miraculoasă/ ce în copilărie i-a atins, –/ ci mica moarte, cum e înțeleasă/ aici; a lor amară-n ei apasă/ ca fructul ce, necopt, va fi desprins.” (ed.cit.) E „mica moarte” a șambelanului Brigge, eroul din „Însemnările...”, o moarte ce nu-i nimic altceva decât o înflorire a vieții, nu o ruptură sau o prăbușire. Ruptura rămâne, pentru Rilke, intolerabilă; o deslușim în două mari poeme, intitulată „Recviem” și scrie în octombrie-noiembrie 1908: unul pentru prietena sa de pe vremuri, de la Worpsswede, Paula Modersohn - Bekker, moartă la naștere la 31 de ani, celălalt, pentru poetul Wolf von Kalkreuth, care se sinucisese la 19 ani: „Am morți și astfel i-am lăsat acolo/ și-am fost uimit să-i văd așa-mpăcați,/ așa de iute-acasă-n moarte, așa drepti/ și altfel decât faima lor. Doar tu, tu/ te-ntorci; tu mă atingi, îmi umbli-n jur,/ vrei să lovești ceva să te strivească,/ trădându-te...” (ed.cit.) S-ar spune că meditația sobră, susținută de vocea interioară, e un demers contra peretelui invizibil ce ne separă de morți, mai aproape ca oricând și devenit vulnerabil prin această proximitate. De ce moartea Pauliei și sinuciderea lui Kalkreuth tulbură atât de grav ordinea lumii? Pentru că și unul, și altul sunt smulși din viața personală; pentru că nu și-au dus sarcina până la capăt: unul, din cauza căsătoriei, celălalt, fiindcă n-a avut răbdarea să descifreze scrisul lumii: „vrând uneori să știi de-a-

legi o frază/ din ele: ah, ea îți părea absurdă./ Stiu; știu: zăceai în față, pipăind/ mici creștături, ca o inscripție/ pe-o piatră funerară. Ce-ți părea/ că arde viu, credeai că-i un opait/ în fața-acestui rând; dar flacăra muri/ când nici n-ai înțeles, poate de răsuflarea-ți/ de mâna-ți tremurând, sau de la sine,/ cum flăcări, uneori, se strig.” (ed.cit.) Omul să-și trăiască viața din plin, să se maturizeze după propria dispoziție, iar moartea, departe de a fi o ruptură, va fi o incununare a existenței, momentul celei mai mari deschideri. Iată ce pare a aștepta Rilke de la moartea personală, „mica moarte”. Moartea rea e consecința fatală a unei vieți detașate de ordinea universală, divizată și ea în sine: „Afară s-au schimbat multe. Nu știm cum. Dar înăuntru și în fața ta, Doamne, înăuntru și în fața ta, privitorule: nu suntem lipsiți de acțiune? Descoperim că nu ne știm rolul, căutăm o oglindă, am vrea să ne demachiem și să dăm jos ceea ce e fals, devenind adevărați. Dar undeva a rămas lipită o bucată de travesti pe care am uitat-o. În sprâncenele noastre mai este o formă de exagerare, noi observăm colțurile arcuite ale gurii. Și mergem așa, în sus și în jos, o batjocură și o jumătate din noi înșine: nici reali, nici actori”. (Însemnările..., ed.cit.) Care sunt marile modele de salvator ce ar trebui să se opună acestor figuri, atroce sau ridicole, ale sciziunii, ale degradării, ale vidului, gata oricând să-l antreneze și pe Malte în căderea lor? Mai întâi, ca la Baudelaire, eroii și sfinții. Astfel, Carol Temerarul, pe care Rilke îl situează în rai, alături de Fecioara Maria, sfinții, profeți și câțiva creatori (Villon, Hokusai, Li Tai-pe), „cel ce toată viața a fost [...] același, dur și de neschimbat

ca un granit” (dintr-o scrisoare pentru Clara Rilke, 19 octombrie 2007); sau îl atrăgea acest om „întreg” al secolului al XVI-lea (dintr-o scrisoare pentru N.N., 5 martie 1912): „În secolul al XVI-lea, evenimentele interioare se ridicau în afară, în vizibil, la o splendoare ce nu se mai putea intensifica. Dragostea și dorința, răzburarea și ura găseau fără încetare realități imediate, ce le reprezentau în afară și le depășeau de îndată. Un bărbat iubea – dragostea era iubită, iar când aceasta, gânditoare, își proba în oglindă un colier sau un cerceș, această iubire creștea din acest colier, din acest cerceș. Și când un altul strângea în sine o egală cantitate de ură, dacă ura asta intra în acțiune și devenea tangibilă, tragică, sub presiunea unui omor, era tot o creștere. Pentru Raskolnikov, execuția e o decepție: această răsturnare aproape că s-a produs cu Tasso și chiar asta l-a pierdut.” În copilărie, lui Rilke îi plăcuse să deseneze cavaleri, iar stegarul Christoph Rilke cântase o nostalgie ce, pentru fragilul poet, nu putea fi decât îndepărtată... Figura sfântului, cel ce refuză destinul și timpul, trebuia să-i pară mai puțin accesibilă: „Cât am tânjit să-i semăn...” Scrisese înainte de asta: „Stranii puteri ce altădată mă învadau m-au învățat un abandon fără limite: voi comete eroarea de a transfera ceea ce se justifică în privinta lor altor lucruri, în exterior, unde asta duce la fatalitate?...” Rilke măsura bine distanța care îl separa de modelul visat. Dar mai era ceva: „Dar arta mea nu m-a implantat mai profund în uman, trebuie să trăiesc întorcându-mă din drum și necunoscându-l? A nu-l cunoaște în bunătatea sa simplă, inocentă, în puterea sa liniștită, în frecvența sa intensitate?...”

Avea dovezile și șansele iubirii în afara cărora arta lui s-ar fi oprit, dar care riscuau totuși să-i curme elanul pur al vieții, să-i impună fatalități. Rilke nu era pregătit să depășească această contradicție. Or tocmai în „Însemnările lui Malte Laurids Brigge”, mai mult decât eroii și sfinții, îl pasionează marii îndrăgostiți, adică proscrisii, trădatii, abandonatii: Héloïse, Sapho, Bettina Louise Labbé, Gaspara Stampa și cea care a glorificat-o mai mult decât pe oricine, prozatoarea și călugărița Marianna Alcoforado, ale cărei celebre „Scrisori portugheze” le-a tradus. Iubirea n-ar trebui să fie altceva decât cursa acestei săgeți pe care chiar viteza ei o aprinde; nicio oprire,

nicio posesie. „A fi iubit înseamnă a te mistui. A iubi înseamnă: a lumina cu un undelemn care nu se sfârșește. A fi iubit înseamnă a trece, a iubi înseamnă a dura”, notează Rilke undeva, pe marginea manuscrisului „Însemnările...”, ca un ecou la „Banchetul” lui Platon. Iar „Însemnările lui Malte Laurids Brigge”, aproape de final, reia, deloc întâmplător, parabola *fiului risipitor*, interpretată ca legendă a celui ce nu voia să fie iubit: „Căci a iubit și iarăși a iubit în singurătatea sa; risipindu-și de fiecare dată întreaga natură și temându-se nespun pentru libertatea celui alt. A învățat cu încetul să treacă razele sentimentului prin obiectul iubit și să-l mistuie. Și se răsfăta cu atâta încântare când recunoștea prin forma mereu mai transparentă a iubitei adâncimea care se deschidea în fața voinței sale de infinită posesiune. [...] Nu te trezeai cu sentimentul că n-ai viitor? Nu rătăceai, fără sens, fără a avea dreptul la nicio primejdie? Nu trebuia să promiți de sute de ori că nu vei muri? Poate că îndărătnicia acestei amintiri rele, care voia să-și păstreze un loc din reînnoțirea în reînnoțirea, făcea viața să dureze printre aceste rămășițe. În cele din urmă l-au regăsit. Și abia atunci, în timpul anilor cât a fost păstor, se liniști acest trecut preplin”. (ed. cit.) Profunda nostalgie a iubirii curtenești („Cum se gândea el atunci la trubadurii care nu se spăimântau de nimic decât de a fi răspăliți”), aspru recunoscută aici ca o oroadă de deziluzii ale cărnii și care nu rezolvă deloc contradicțiile, se varsă într-o altă nostalgie, cea a existenței nemișcate a păstorului, cea mai pură imagine a poetului pe care o propune Rilke, departe de lume, dar deschis imensului spațiu nocturn, unde totul se liniștește și se limpezește. Și, ca în „Ceaslovul”, el apare aici ca singurul răspuns posibil la obsesiile ce-i zdruncină viața, excesiv de prezente în „Însemnările...”, e opera, e dispariția în operă (în ea s-ar adăposti totalitatea lumii); și nu numai în opera de artă, ci și în lucrul modest, ca dantelele ce-l fascinează pe copilul Malte, când mama sa le etalează în fața lui.

Deși Rilke, în acești ani, a făcut mai multe călătorii, a rămas sub semnul Parisului. Însă nu și-a epuizat, în lunga reflecție-sposedanie din „Însemnările...”, întreaga obscuritate a vieții. Aceasta s-a convertit în încercări antinomice care l-au schimbat pe marele poet: ciocnirea cu *teribilul* incarnat în Paris, cu marea creație incarnată în Rodin, o aprofundare a intuițiilor și a alegerilor esențiale, o consolidare extraordinară a limbajului. Dar mai mult decât orice, și-a exersat *vocea*. Și în timp ce, în proza precisă și subtilă din „Însemnările lui Malte Laurids Brigge, marile figuri se ridică rând pe rând, marile probleme ce vor suscita avântul din „Elegiile duineze”, primele semne ale noii etape (ce trebuia să fie, mai degrabă, reluarea, la un nivel superior, a achizițiilor din „Ceaslovul”) se evidențiaseră deja în poemele care vor apărea după moarte și care datează dintr-un sejur la Capri, unde Rilke a fost de două ori oaspetele contesei Schwerin, în iarna 1906-1907 și în primăvara lui 1908. La început, Capri nu i-a plăcut. Apoi, a învins această aparentă, regăsit la cotitura unui drum pierdut, *marea grecească, prima*, contactul imediat cu elementarul pe care îl pierduse uneori, în universul rafinat al „Poeziilor noi”. „Improvițiații dintr-o iarnă la Capri”, schițate atunci, i-au apărut, poate secundare în raport cu travaliul riguros și răbdător al „Poeziilor noi”. Și avea dreptate: acestea erau, în realitate, mai aproape de centrul visat...

Chiar poemele ample din dubla culegere pariziană rămăseseră, într-o oarecare măsură, descrieri sau povestiri al căror echilibru e atestat de forma închisă. Aici, subiectivitatea, voluntar refulată de către Rilke, se retrage cu forță; întrebările sfâșie aranjarea versului, iar poetul nu e indiferent când e vorba despre un peisaj de o violență sălbatică, unde se înfruntă cerul, marea și stânca. Puterea lumii exterioare, savant filtrată în „Poezii

noi” spre a extrage cea mai subtilă esență, tâșnește din nou cu o intensitate vertiginoasă. Îl regăsim pe Rilke față în față cu lumea, la fereastră sau pe prag, ori pe vârful unui colț de stâncă, poetul din „Cititorul”. Ar spune că acum e cu mult mai neliniștit decât pe vremea „Ceaslovului”: „Să-l recunoască cine-ar mai putea/ pe cel ce, rupt de sine, - adânc coboară/ spre-o altă viață, brusc curmată doară/ când pagina se-ntoarce grea? [...]/ cu greu privi deasupra: în priviri/ ce jos aici în carte se desface/ el înaltă, dând vaste înnoiri/ acestei lumi depline dinafară:/ cum merg copiii singuri să se joace/ și se trezesc deodată ca din vise;/ ci trăsăturile-i, cândva precise,/ de-acum pe veci se tulbură.” (ed. cit.) Alături, vocea se ridică după un ritual tipic rilkean, întrebând, căutând răspunsuri, interogând lucrurile și bestiile pentru a înțelege mai bine ceea ce suntem: „Și noi? bestii ale sufletului...” Iar teama ce explică, în multe privințe, că niciun efort, nicio reușită - în ciuda exemplului lui Rodin și Cézanne, la care poetul nu se va mai întoarce vreodată, în ciuda mândriei legitime pe care i-o stăneau noile creații - nu este decât: „... căci pentru mine ce contează numărul/ cuvintelor care se duc și fug./ când un țipăt de pasăre, de patru mii de ori/ strigat și restrigat,/ face atât de vastă o inimă infirmă, o confundă atât de bine/ cu inima aerului...” Inima omului e cea mai rătăcită. Cum să scapi de rătăcirea asta? „... las-o doar să găsească/ undeva un loc, nu să rămână astfel/ în spațiu...” Cum se face că am putea închide ochii și păstra în noi vizibilul? N-am putea face ca anemona care se închide seara cu tot ce-a absorbit ziua și se deschide mâine „puțin mai mare”? Va fi sarcina anilor următori de a rămâne fidel, prin noi încercări, acestei intuiții, acestei speranțe într-un echilibru posibil, totuși, între inimă și lume.

Georghe IORGA

• Dionis Puscutea (Bacău) – Urbanizare

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Nicolae Mihai

Insomniile scoase la licitație

Aflu de pe pagina de gardă că noul volum de versuri semnat de poetul băcăuan Nicolae Mihai (*Insomniile scoase la licitație*, Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2016) este al zecelea din câte a priticcit până în prezent autorul, ceea ce înseamnă că a tras tare la galerele lirismului. Originar din arealul fostului județ Tecuci, Nicolae Mihai s-a format (o ho-ho, asta s-a întâmplat cu multe decenii în urmă) în cadrul cenaclului *Calistrat Hoșag* din Tecuci, unde și-a descălecat prima dată Pegasus și și-a citit primele irizări ale gândului cadentat. Ulterior s-a transferat la Bacău, s-a implicat în viața spirituală a orașului și a ajuns la performanțe pe care puținii le anticipau la începuturile sale literare. Am mai scris despre poeziile sale cu prilejul altor apariții și am apreciat felul cum își administrează liric obsesiile sau, în recentul volum, insomniile.

Noul său volum, prefațat de Radu Cange, reprezintă un moment de referință în evoluția poetului. Nu vreau să rostesc vorbe mari, dar imaginile au o coloratură personală, care îi conferă identitate și-i confirmă ca poet, bine prins în rosturi lirice. De multe ori reușesc să se intruzeze într-o idee, ceea ce reprezintă idealul oricărui poet care se respectă și a înțeles de ce gândim în poezii. Iată, bunăoară, cum este surprinsă ideea de moarte: *Ți-a căzut cu tron amărâtul/ suflet prins în pioniere/ de multe ori fugărit prin spitale,/ racolat de mâinile îndărjite/ ale neputinței obișnuite să aplaude./ Nu mori la cutremur, gură spurcată,/ și ții cu tot dinadinsul/ să te bălăcești în sângele celor purtați/ cu trenul până la ultima gară./ Cu privirea lăuză îmbătată de sensuri/ îți faci sista prin cimitire, împreună cu urstoarele găsite ca niște/ ibovnice, să ducă mai departe sufletul/ spre Saturn, în bejanie (Despre moarte numai de bine)*

Există niște teme privilegiate de poet? Nu există, co-există în poezia lui *femei în catrință, copii întunericiului, hoțul perfect, cai troieni, fantezii de o clipă* - un mozaic de adumbriri ale gândului și de meditații subiective eclecticice, de parcă și-a propus să ia în răspăr viața cu toate devălmașiile ei prădălnice. De fapt aceasta este însăși menirea poetului, să se erijeze în *visătorul grăbit în toate câte sunt*. Nu știu dacă la vederea lui, a poetului, *marea o ia razna spre țărniuri*, dar faptul că *visează neînțeleșul* îi conferă deja o aură de mesager al Cerului pe pământ.

Uneori este cuprins de nostalgia universului arcadian al provinciei, al copilăriei, la care se întoarce *precum fiul risipitor*, dar nu pentru a se înfrupta din carnea vitelului cel mai gras, ci pentru a se împregna de melancolia unui timp - in illo tempore - fără întoarcere. De altfel, nostalgia și moartea sunt obsesiile care îl țin în priză, nu-i dau pace, la care revine frecvent și de fiecare cu alte irizări imagistice. Se consideră *braconierul celor plecați* și-i convins că *într-o zi soarele, oricât de tare/ va alerga, nu va mai putea/ să mă ajungă din urmă*. Atunci *cătelul pământului, cu lacrimi/ în ochi fi-va singurul prieten ce-mi va bate la ușă (Ultima zi)*.

Spuneam la începutul acestor rânduri că volumul asupra căruia m-am aplecat în aceste succinte note este al zecelea din toată zbaterea poetului. Mi se pare însă că este mai mult. Este și o incununare a trudniciei sale în grădina cu lirism. Îi mulțumesc poetului pentru acest dar și îl recomand călduros tuturor celor doritori de poezie inspirată.

I. NECULA

• Aurel Dan – Cu profeta

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Göring

„De la întoarcerea sa în Germania în 1927, Göring trăise la periferia lumii capitaliste și în preajma oamenilor cu bani și putere. Fusese crescut în împrejurări care l-au făcut să creadă că lui i se cuve-

nea tot ceea ce era mai bun în viață și că, de la înfrângerea Germaniei în 1918, fusese privat de acest drept firesc, dobândit prin naștere”.

Roger Manvell, Heinrich Fraenkel

Göring este, indiscutabil, o altă figură marcantă a celui de-al treilea Reich care luptase în Primul Război Mondial, fiind decorat cu **Pour le Mérite**, iar la apogeul carierei sale sub Hitler a fost președinte al Reichstagului, prim-ministru al Prusiei, succesor ales al lui Hitler, a conceput poliția secretă (Gestapo), în fine, a condus Luftwaffe, chiar dacă aceasta nu a înregistrat succesele scontate. În cei doisprezece ani ai regimului nazist (1933 – 1945), Göring a dus o existență extravagantă, opulentă prin stilul său de viață: mese îmbelsugate, recepții cu invitați de marcă, uniforme eclatante, călătorii în străinătate, reședințe somptuoase, între care Carinhall întreaga orică închipuire („centru a ceea ce avea să devină una dintre cele mai frumoase colecții particulare de artă din Europa și el însuși una dintre minunile arhitectonice sau mai degrabă, poate, dintre curiozitățile Germaniei”, p. 276. Numai diplomatul american Sumner Welles găsea Carinhall urât, vulgar, inestetic, p. 232), pasionat de artă și bijuterii, spoliind, astfel, muzeele țărilor cotopte, Göring ajunsesă să se considere o personalitate renașcentistă, stărnind chiar nemulțumirea lui Hitler care era totuși mai auster în privința vieții personale: „Este greu de spus în cazul lui în ce măsură era din fire un cunoscător al artei, mobilierului și decoratiunilor, și în ce măsură aceste lucruri nu erau decât o prelungire a nevoii sale de a se afișa ca un om cu o poziție și o putere inegalabilă” (p. 277). După război, Göring este judecat la Nürnberg și evită spânzurătoarea prin suicid. Avem, astfel, în fața noastră monografia ce a fost consacrată de autorii care au realizat și cărțile despre Goebbels și Himmler. Precedată de o Introducere, urmată de zece capitole și Anexa – **Incendierea Reichstagului** -, bibliografie, note, index, ilustrații, cartea în chestiune se parcurge cu un interes susținut de la un capitol la altul, ocazie de a cunoaște excerpte din cuvântările lui Göring, care fusese apreciat de către Goebbels ca „*bun vorbitor*”. În schimb, Heinz Linge îl descrie astfel pe Göring: „Poporul îl percepea pe Hermann Göring ca fiind un politician generos și jovial, care avea mereu atitudinea unui bărbat de stat... Poruncitor, de parcă ar fi fost Odin, așa apărea el la ușa lui Hitler. Cu un gest teatral, își dădea jos haina, privind în jur cu dispreț și vrând, parcă, să spună «alaiului» său, compus din 10-12 persoane: «Țineți bine minte acest eveniment! Eu sunt aici!». În momentul în care se afla față-n față cu Führerul, totul se schimba. Devenea un om care știa prea bine care-i era locul. Știa că este doar un corp ceresc care nu dispune de lumină proprie și care are nevoie de «soarele» Hitler” (v.

„Cu Hitler până la sfârșit. Memoriile ordonanței lui Hitler”, Ed. Corint, 2014, pp. 121/122). Totuși, după cum nota în jurnalul său Ulrich von Hassell, Göring a condamnat pogromul antievreiesc din 10 noiembrie 1938: „Göring a declarat în particular că aceasta era ultima afacere murdară de care-și lega numele. Lui Hassell îi pare rău că Göring nu a profitat de ocazie ca să se alăture generalului von Brauchitsch și să-l răstoarne pe Hitler de la putere; el nu este decât un alt împăciuitor asemenea Franței și Marii Britanii! Hassell credea că Göring se temea foarte tare nu doar de Hitler, ci și de Himmler și Heydrich, desi le spusese acestora după pogrom că-și va arde uniforma de membru onorific al SS” (p. 184). S-ar mai putea menționa opinia lui Albert Speer despre Göring (p. 186). În sfârșit, Ciano nota în jurnalul său despre Göring: „Este cel mai uman dintre șefii germani, dar este emotiv, violent și ar putea deveni periculos” (p. 228). Evident, dacă s-ar fi produs răsturnarea lui Hitler în 1938 s-ar fi putut evita un întreg cortegiu de nenorociri abătute asupra Europei și Japoniei. În ceea ce ne privește, Göring ni se pare mult mai uman, mai conciliant față de evrei în comparație cu Hitler, Goebbels, Himmler, Heydrich. Acest lucru s-a datorat, probabil, faptului că fiind rănit în timpul marșului din noiembrie 1923, la München, Göring este dus în locuința unui negustor evreu, Ballin, a cărui nevastă, Ilse, l-a pansat (p. 47). Mai târziu, Göring a înlesnit emigrarea multor familii evreiești, iar la un moment dat s-a exprimat: „Eu sunt cel care hotărăște dacă cineva este evreu”, p. 128. În plus, lui Göring plăcându-i viața, voia să se bucare în tihnă de comorile sale de artă, displacându-i ideea unui război. Iată, bunăoară, ce-i spunea translatorului lui Hitler, Schmidt, pe data de 2 septembrie 1939: „Dacă vom pierde războiul, atunci Dumnezeu să ne aibă în pază” (p. 222). Așadar, Göring - s-a născut la 12 ianuarie 1893 ca fiu din a doua căsătorie a lui Heinrich Ernst Göring, consul al Germaniei în Haiti (mai servise ca diplomat în Africa de Sud-Vest), fost ofițer de cavalerie, care, probabil, participase

• Spectator (alături de Hitler) la Jocurile Olimpice de la Berlin - 1936

la războiul franco - prusac din 1870 / 1871 -, fusese fermecat de istorie din copilărie: „Ceea ce l-a atras pe el a fost tocmai acest aspect spectaculos al istoriei; era fascinat de legendele teutonilor, precum saga Nibelungilor, și de eroii istoriei germane, cum ar fi Carol cel Mare și Frederic cel Mare. Interesul său exclusiv pentru cărti avea să-i alimenteze închipuirea cu imagini cavaleresti. Ulterior, va pune să se elaboreze un arbore genealogic fictiv, în care familia sa avea legături directe de rudenie cu Frederic cel Mare, Carol cel Mare și Sfânta Elisabeta de Turingia, impunându-le capul psihiatrilor care trebuiau să-l studieze în celele închisori de la Nürnberg cu aceste legende spre el însuși” (p. 17). Pasionat alpinist, neavând frică de pericolul fizic, Göring termină liceul militar la Lichterfelde cu cea mai mare distincție, prieten cu locotenentul Bruno Lörzer, ambii urmând o școală de pilotaj în primele luni după izbucnirea războiului în 1914 și decorați cu **Crucea de Fier**, clasa I, apoi alte distincții, în fine, **Pour le Mérite** (p. 400, nota 4 se precizează că Lörzer intervenise ca să i se acorde distincția, înainte ca Göring să fi doborât 25 de avioane, lucru nerealizat. Decorația fusese primită ca pilot „veteran”). După război, în starea de instabilitate existentă în Germania, Göring acceptă să facă demonstrații acrobactice la Copenhaga, apoi, în 1920 devine pilot la o companie din Suedia. În acel an 1920, în castelul contelui Eric von Rosen o cunoaște pe cumnata acestuia, Carin von Kantzow. Idila se încheie cu căsătoria lui Göring cu Carin (1922). Stabilindu-se la München, unde Göring va prelua conducerea SA, Carin îl

cunoaște pe Hitler pentru care are admirație, asemenea Magdei Goebbels sau a Linei Heydrich. În urma puciului nereușit din 1923, Göring și Carin trăiesc în Austria, la Venetia, trec prin Florența, Siena, Roma. Göring începe să devină pasionat de artă, de cultura Renașterii, apoi, se îndreptară spre Suedia, traversând Cehoslovacia și Polonia. Din păcate, Göring devenise dependent de morfina, iar Carin era bolnavă de inimă și cu simptome de epilepsie. Nu s-au putut întoarce în Germania, cu a cărei nostalgie trăiau, decât în 1927, în urma unei amnistii dată de Hindenburg. Cu accepția lui Hitler, Göring candidează în 1928 la Reichstag din partea Partidului Nazist, Rôhm ajunge comandant al SA-ului la 1 ianuarie 1931, an în care se stinge mama lui Carin, urmată la câteva zile de aceasta. După mai multe consultări Hindenburg - Hitler, acesta devine cancelar la 30 ianuarie 1933 (deși la 27 ianuarie 1933, Hindenburg exclama: „Domnii mei! Doar nu îmi veți cere să-l numesc pe acest caporal austriac în funcția de cancelar al Reichului”). În fine, după preluarea puterii, mulți industriași germani, inclusiv Thyssen, credeau că Hitler va reinstaura monarhia după cum se exprimase în februarie 1932: „Restaurarea Hohenzollernilor este ultimul meu obiectiv”, însă, după acapararea puterii, „Führerul le-a dat de înțeles într-un mod categoric și lipsit de menajamente celor din familia Hohenzollern că nu se pune problema reinstaurării monarhiei”. Citatele sunt din Anna Maria Sigmund „Dictator, demon, demagog. Întrebări și răspunsuri despre Adolf Hitler” Ed. RAO, 2011, pp. 17, 18, 59), după care se trece la măsurile represive, îngrădirea libertăților civice și militarizarea Germaniei.

Incendierea Reichstagului (27 februarie 1933) a constituit o nouă ocazie pentru naziști de a se răfui cu oponenții. În ceea ce privește responsabilitatea incendiului nici astăzi nu se știe cu certitudine făptușul - Göring și Goebbels au fost suspecți. Göring a recunoscut în 1942 la un prânz dat de Franz Halder, că el ar fi incendiat Reichstagul, în fine, în Anexă este reluată dezbaterea pe baza unor articole publicate în 1960 de dr. Fritz Tobias care-l

considera vinovat pe Marinus van der Lubbe. La Nürnberg, Göring mărturisise generalului american Donovan că nu are „nicio legătură cu incendiarea Reichstagului” (p. 91). În noua sa calitate de președinte al Reichstagului, Göring o cunoaște pe actrița Emmy Sonnemann care-i devine soție. Din păcate, strecurându-se inexactități: astfel, la pagina 101 se precizează că Emmy era o femeie „de vreo treizeci și cinci de ani”, iar la pagina 132 este scris: „Când s-a căsătorit a doua oară, Göring avea patruzeci și doi de ani, soția era de-o seamă cu el”. Atât în cartea despre Göring, cât și în aceea consacrată lui Goebbels autorii nu menționează adeziunea la nazism a lui Heidegger, care într-o cuvântare către studenții din Freiburg (octombrie 1933) spunea: „Nu doctrine și «idei» să fie regulile existentei voastre. Numai Führerul este realitatea germană și legea ei, astăzi și în viitor. Învățați să cunoașteți din ce în ce mai adânc: de acum înainte orice lucru obligă la decizie și orice activitate la responsabilitate. Heil Hitler!” În 1933, Göring întocmeste planurile reședinței sale de la Carinhall: „Fiind extinsă an de an, casa s-a transformat treptat într-un conac neobisnuit ca dimensiune și înfățișare” (p. 110). Aici au fost adunate adevărate comori de artă, biblioteca și camera hârtilor, sală de banchete, salonul personal, camera de lucru, bibliotecă cu cărți rare, sală de gimnastică, sală de jocuri, cinematograf, camere pentru musafiri. Două portrete mari dominau holul central: Frederic cel Mare și Napoleon. În apropiere se afla mausoleul lui Carin. Această casă muzeu o putem compara cu aceea similară a lui Cosimo de Medici, care după ce a respins un proiect al lui Brunelleschi, a acceptat pe acela al lui Michelozzo. Din păcate, din Carinhall s-a ales praful. Tot complexul a fost dinamitat și distrus la ordinul lui Göring, iar trupele de ocupație au devastat ce mai rămăsese, inclusiv cripta care adăpostea pe Carin.

În 1934, Hitler s-a debarasat de conducerea SA-ului, însă aceste evenimente sunt comentate diferit în „Göring” și „Doctor Goebbels”. Pe 13 iulie 1934, Hitler cuvânta în Reichstag: „Toată lumea trebuie să știe pe viitor că pe acela care ridică mâna împotri-

Ascensiunea și prăbușirea
faimosului lider nazist

va statului îl asteaptă moartea" (p. 125). Hindenburg consimțise prin telegrame adresate lui Hitler și Göring („Primiți încuviințarea și recunoștința mea pentru acțiunea dumneavoastră reușită de suprimare a înaltei trădări. Cu salutări prietenești și felicitări, von Hindenburg”, p. 125). În aceste condiții, cumulând putere, bunuri materiale și influență politică, Göring devine, de fapt, mai vulnerabil, curajul fizic de odinioară (aviator, alpinist, acrobat) s-a estompat, iar slugăria față de Hitler era vizibilă și stânjenitoare. Cu toate acestea, Göring nu făcea parte dintre intimii lui Hitler, care-i ascultau perorațiile interminabile. Începând cu 1936, Germania desfășoară o febrilă activitate diplomatică, acceptată să-l ajute pe Franco în războiul civil spaniol, iar Göring, în calitate de mesager diplomatic al lui Hitler, vizitează multe capitale, se întâlnește cu oameni politici, ambasadori și de mai multe ori cu Mussolini. Pe data de 5 noiembrie 1937, Hitler ține un lung discurs în fața unor șefi militari în care-și expune concepția sa cu privire la viitorul Germaniei și al Europei, Germania urmând să atingă potențialul de luptă abia în 1943, extinderea teritoriului și formarea unor noi alianțe. Pentru a-și realiza planurile, Hitler face schimbări în conducerea armatei, Ribbentrop devine ministru de Externe („Vanitos, ambițios, mai degrabă șiret decât inteligent, noul ministru de externe și-a propus să devină steaua cea mai strălucitoare a lui Hitler” p.

179), apoi, evenimentele se precipită: anexarea Austriei, a Cehoslovaciei (Hitler: „Voința mea de nezdruccinat este ca Cehoslovacia să dispară de pe hartă”, p. 188), iar Göring s-a exprimat la adresa cehilor: „această rasă nenorocită de pigmei”, iar Cehoslovacia „o bucățică neînsemnată a Europei” (p. 190). Se constată, astfel, o febrilă activitate diplomatică, Hitler anexează Cehoslovacia, apoi pregătește invazia Poloniei, acțiune nedorită de mulți generali, inclusiv Göring: „Un război, este întotdeauna o treabă riscantă și nesigură” (p. 205), iar după atentatul nereușit din 8 noiembrie 1939, „Göring i-a declarat lui Bodenschatz că, dacă Hitler ar fi fost ucis, el, ca succesor al Führerului, ar fi deschis războiul prin retragerea trupelor germane din teritoriile care nu aparțineau Germaniei” (p. 226). După încheierea pactului de neagresiune cu Uniunea Sovietică (23 august 1939) și atacarea Poloniei, Hitler „i-a validat pe Göring în calitate de succesor legitim, făcând astfel în mod legal și public afirmația pe care Göring o făcea de atâția ani în particular” (p. 220). După invazia reușită asupra Poloniei Hitler dorea atacarea Vestului, operațiune amânată de mai multe ori. După capitularea Franței, Hitler credea că va ajunge la o înțelegere cu Marea Britanie, mai ales, în urma unor bombardamente sălbatice asupra Londrei. În „Istoria lecturii” (Nemira, 2011, pp. 346/347), de Alberto Manguel, trei englezi contemplant, răsfoiau

cărți într-o bibliotecă devastată de un bombardament asupra Londrei, din 22 octombrie 1940, scenă care m-a determinat să mă gândesc cum reacționează românii în caz de calamități (inundații, cutremure)? Nereușind să îngenuncheze Anglia, Hitler a conceput planul de atacare a Uniunii Sovietice în primăvara anului 1941, expunând Wehrmachtul pe două fronturi, iar din 11 decembrie 1941 a intrat în război cu America. În schimb, Japonia nu a atacat Uniunea Sovietică, decizie care a favorizat-o, trupele din Siberia sunt aduse în Europa. Treptat, evoluția războiului este defavorabilă Germaniei, iar debarcarea în Normandia este hotărâtoare în obținerea victoriei Aliaților. În decembrie 1944, Hitler mai face o încercare disperată în Ardeni de a opri înaintarea americană, dar eșuează. A urmat a 56-a aniversare a lui Hitler (20 aprilie 1945), după care participanta la ceremonie s-au risipit, iar Hitler s-a exprimat referitor la conducere: „Ei bine, atunci, Göring poate prelua conducerea de acolo” (p. 311), adică de la Berchtesgaden, Hitler precizând, totodată, că în negocierea unei păci, Göring este mai priceput decât el. Într-o casetă de otel, Göring ținea decretul din 29 iunie 1941, când Hitler l-a numit succesor al său (p. 312). Îndemnat de anturajul său, Göring ezită, dar transmite lui Hitler un mesaj de preluare a puterii, dar Führerul îi răspunde că decretul fusese abrogat, iar Göring este privat de libertate și funcțiile deținute. Hitler își întocmese testamentul, apoi, se sinucide. Göring este capturat de americani, după care urmează procesul de la Nürnberg în fața unui Tribunal Militar Internațional în urma căruia cei mai mulți dintre inculpați sunt condamnați la moarte prin spânzurătoare. Göring s-a sinucis cu puțin timp înainte de esafod. Evident, o cercetare laborioasă care restabilește adevărul asupra lui Hermann Göring. Câteva inadvertențe: la pagina 91, Reichstagul este scris greșit. La pagina 211 „Pe 22 august, la o zi după semnarea pactului cu Rusia, ...” pactul cu Rusia a fost semnat de către Ribbentrop la Moscova pe 23 august 1939. La pagina 226, „...la reuniunea anuală destinată comemorării puciului din 1922”. Puciul a avut loc în 1923. La pagina 269, Hassell, nu Hassel. La pagina 331, nu Frick „a fost guvernator general al Poloniei ocupate”, ci Hans Frank.

Roger Manvell și Heinrich Fraenkel „GÖRING. Ascensiunea și prăbușirea faimosului lider nazist”. Traducere din limba engleză de Dan Criste, METEOR PUBLISHING, 2013, 448 p, 32 lei.

Acolo unde te-ntâlnești cu zeii...

• urmare din pag. 32

Batu Madeg, templul închinat lui **Vishnu**, are în centru o piatră sub forma unui altar antic care dovedește faptul că zona Besakih era deja considerată loc sfânt încă din cele mai vechi timpuri. În secolul al optulea, un călugăr hindu (ajuns pe aceste meleaguri) a avut o serie de revelații în urma cărora a construit case pentru oamenii care voiau să se retragă pentru a medita. Procesul a durat de-a lungul mai multor generații. La finalizarea proiectului, acesta a fost numit „**Basuki**”, referindu-se la zeitatea dragon „Naga Besukian” considerat a locui în Muntele Agung. Numele, în cele din urmă, a evoluat în „Besakih”. Alte altare au fost construite treptat, iar **Pura Besakih** a devenit cel mai important templu în timpul cuceririi insulei Bali de către Imperiul Majapahit (1343).

Pura Penatarang Agung, templul principal, este organizat pe zone diferite, reprezentând cele șapte niveluri ale universului. Deoarece întregul templu este așezat pe verticală, aidoma unei piramide, de peste tot se deschid priveliști deosebite către zonele din jur. Este un puzzle de *meru* (turnuri) și *bale* (pavilioane), pe fundalul muntelui, ceea ce creează o atmosferă fascinantă. Ca și la alte temple, și aici s-a folosit, la construcție, piatra vulcanică, de culoare neagră și în diferite nuanțe de gri. Doar ofrandele viu colorate, pânzele care învelesc statuile și auriul decoratiunilor de la altare și pavilioane înveselesc peisajul.

Urcăm scările abrupte către intrarea în marele complex religios și suntem întâmpinați de un tânăr imberb care poartă însemnele castei **Ksatria** (războinic). Stă în spatele unei porți din fier forjat și ne privește disprețuitor. Ne spune că nu avem voie înăuntru pentru că sunt ceremonii. Deoarece nu par dispus să cedeze, îmi propune să ne însoțească în schimbul unei consistente plăți. Observ în stânga mea o alee ce ocolește curtea păzită de vajnicul luptător. Mă îndrept către ea și îi urmez pe câțiva localnici care urcă spre curțile interioare ale templului. Astfel ajung în spatele paznicului și-mi văd liniștit de vizita mea fără să mai fiu băgat în seamă...

Curțile se succed una după alta, împodobite pentru diverse ritualuri. Preoți și credincioși își fac rugăciunile și cer îndurare de la zeii cei atotputernici. Bețișoare aromatice ard în ofrandele aduse de oamenii dornici să îmbunzeze lumea divină. Grupuri de artiști *gamelan* (un fel de mici „tarafuri” specifice locului) cântă la instrumente tradiționale melodii plăcute lui Dumnezeu. Sunt fascinat de sculpturile impunătoare, unele cu atitudini amenințătoare, altele prietenoase, toate amintind (mie, un european fără multe noțiuni despre hinduism) de *Ramayana*, *legenda prințului Rama*. Gede ne îndrumă către o curte aparte, unde bogăția de culoare este alta. Ne spune că în mai toate templele importante există altare speciale pentru oficierea slujbelor budiste. Hindușii se consideră frați întru credință cu budistii și au, adeseori, ceremonii comune.

Continuăm vizita noastră către amonte. La marginea de sus a complexului, lângă zidurile ce delimitează zona templelor, sunt înghesuite diverse dughene cu obiecte artizanale. Suntem abordați de către câțiva copii care vor să ne vândă seturi de ilustrate cu Besakih. Îi spun soției mele că le voi vorbi în românește – mimând că altă limbă nu știu! – și, astfel, îi voi face să renunțe. Una dintre fetițe (9 – 10 ani) mă aude și, în cea mai curată română, îmi zice: „Una, două, trei, patru, cinci vederi pentru 25 de mii de rupii Hai, că nu-s scumpe!”... Rămân perplex. O întreb de unde știe românește. „De la mama!” – vine, prompt, răspunsul. Cedează și-i dau 5000 de rupii pentru o ilustrată. Gede îmi spune că în insulă există numeroase familii mixte și că sunt mulți copii care cunosc limba română. Încă sub efectul acestei „întâlniri” surprinzătoare, ne decidem să revenim la locul unde ne-am lăsat mașina și să părăsim fabulosul complex de la Besakih. Au fost câteva ore care au lăsat amintiri greu de povestit și de explicat. A fost o experiență vizuală, auditivă și olfactivă pe care sper să o repet cândva...

**Ecouri
dostoievskiene
în revista
„Gândirea“ (6)**

Ultimul număr al revistei „Gândirea“ din anul 1924 (anul IV, nr. 5, decembrie) cucereste și prin articolul de fond semnat de Oscar Walter Cisek, „Omul și peisajul“ (pag. 129-134). Cisek „face o încercare”, „dând prin diferite considerații generalizatoare și prin exemplificări tipice, o înfățișare a aceluia drum larg, pe care omul l-a străbătut spre natura înțeleasă și spre peisaj, adică, spre natura într-un fel sau într-altul interpretată de simțămintele omului. E drumul unei destrămări a substanței primitive din om, sufletești, pierderea eului vital și individual în peisaj sau în marea clădire organică a naturii. Curba acestui drum se poate desprinde în aceiași măsură din evoluția artelor plastice ca și din literatură, din muzică ca și din unele aspecte ale filozofiei“. Este o încercare minunată. Artele plastice, mitologia, literatura, filozofia își dau întâlnire aici într-un veritabil regal al spiritului. În acest context, amintindu-se despre disputa „omul european” – „omul rus”, tema în vogă a aceluia timp, este evocat și reperul Dostoievski: „În același timp Europa își îndreaptă iar privirile asupra lui Balzac, care nu l-a înfățișat pentru ultima oară pe omul pasionat al apusului european și care, e azi și va fi poate chiar mâine la modă, pe când eri încă, Dostoievski ne spune ca convingerea sa zdrobitoare, că „omul European” ar fi dispărut, cedând locul „omului rus”, care poate fi bun și rău în același timp, care omoară în clipa aceasta tot ce a divinizat cu o oră mai înainte. „Omul însuflețit” apare, pe când „omul de caracter” trece la muzău. Societatea devine un fel de menagerie liberă, într-un peisaj cu dimensiuni incontroleabile”.

„Lămuriri pentru un recenzent grăbit”, intervenția plină de consistentă polemică elevată a lui G.M. Ivanov, din ianuarie 1925 („Gândirea”, nr. 6, anul IV, pag. 188-189), vizează clarificarea unor opinii inserate în „Viața Românească”, numărul din noiembrie al anului 1924, de un recenzent pe care nu-l nominalizează. Sarcastic, în debutul articolului, autorul notează: „Nu odată, gândurile acestei reviste au fost răstălmăcite grăbit, cu o gingașă ironie de occidentali cari strămbă nările subțiri la mirosul muced desigur, al perimatului nostru tradiționalism, ortodoxism etc.”. „Gândirea”, prin voința celor ce-o conduc, s'a ferit a se opri la discuții deșarte. Când la un articol de opt și de zece pagini, de cugetare, experiență și rod al unei îndelungi preocupări, se replică ușuratic cu o ghidușie și un superior europism gazetăresc, – e ușor de înțeles de ce ne căutăm în tihnă de drum. Și socotim că e cel mai bun acest drum fiindcă ne găsim laolaltă tot mai mulți”. Spiritul polemic este provocat de opinii exprimate despre

cogito
Ion FERCU

**Prin subteranele
dostoievskiene (49)**

„Dostoievski nu se gustă cu vârful limbii, fiindcă Dostoievski opărește cu apa fierbinte sau te încremenește ca ghița. Lui Dostoievski nu i-a plăcut niciodată temperatura «potrivită». El ferește pe toți de a fi calzi. De

multe ori el a povățuit pe contemporanii săi să fie, cum spune Sf. Ioan în Apocalipsa, sau fierbinți sau foarte reci. Două stări în care sufletul nu putrezește.”

G. M. Ivanov

Dostoievski, cel pe care recenzentul „Vieții Românești” îl denu-meste „dulcele” creștin. Scrie G.M. Ivanov: „Dostoievski e numit «dulcele» creștin. Nici ca scriitor, nici ca creștin — Dostoievski nu este dulce. Dostoievski nu se gustă cu vârful limbii, fiindcă Dostoievski opărește cu apa fierbinte sau te încremenește ca ghița. Lui Dostoievski nu i-a plăcut niciodată temperatura «potrivită». El ferește pe toți de a fi calzi. De multe ori el a povățuit pe contemporanii săi să fie, cum spune Sf. Ioan în Apocalipsa, sau fierbinți sau foarte reci. Două stări în care sufletul nu putrezește. Și acei cari cunosc bine pe Dostoievski știu câtă oroare a avut el de acea dezagregare sufletească — scepticismul — care or cât ar primi expresia filozofică a unei doctrine aparent pozitiviste, în sufletul omului se întinde întotdeauna ca un putregaiu”. Avem aici un portret caracterial admirabil al lui Dostoievski. Dar cui i s-ar potrivi apelativul „dulce”? „Dulce”, continuă G.M. Ivanov, este Georges Sand și Musset și toți romanticii visători, mai mult sau mai puțin lirici. Dulce este și Turgheniev. De aceea — acești dulci se citesc cu plăcere, putând astfel a fi gustați cu vârful limbii. Ca zaharicalele și cataiful. Dostoievski nu se citește, Dostoievski se trăește. Cel care îl trăește pe Dostoievski știe că trece printr-un foc mistuitor. Ca trecând prin acest foc, să se mistuie pierind în flăcările lui, sau să iasă scilpitor și curat ca un briliant cu ape albastre”.

G.M. Ivanov nu acceptă nici ca eticheta „dulce” să fie agățată de creștinismul dostoievskian: „Nici în al său creștinism Dostoievski n'a fost «dulce». Poate de aceea n'a făcut păntec. Este unicul scriitor universal care a trecut prin ceiaze se numește «experiment religios». Apropoiindu-se, întotdeauna conștient, de religiune și de ortodoxie în special cu mintea, a ajuns la un imens minus, la un gol. Si a simțit că purtând un gol în suflet, sau mai clar, având un suflet descărcat de un sentiment religios, înseamnă să n'ai nici un suflet. De aceea s'a lipit de fata lui Hristos. Undeva spune el: «Hristos este totul. Dar nu ca un copil am venit eu la El. Căci credința mea în El — a trecut prin cupotul tuturor suferințelor și de mi-ați da toate adevărurile voastre care nu sunt dela El — nu le vreau. Rămân pururea lipit de fața lui Hristos». Hristos pentru

acest Dostoievski a fost pan-ideal, și acest sentiment de universalitate a lui Hristos l-a făcut să neghe ideea socialistă, care organizează domeniul producției și al repartizării bunurilor pământești, ucigând în om sufletul. Dostoievski a biruit — prin Hristos — cu care și-a încercat sufletul, materialismul marxist”. Recenzentul spune: „Dostoievski voia umilință și înfrățire subit călcăul cisme rusești”. G.M. Ivanov întreabă: „Unde spune Dostoievski asta? Ortodoxia lui Dostoievski — ortodoxia creștină — e una și călcăul pravoslavnic al Sfântului Sinod Governamental prezidat și inspirat de Ober procurorul guvernului — e alta. Iată ce spune Dostoievski, și rog să observați că nu e vorba de nici o cizmă ortodoxă. «Suprema esența a misiunii ruse consistă în a descoperi lumii pe Hristosul rus, încă necunoscut lumii, și al cărui principiu se conține în ortodoxia noastră. După mine, în asta stă esența puternice noastre misiuni civilizatoare în viitor, și esența reînnoirii întregii Europe»”. Revenim aici asupra unui gând al lui Nichifor Crainic — „Telurile spirituale ale ortodoxiei se făcură una cu telurile imperialiste ale

autocratismului, — lucru pe care Dostoievski îl admitea” — notat în „Gândirea”, nr. 5/1923 (Vezi „Politică și ortodoxie”), care ne-a creat un sentiment de perplexitate. Discursul lui G.M. Ivanov, inserat chiar în paginile revistei care-l avea pe Nichifor Crainic în rol de lider spiritual, poate fi, astfel, și unul care angajează o polemică elevată chiar cu acesta. G.M. Ivanov aduce argument, citându-l chiar pe Dostoievski: „Hristosul rus-ortodoxia rusească, nu cea imperialistă, a Sf. Sinod guvernamental — constă, spune Dostoievski, „în acea dragoste aproape fraternă către celelalte popoare; în acea trebuință de a servi cauza umanității, câtă odată chiar în detrimentul intereselor noastre cele mai scumpe; în acea facultate pe care am dobândit-o de a descoperi și de a găsi adevărul cuprins în fiecare din civilizațiile europene, sau mai exact, în fiecare european, acolo, în Europa, fiecare trăește pentru sine; noi, în vederea împăciurii universale, începem mai întâi prin a ne face servitorii tuturor. Și în aceasta constă marea noastră, fiindcă toate acestea conduc spre unirea definitivă a neamului

omesc. Cine voește să fie mai sus decât alții în împărăția lui Dumnezeu, să înceapă mai întâi să fie servitorul tuturor. Iată cum înțeleg eu misiunea poporului rus în idealul ei”. Anumite opinii dostoievskiene par, pentru recenzentul „Vieții Românești”, purtătoare de „juft de cismă rusească” Ivanov replică: „Dostoievski și-a definit atitudinea sa față de Europa. Că atitudinea lui n'a fost atitudinea guvernului împărătesc — despre aceasta nu vorbim. Dostoievski însă cerea pentru Rusia — Constantinopol. «Constantinopol trebuie să ne aparțină, cucerit de la turci de către noi rușii, și trebuie să rămână etern în posesiunea noastră». Și în altă parte: „Scăparea e în asta: Ca Rusia și numai ea singură să cucerească Constantinopol». Aceste rânduri, aceste exclamații mai degrabă, Dostoievski le-a scris în 1876 și în 1877, în timpul războiului ruso-romano-turc. Fiindcă Dostoievski era naționalist, nu putea să fie defetist. Defetismul pe atunci nu se cunoștea. Defetismul a fost inaugurat în 1914 și în 1915, de către marxistii «consequenți» la Quintal și Zimmerwald”.

G. M. Ivanov este un foarte bun cunoscător al demersului publicistic dostoievskian. Citând din „Jurnal de scriitor”, el argumentează că nici în opiniile sale politice acesta nu este un „dulce”: „Cerea (...) cucerirea Aziei și nu a Europei. Si o cerea în timp de războiu, pentru că era naționalist, și nu ca cugetător și ortodox — care vedea esența misiunii ruse în împăciuirea universală”. Așezând la colț Rusia sovietică, unde „proletariatul a ajuns să aibă proporțiile unui infern”, G. M. Ivanov conchide, ca și cum s-ar afla în buna companie a lui Dostoievski: „Rămânem prin urmare, cu mai multă dragoste și cu mai multă stăruință la absurditatea aceasta — în mijlocul atâtor plâsmuiri raționaliste, toate ofiile și moarte — la unica democrație posibilă, cea creștină”.

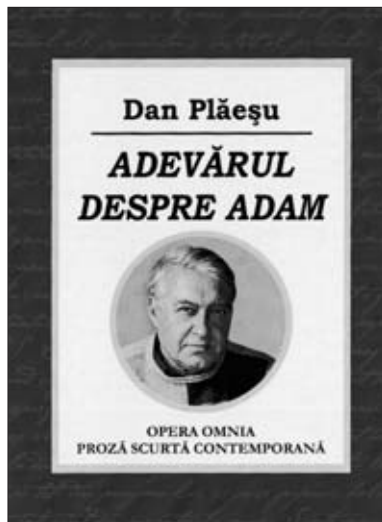
„Necunoscuta versiune a sinuciderii lui Serioșca”, proză scurtă în care este picurat și umor, semnată de Al. O. Teodoreanu în „Gândirea” (nr. 11, anul IV, martie 1925, pag. 317-323), ar putea reprezenta și un reflex al influenței literaturii ruse asupra creației literare românești. Personajele au origini nobile (Tarscoe-Selo), dar viețuiesc prin București. Serioșca, „supraviețuitor al unei ilustre familii întemeiată de Nădejde Grigorievna și Petru al III-lea, pereche originară din Tarscoe-Selo, cunoscută și admirată de întreg highliful petrogradian și moscovit și obținută după multe demersuri de către o mătușă a Verei Feodorovna de la o Doamnă de onoare a Tarinei-Mame, din ideală și supracănească dragoste pentru stăpâna sa, în seara zilei de 9 Septembrie 1923, s'a sinucis, aruncându-se pe fereastră de la etajul al IV-lea al hotelului Majestic din București. Actul acesta disperat, e cel dintâi de asemenea natură, cunoscut în lumea animă”. Personajele vorbesc și „despre Tolstoi, Dostoievski și Leonid Andreev”.

• Svetlana Boilboceanu (Chișinău) — Partea întunecată a sufletului

Anul acesta se împlinește exact o jumătate de secol de la debutul literar al unui scriitor și jurnalist profesionist, cunoscut, cu precădere, în spațiul geografic al Dunării de Jos, și care se numește Dan Plăeșu. Viața i-a pregătit multe surprize, negreșit, plăcute. Și dintre toate (pentru că așa se cuvine, să ne-amintim numai de razele de soare care ne-au mângâiat de-a lungul timpului), chiar în luna aniversării zilei sale de naștere se înregistra debutul său literar (poetic). Se întâmpla în paginile deja prestigioasei reviste „Ateneu” (pentru conformitate, Bacău, anul III, nr. 11/noiembrie 1966). Dacă i s-a publicat poezia însemna că a trecut examenul exigentilor redactori O. Genaru, G. Bălăiță, R. Cârnelci (de atunci) care, urmând regulile implementate (încă din 1925) de Grigore Tabacaru și George Bacovia, doreau să imprime revistei un statut pur literar, fără compromisuri, inclusiv la rubrica „Poșta redacției”, oricâte s.o.s. – uri sau „ultimatumuri”, li s-or fi adresat din partea vreunui novice mult prea îndrăznet.

În ceea ce-l privește pe omul Dan Plăeșu, cunoscută este cumințenia sa domestică. Nu-i place să fâlăie din aripi, cum se zice printre ai săi confrăți. A fost și rămâne un om mult prea așezat. La cei 75 de ani, pe care-i va sărbători în

această toamnă, Dan Plăeșu își modelează condeiul fără un efort anume, din plăcere. Haru-i har. Il ai – sau nu. În palmare-sul său literar se înscriu: romanul, reportajul, proza scurtă, pamfletul, foiletonul, fabula, piesa de teatru etc. Editări, reeditări, piese de teatru

Teatrului Dramatic din Galați (și din țară), premii etc. Multe și diverse responsabilități (director de teatru, redactor etc.).

Din 1990 încoace a devenit extrem de prevăzător. A publicat un roman „de sertar” – *Vinovatele meandre* (2011) și un volum de proză scurtă, *Adevărul despre Adam* (2013)

– o sută de narațiuni satirice, în stilul-i caracteristic, în care vocea auctorială sfredelește, învăluie sfichiind și biciuinind inegalitățile, corupția, manipulara, diversiunea, imoralul.

Și iată că în primăvara acestui an 2016, scriitorul ne surprinde și cu un volum de comedii, inedite, *Ce mai fac*

sisifii (Galați, Editura „Sinteze”, 2016). Este sub-intitulat „comedii”, însă cititorii vor realiza de la primele acorduri scenice (care în acest caz, pentru noi, sunt doar imaginare) că textele încrustate în litera cărții sunt, în fapt, aspre satire, extrem de actuale – ca tematică și abordare scenică. Râsul este uneori crispat, alterori sfidător, sarcastic și moralizator – la gradul superlativ. Știm prea bine, umorul presupune o conștiință lucidă, în a distinge între verticalitate și impostură, între inteligentă și mediocritate, între simțul datoriei și cel al ticăloșiei, între simplitate și aroganță ș.a. În comedia care dă și titlul volumului, fariseismul se dorește amintitor de *Satyriconul* lui Petronius, într-un mod atât de diplomatic, încât să înțelegem cât de *petrificat* ni se conturează sufletul în acest secol. Iar timpul nu este încă pierdut în a ne salva. O invitație extrem de generoasă ni se proiectează, învăluitor: trezirea din *ruginită*.

Prin toată creația sa, scriitorul Dan Plăeșu rămâne o făclie arzând în numele artei adevărate, obiectivate și responsabile. Iar invitația mea devine deschidere spre lectură, dar și spre un colegial: La mulți ani!

Livia CIUPERCĂ

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Medicul sucevean Florentin Haidamac a debutat în literatură în 2011 cu povestirea *Adnana*, iar volumele ulterioare clădesc, progresiv, ceea ce ar putea deveni o adevărată carieră scriitoricească. Cel mai recent roman al său, *Copiii din tren coboară la prima*, apărut la sfârșitul lunii mai 2016, la Editura Lidana din Suceava, ar putea fi, chiar dacă autorul nu a intenționat asta, o carte motivațională. Cornel Manaz, un tânăr cât se poate de real, s-a ghidat și încă se ghidează după o serie de repere anacronice tinerilor contemporani. Realismul romanului constă tocmai în veridicitatea figurilor și faptelor prezentate, fixarea contextului social și ideologic al vremii, dar, mai ales, în viabilitatea valorilor vehiculate.

Viața copiilor instituționalizați în România s-a detabuizat odată cu democratizarea și cu imputernicirea presei, orfanii trecând, asimptotic, de la personaje demne de mila oricui, la mijloace de construire a unei iconografii a actelor caritabile. Prefata romanului, realizată de Tiberiu Avram, are rolul de a avertiza cititorul asupra statutului actual al personajului; practic se dezvăluie geneza scrierii, atât autorul cărții, cât și protagonistul, fiind laureati ai galei „Top 10 suceveni”, primul în 2014, cel din urmă în 2015. De fapt, filmul de prezentare a lui Cornel Manaz la acest eveniment (atașat romanului pe un CD) a fost sămburele de la care a încolțit firul epic. Actualul om de afaceri construiește pentru două companii multinaționale, dar la 12 ani făcea chirpici pentru pâine. Fără fatalism, dar cu suficientă gravitate, se conturează tarele unui sistem subordonat statului pseudogrijuliu și pseudoresponsabil, dar care acționează sec, formal, rece, ba, pe alocuri, sadic. Destinele copiilor interesau mai puțin, iar suferințele lor,

Florentin Haidamac

Copiii din tren coboară la prima

chiar deloc, atâta timp cât la inspecțiile superiorilor ieseau bine pe hârtie, iar funcționarii își vedeau liniștii de auto-suficiența cu accente dictatoriale. Copilul părăsit în maternitate, crescut în virtutea inerției în sistemul de protecție socială, găsește în interiorul său resursele supraviețuirii, ale rezistenței, ale evoluției. Își urcă și își coboară munții destinului curajos, luând decizii în antiteză cu eticheta de „căminar”, de care încearcă să se detașeze treptat.

Narațiunea implică alternarea subiectivității cu obiectivitatea, perspectivele diferite oferind posibilitatea creării unei imagini mai exacte asupra situației, atât prin ochii așa-zisului subiect al romanului, cât și printr-o focalizare externă a tabloului general. Totuși, fragmentele confesive cântăresc mai greu în economia afectivă a lecturii, reușindu-se o expunere gravă a normalului deformat. Sinceritatea redării trăirilor face dovada unei universalități a acestora, atitudinea față de școală fiind aceeași pentru mulți dintre copii: „Școală. Nu aveam conștiința că ar fi ceva important. Dar mi-a plăcut să învăț, să descopăr în fiecare zi lumea și fețele ei noi, care mi se arătau. Am luat lucrurile așa cum au venit”. (p. 43) Sunt atașate, narativ, decupaje de identitate asumată și construită: un frate întâlnit la orfelinat, dar care nu-i schimbă cu

nimic existența, descoperirea, pur informativă, a existenței unei mame biologice și a altor frați cu destine la fel de „accidentale”, dar și compensarea afectivă și teleologică pe care o primește acest tânăr din partea străinilor. Cea mai importantă consecință a tuturor acestor aspecte, relevată și de narator, este imanentizarea reușitei sau eșecului: „Privind în urmă, îmi dau seama că am avut noroc, ca am ales să fiu supraviețuitor, nu victimă. Că nu m-am resemnât. Am ales să fiu stăpân pe destinul meu, să depindă de mine cum trăiesc”. (p. 71)

Autocontrolul emoțional pare a fi dificil într-o experiență de acest gen, dar pentru cititorul contemporan, cea mai tulburătoare imagine este cea a autocontrolului fizic, de fapt, o reprimare a nevoilor de bază, pe care asistatul social era nevoit să o exerseze până la perfecționare: „E greu pentru un copil să-și reprime foamea. Când am mai crescut, zilele de la sfârșitul săptămânii m-au învățat s-o țin sub control. Când îmi simțeam stomacul lipit de spate, pur și simplu mă culcam. Trecea astfel timpul mai ușor până luni”. (p. 83) Pare a fi o tehnică asemănătoare celei practicate de doctorul Honigberger al lui Eliade, numai că efectul nu este ieșirea din timp și spațiu, ci doar fixarea sinelui în solul mundanului vitregit.

Întâlnirile cu oamenii care contează contribuie la alegerea căii potrivite, chiar dacă aceasta nu e cea mai ușoară. Prietenul Gabriel, asistenta Luminița, nemții Ibi și Olaf, Ștefan și Ester sunt catalizatorii procesului de inițiere și de adaptare a copilului. Ei oferă ce pot, de la sfaturi și banala, dar necesara mâncare, la motivații și visuri. Cornel învață germana, călătorește, descoperă, muncește și dăruiește. Ceea ce afirmă astăzi că este sloganul vieții sale, „*Mie îmi aparține ceea ce dăruiesc*”, face parte parcă tot din scenariul de basm al vieții sale. Dincolo de romanul realist, justificat anterior, putem asocia alegoric destinul lui Cornel Manaz cu cel al unui erou de basm, care se află într-o continuă luptă a Bineului cu Răul, care întâlnește și adjuvanți, dar și opozanți, care trece mai multe probe până ajunge să dovedească faptul că Binele este întotdeauna învingător. *Mutatis mutandis*, putem afirma că romanul *Copiii din tren coboară la prima* este un *bildungsroman*, chiar dacă evenimentele relatate surprind doar câteva etape ale formării personajului, celelate fiind deduse prin prolepsă.

Lectura este una utilă, chiar dacă nu foarte confortabilă. Oricât de imunați ne-am crede în fața provocărilor și neajunsurilor omeniei, nu putem rămâne impasibili și indiferenți. De la reacția de a fi multumit pentru firescul existenței noastre, a familiei proprii, la hotărârea de a abandona lamentațiile inutile și de a deschide ochii spre cel de lângă noi, care suferă, acestea ar putea constitui, așa cum spuneam încă de la început, consecințele lecturii unei cărți motivaționale. Depinde însă de tipologia în care se încadrează lectorul...

Ana-Maria TICU

BALI - Indonezia

Acolo unde te întâlnești
cu zeii...

Bali este supranumită „Insula celor 1000 de temple” și este considerată „Tinutul Domnului”, iar modul de viață tradițional a fost, întotdeauna, legat de credința religioasă. Partea din sud este mai comercială, cu nenumărați vânzători ambulanți ce asaltează plajele minunate, cu nisip alb. Ubud este orașul artelor, centru cultural și artistic, cu galerii interesante și magazine cu articole de meșteșugărit. Nordul insulei este destinat celor aventuroși, unde munții Abang și Batur vor satisface toate dorințele. Urcușul poate dura chiar și patru ore, însă panorama este spectaculoasă.

În Bali, o vizită la temple este un pelerinaj special. Fiecare are propria sa sărbătoare sau „*Odalan*”. Vederea templului pe fundalul muntelui este impresionantă și, în timpul festivalurilor, ornamentele cu panglici colorate adaugă o notă de vioșie. Principalul lăcaș sfânt este **Besakih**, cunoscut și sub numele de „*Templul Mamă*” datorită celor peste o mie de ani vechime. Construit pe un teren abrupt, pe pantele de sud-vest ale Muntelui Agung, **Besakih** este un complex artistic unic prin dimensiune și mesaj mistic, format din cel puțin 86 de temple, principalul fiind **Pura Penataran Agung** (Marele Templu de Stat). Faima acestui loc sacru m-a îndemnat să rezerv o zi pentru o vizită pe îndelete. Deplasarea în interiorul insulei este simplă dacă folosești o mașină cu un șofer ghid autorizat. Pentru zece ore, cu servicii complete (prezentarea obiectivelor, apa de băut, parcarile etc.), tariful este de 40 – 45 de dolari, pentru o familie (indiferent de numărul membrilor). Am descoperit un tânăr minunat, **Gede Sujana (Bali Epica Tour)**, absolvent de turism, pasionat de istoria insulei natale. Gede (se pronunță Gâ-de, cu accent pe a doua silabă) este căsătorit cu o gălăteancă și are două fetițe minunate. Înțelege bine românește, însă preferă să vorbească în engleză. Cu ajutorul lui, în timpul celor două săptămâni cât am stat în Bali, am vizitat și am cunoscut în profunzime aproape trei sferturi din insulă. Mi-a promis că în următorul sejur mă va conduce și în locurile rămase încă neexplorate...

În ziua stabilită, dimineată la ora 8,00, suntem gata de plecare spre muntele unde se ascund zeii. Besakih este cel mai mare dintre templele insulei. Este înconjurat de uimitoare și pitorești plantații de orez, terasate și continuu îngrijite de localnici. Trecem printre dealuri cu vegetație luxuriantă, începem să urcăm pe munte, de-a lungul unor cursuri de apă învolburate (asaltate de iubitorii de rafting) și, din loc în loc, pe marginea drumului, grupuri de maimuțe ne urmăresc atente, sperând că le vom arunca ceva de mâncare.

În final, ajungem la destinație. Suntem obligați să parcam într-o zonă aflată la mai puțin de un kilometru de complexul religios, accesul cu mașina fiind interzis. Intrarea în orice spațiu sacru impune, atât bărbaților cât și femeilor, purtarea unui *sarong*. Este un fel de esarfă ce acoperă picioarele până la glezne. În timp ce ne ajută să prindem (într-un mod sofisticat!) aceste elemente vestimentare în jurul taliei, Gede îmi atrage atenția că trebuie să fiu prudent cu paznicii și casierii de la intrare pentru a nu fi înșelat. Îi asigur că m-am informat despre proastele obiceiuri ale locului. Însă îl întreb dacă nu-mi poate da o mână de ajutor în această dispuțică. Cu o anume reținere, îmi explică faptul că el nu are dreptul să intervină deoarece este – față de paznici – dintr-o castă inferioară. El aparține celei de-a treia caste, **Wesia** (negustori și funcționari), iar paznicii sunt din a doua castă, **Ksatria** (conducători, războinici). Sistemul de caste a fost impus în 1343, când Bali a devenit parte a imperiului hindus. Astăzi încă mai sunt respectate patru caste. Pe

Bali este o insulă mică din Indonezia, aflată între Jawa, Sumatra și Lombok, fiind una dintre marile atracții turistice din lume. Capitala este la Denpasar, centru economic important, aflat la 8 grade sud de ecuator. Insula este scădată la nord de Marea Jawa, iar la sud de Oceanul Indian. Relieful este muntos, iar vârfurile ating peste 2000 de metri în lanțul central, unde se afla și vulcanul Agung. Printre crestele care ating altitudini mari se numără: Merbuk (1.388 m), Patas (1.412), Abang (2.152), Batukau (2.276), Agung (3.142), iar în partea de sud-est se afla lacul Batur, aproape de vulcanul cu același nume (1.717).

Religia hindusă reprezintă 83,5 la sută din totalul locuitorilor. În restul Indoneziei, islamul este majoritar. În 1995, statisticile arătau că densitatea populației era de aproximativ 520 de locuitori pe km² (2,9 milioane de locuitori), iar în 2010 deja populația ajunsese la 3,89 milioane de locuitori. În prezent, pe o suprafață cam cât județul Bacău, trăiesc aproximativ cinci milioane de localnici, plus turiștii care asaltează stațiunile. În ultimii ani, Bali a devenit o destinație importantă pentru cei care vor să

lângă cele două deja amintite, mai sunt **Sudra** (agricultorii, cultivatorii de orez, a patra) și **Brahmana** (preoții, prima și cea mai importantă). Casierii au susținut că este obligatoriu să angajez un însoțitor ales de ei, însă m-am opus ferm și mi-am văzut de drum. Călea ce duce la maiestruoasă intrare în complexul religios urcă, fără meandre, o pantă cam abruptă, printre fel de fel de dughene sărăcăcioase. Suntem asaltați de negustorii insistenți, însă nu există cerșetori. Singura metodă de a scăpa este să refuzi cu calm și să treci mai departe. Un ins zămbitor se oferă să ne ducă în deal cu un scuter doar pentru un dolar... Același refuz... Pe drum, Gede îmi mărturisește că este pentru a doua oară când vine la Besakih. „*Din cauza acestor neplăceri, evit să aduc turiști aici... Nicu cu soția mea nu am fost...*” – îmi spune, cu tristețe. Pe marginea drumului, negustorii suferă din cauza lipsei de clienți. Sunt foarte puțini turiști,

descopere tainele exotice ale insulelor indoneziene. Numărul călătorilor a crescut exponențial, ajungând la peste 7 milioane pe an.

În Bali, cele mai vorbite limbi sunt balineza și indoneziana. Fiindcă în Indonezia sunt folosite peste 300 de dialecte, limba oficială este **Bahasa Indonesia** și se predă în școli. Cu toate acestea, populația mai în vârstă nu cunoaște decât **balineza**, complet diferită de limba oficială. Societatea fiind (încă) împărțită pe caste, limba balineza are cinci forme, fiecare fiind vorbită în funcție de statutul vorbitorilor. În prezent, se utilizează doar trei forme ale limbii:

– *limba balineză de „jos” (la)* este folosită între vorbitorii de aceeași vârstă și/sau rang sau atunci când se discută cu un interlocutor mai tânăr;

– *limba balineză de „mijloc” sau „politicoasă” (lpun)* este pentru adresare către superiori (excluzând religia), străini, persoane mai în vârstă sau către cele care au un rang social mai mare;

– *limba balineză „înaltă” (lda)* este folosită doar în religie și în cazul ritualurilor sau al ceremoniilor inițiatice.

locul fiind animat doar de localnicii veniți pentru diverse ceremonii religioase.

Mai repede decât ne-am fi așteptat, am ajuns în fața impunătoarelor scări de la intrarea în complexul religios. Privirile ni se ridică spre vârful muntelui sacru Agung, ce îmbrățișează sanctualele construite după reguli ce țin de funcționalitate și ritual mistic.

Pura Besakih are trei temple dedicate trinității hinduse. **Penataran Agung**, aflat în centru, este împodobit cu panglici albe pentru **Shiva, Distrugătorul**; templul **Kiduling Kreteg**, dispus pe partea dreaptă, are bannere de culoare roșie pentru **Brahma, Creatorul**; iar în partea stângă este **Batu Madeg**, templul ornate în negru pentru **Vishnu, Pastrătorul**. Besakih este singurul templu deschis tuturor, indiferent de castă, deoarece el este centru primordial al ceremoniilor. Dacă sacru ar avea grade de comparație, *acesta este cel mai sacru loc pentru balinezi*. A fost propus pentru lista UNESCO, dar, deocamdată, nu s-a finalizat procedura. La cele trei temple principale se adaugă alte 18 dedicate diverselor zeități și aparținând unor anumite caste. Majoritatea sunt închise, accesul fiind permis doar credincioșilor din castele proprietare, în zilele de sărbătoare, când au loc ritualurile. Peste 70 de ceremonii se desfășoară anual la Besakih, în afara sărbătorilor mari, care aparțin tuturor hindușilor.

Templul a fost construit în secolul al X-lea și a fost dedicat **Zeului Dragon Besakih** (Naga Besukian), despre care se credea că locuiește în acel munte. **Naga Raja** (Regele Naga) este un șarpe în formă de cobră, uneori cu cinci, șapte sau mai multe capete. El simbolizează pământul, apa, natura, energia feminină și maternă. **Tărămul Naga** este la cel mai adânc etaj al Infernului.

În secolul al XV-lea, **Besakih** devine templul oficial al familiei regale și de atunci are acest statut de **templu de stat**, fiind finanțat de guvernele locale și de cel național.

În februarie 1963, în timpul pregătirilor pentru ceremonia sacrificiului **Ekadasa Rudra** (sărbătoare ce are loc o singură dată în decursul unui secol), nori strălucitori de cenușă au apărut pe cer și vulcanul Agung a erupt. Timp de 120 de ani s-a aflat „în adormire”, fără să amenințe pe cineva. Dintr-odată, pământul s-a cutremurat și bolovani uriași au fost catapultați peste insulă. Aproximativ 1.600 de persoane au fost ucise pe loc și încă 500 au murit în urma rănilor și intoxicațiilor pricinuite de fum. Populația din estul insulei a suferit din cauza gazelor toxice. Aproximativ 100.000 de oameni au rămas fără adăpost, iar mulți și-au pierdut familiile. Cu toate acestea, construit pe creastă, Templul Besakih nu a suferit pagube majore. De aceea, balinezii sunt conștienți că zeii au protejat locul sfânt în care ei sălășuiesc.

Ștefan RADU

• continuare în pag. 29